

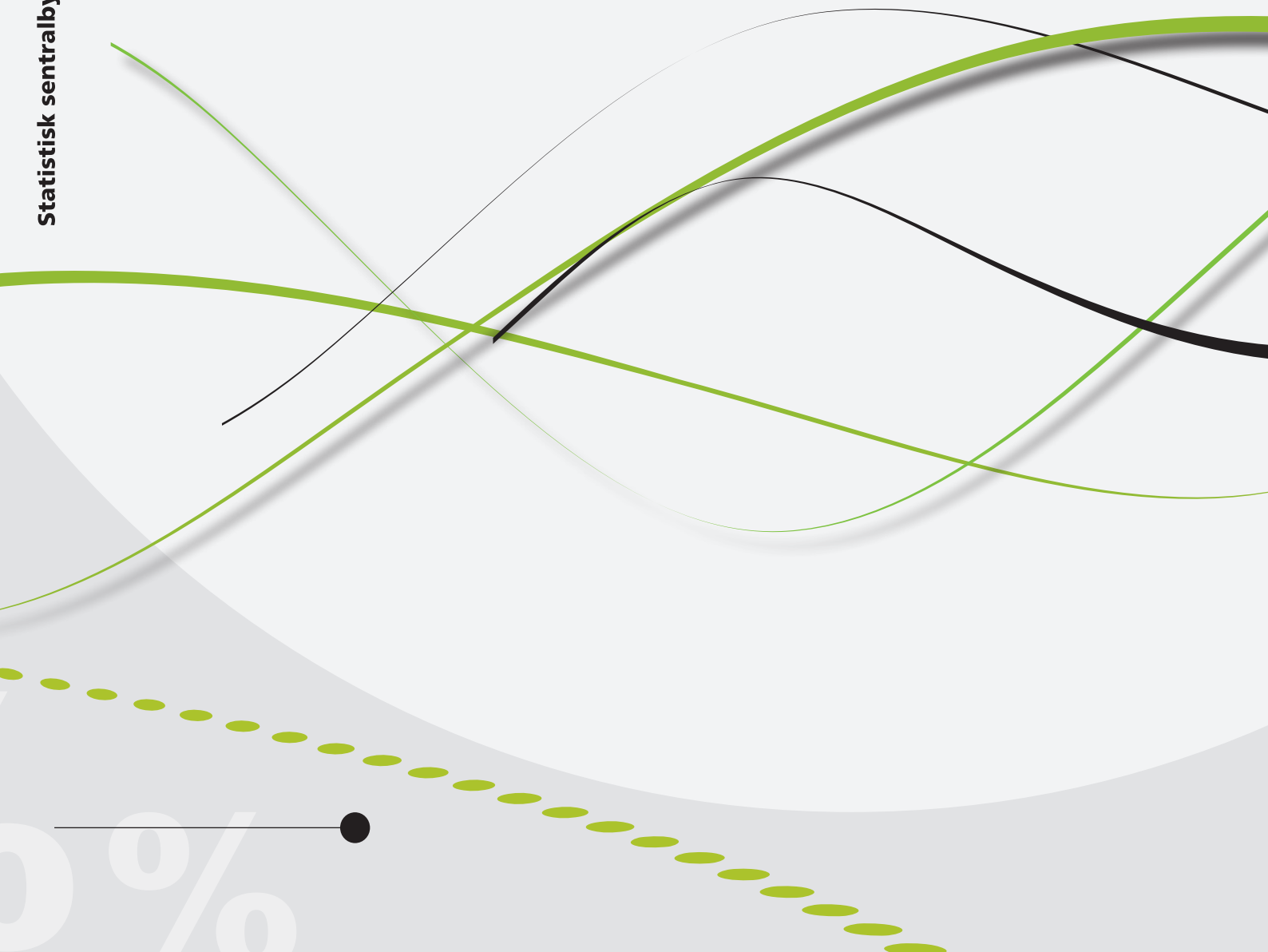
Silje Vatne Pettersen

Utvandring fra Norge 1971-2011

Statistics Norway

Statistisk sentralbyrå

Silje Vatne Pettersen

Utvandring fra Norge 1971-2011

Rapporter I denne serien publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

	Standardtegn i tabeller	Symbol
© Statistisk sentralbyrå	Tall kan ikke forekomme	.
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.	Oppgave mangler	...
Publisert august 2013	Oppgave mangler foreløpig	...
	Tall kan ikke offentliggjøres	:
	Null	-
ISBN 978-82-537-8721-3 (trykt)	Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
ISBN 978-82-537-8722-0 (elektronisk)	Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
ISSN 0806-2056	Foreløpig tall	*
Emne: Befolkning	Brudd i den loddrette serien	—
	Brudd i den vannrette serien	
Trykk: Statistisk sentralbyrå	Desimaltegn	,

Forord

Rapporten inneholder viktig basiskunnskap om utvandring fra Norge i perioden 1971 til 2011 slik den kommer frem i Statistisk sentralbyrås befolkningsregister. Omfanget av utvandring vises gjennom utvandringsrater for innvandrere, andre med innvandringsbakgrunn og personer uten innvandringsbakgrunn. Vi viser også utvandringsrater etter kjønn, aldersgrupper, innvandringsgrunn blant innvandrere og 33 ulike fødeland. Betydningen av botid og når innvandrere innvandret til Norge tas opp særskilt. Til slutt ser vi på hvor utvandrere bosetter seg, om noen returnerer til Norge og på omfanget av sirkulær migrasjon. Rapporten vil kunne fungere som et bakteppe for videre analyser på området.

Statistisk sentralbyrå publiserer årlig statistikk over utvandring og innvandring (<http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvutv>). Denne rapporten går langt ut over dette og det som ellers er tilgjengelig gjennom Statistikkbanken i Statistisk sentralbyrå.

Flere har bidratt til rapporten. Silje Vatne Pettersen har skrevet rapporten og gjort datakjøringer som danner grunnlaget for tabeller og figurer. Tove Bergseteren har tilrettelagt dataene i en tidlig fase av prosjektet. Takk til Kåre Vassenden, Lars Østby, Kristin Henriksen og Toril Sandnes for gode innspill og råd. Takk også til Marit Berger Gundersen som har redigert rapporten.

Prosjektstøtte: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Statistisk sentralbyrå, 17. juni 2013.

Hans Henrik Scheel

Sammendrag

Formålet med denne rapporten er å imøtekomme mangelen på empiri og å gjennomføre en oppdatert beskrivelse av utvandringen fra Norge de siste 40 årene ved hjelp av tilgjengelig registerdata for perioden 1971-2011. Omfanget av utvandring vises gjennom utvandringsrater for innvandrere, andre med innvandringsbakgrunn og personer uten innvandringsbakgrunn. Vi viser også utvandringsrater etter kjønn, aldersgrupper, innvandringsgrunn blant innvandrere og 33 ulike fødeland, og sammenligner raten for Norge med den for andre land i Europa. Betydningen av botid og når innvandrere innvandret til Norge tas opp særskilt. Til slutt har vi sett på hvor utvandrere bosetter seg, om noen returnerer til Norge og på omfanget av sirkulær migrasjon. Et eget kapittel er viet kvaliteten på utvandringsstatistikken, med vekt på manglende flyttemeldinger og administrativ utvandring av personer som Skatteetaten anser som utvandret.

Utvandringsraten for hele befolkningen har steget fra litt over 3 promille på begynnelsen av 1970-tallet til 6,6 promille i 2011. Det vil si at om lag syv av 1 000 bosatte utvandret dette året. Økningen i utvandringsraten de siste årene må ses i sammenheng med en stadig større internasjonal og mobil befolkning i Norge som flytter noe mer på seg uavhengig av økonomiske konjunkturer. Men til tross for en mer internasjonal verden er det få tegn til økt utvandring blant personer uten innvandringsbakgrunn i Norge.

Det er innvandrere som har den høyeste utvandringsraten gjennom hele perioden 1971-2011. Innvandrere utgjør en stadig større andel av de utvandrede, over 70 prosent i 2011 sammenlignet med rundt 40 prosent på begynnelsen av 1970-tallet. Men i løpet av de 40 årene vi ser på her, er utvandringsraten for innvandrere halvert fra om lag 80 promille på begynnelsen av 1970-tallet til 44 promille i 2011. Det er innvandrere fra Nord-Amerika, Norden og Vest-Europa, studenter og arbeidsinnvandrere som har høyest utvandringsrate, mens innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Øst-Europa utenom EU, flykninger og familieinnvandrede har lavest utvandringsrate gjennom hele perioden.

Sannsynligheten for å utvandre er størst de første årene etter ankomst, for så å avta med økende botid. Etter ti år i Norge er det nesten ingen som utvandrer. Det gjelder uansett når man innvandret til Norge, men for innvandrere som kom etter 1990 ser utvandringen ut til å stagnere raskere slik at den totale andelen utvandrede er lavere enn for tidligere innvandringskohorter. Unge norskfødte med innvandrerforeldre har langt lavere utvandringsrater enn sine foreldre. Generelt er sirkulær migrasjon og gjentatt utvandring relativt sjeldent. Innvandrere som har forlatt Norge forblir stort sett bosatt i utlandet.

Innvandrere fra EU-land i Øst-Europa befinner seg i en mellomkategori ved at utvandringsraten har gått fra å være blant de laveste til de høyeste i løpet av perioden. Det siste året har raten sunket kraftig, delvis på grunn av manglende registreringer av utvandring. Menn og kvinner fra EU-land i Øst-Europa har svært ulikt utvandringsmønster siden EU-utvidelsen i 2004. Kvinner fra EU-land i Øst-Europa er langt mer bofaste i Norge enn menn, og de som utvandrer venter lenger enn menn med å reise.

Utvandringsraten er sterkt påvirket av internasjonale konjunkturer og den økonomiske situasjonen i Norge. I tillegg ser vi at norsk flyktningspolitikk og tilbakevendingsprogram gir det seg utslag i raten enkelte år. Økningen i utvandringsraten fra 2007, kommer i en tid med rekordhøy innvandring og gode økonomiske forhold i Norge sammenlignet med andre land i Europa, og skiller seg dermed fra tidligere perioder hvor en økning i raten har sammenheng med økonomiske *nedgangstider* og utflytting av arbeidskraft. Den internasjonale finanskrisen har i mindre grad rammet Norge og krisen har så langt hatt relativt liten innvirkning på utvandringsraten blant arbeidsinnvandrere.

Abstract

Using Norwegian register data for the period 1971-2011, this report gives an updated description of registered emigration from Norway the last 40 years. The report provides emigration rates for immigrants, others with an immigration background, and those with no registered immigration background. The emigration rate is further broken down by gender, age groups, countries of origin, and the original grounds for immigration. The importance of length of stay in Norway and year of immigration are also considered. Finally, we look at country of destination, who returns to Norway, and circular migration. The emigration rate for Norway is compared with the rate for other European countries. A separate chapter deals with the quality of the emigration register data, with a focus on missing registrations.

The emigration rate for the total population has increased from slightly above 3 per thousand at the beginning of the 1970s, to 6.6 per thousand in 2011. We find that Norwegian refugee policy and return programs influence the rate certain years. In addition, the emigration rate is influenced by international economic cycles and economic conditions in Norway. For instance, an economic downturn is normally associated with an out-migration of labour migrants. Contrary to expectations, the recent increase in the emigration rate coincides with good economic conditions in Norway and record high immigration. It seems a larger international and more mobile population in Norway migrate somewhat independently of economic trends. However, despite a more international world, there are few signs of increased mobility among those without an immigration background in Norway.

Immigrants have the highest emigration rate throughout the period 1971-2011, and they constitute an increasing share of those who emigrate; around 40 percent at the beginning of the 1970s compared to more than 70 percent in 2011. But during these 40 years, the emigration rate for immigrants has almost halved to 44 per thousand in 2011. The likelihood of emigrating is greatest the first years after immigration, and thereafter decreases with time. After ten years of residence in Norway, very few leave. Generally, circular migration and repeated emigration is relatively rare. Norwegian born with immigrant parents have considerably lower emigration rates than their parents.

The highest emigration rates are found among immigrants from North-America, the Nordic countries and Western Europe, students and labour migrants. Immigrants from Asia, Africa, South America, Non-EU countries in Eastern Europe, refugees and family migrants have the lowest emigration rates throughout the period. Immigrants from EU-countries in Eastern Europe are in an intermediate category, with an emigration rate that has gone from being among the lowest to one of the highest in the 40-year period. Since the EU-enlargement in 2004, the emigration patterns differ considerably between men and women, with women staying longer. The last years drop in the rate for immigrants from EU-countries in Eastern Europe, is partially due to missing registrations of emigration.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
Innhold	6
1. Innledning	7
2. Definisjoner og begreper	8
3. Datagrunnlaget	11
3.1. Det sentrale folkeregisteret og flyttemeldinger	12
3.2. Statistisk sentralbyrås tilrettelegging av flytteopplysningene	14
4. Kvaliteten på utvandringsstatistikken	14
4.1. Årsaker til manglende flyttemeldinger	15
4.2. Utfordringer med datakvaliteten fremover	16
4.3. Hva vet vi om dem som ikke melder flytting?	16
5. Forskjellen mellom fødeland, statsborgerskap og tilflyttingsland	19
6. Utvandring i et historisk perspektiv	20
6.1. Da Norge var et utvandringsland.....	21
6.2. Utvandring i en tid preget av innvandring	22
7. Utvandringsrater 1971-2011	23
7.1. Om utvandringsraten.....	23
7.2. Bosatte i Norge (middelfolkemengde)	24
7.3. Utvandringsrate for Norge	25
7.4. Utvandringsrate i Europa.....	28
7.5. Utvandringsrate etter innvandringsbakgrunn.....	30
7.6. Utvandringsrate etter kjønn og alder	32
7.7. Utvandringsrate etter innvandringsgrunn	36
7.8. Utvandringsrate etter verdensregioner	39
7.9. Utvandringsrate etter enkeltland	43
8. Hva betyr botid for utvandring?	66
8.1. Måling av botid i Norge.....	66
8.2. Mange utvandrer i løpet av de første årene i Norge	66
8.3. Landbakgrunn og botid ved utvandring	69
8.4. Innvandringsgrunn og botid ved utvandring	70
9. Hva betyr innvandringskohort for utvandring?	72
9.1. Senere kohorter utvandrer mindre enn tidlige kohorter	73
10. Utvandringsmønster	76
10.1. Folk flest har liten internasjonal migrasjonserfaring.....	76
10.2. Få flytter tilbake til Norge.....	77
10.3. Hvor flytter innvandrere når de utvandrer?	79
10.4. Mest vanlig å flytte tilbake til opprinnelseslandet.....	80
10.5. Hvor flytter personer uten innvandringsbakgrunn når de utvandrer?	81
10.6. Sirkulær migrasjon mest vanlig blant personer med bakgrunn fra Norden.....	82
10.7. Botid i utlandet	84
11. Utvandring etter oppnådd norsk statsborgerskap	85
12. Oppsummering	85
Referanser	89
Figurregister	92
Tabellregister	94

1. Innledning

Formålet med denne rapporten er å imøtekomme mangelen på empiri og å gjennomføre en oppdatert beskrivelse av utvandringen fra Norge de siste 40 årene ved hjelp av tilgjengelig registerdata. Rapporten inneholder viktig basiskunnskap om utvandringen fra Norge i perioden 1971-2011, og vil derfor fungere som et bakteppe for videre analyser på området.

Økt internasjonal mobilitet – menneskelige forflytninger over landegrensener – er en del av globaliserings- eller internasjonaliseringsprosesser som Norge er en del av (NOU 2011:7). Et Europa uten indre grenser, lave transportkostnader og enklere tilgang til informasjon via internett, er noen av årsakene til at stadig flere flytter til og fra Norge, og i verden generelt (IOM 2010). Den økte innvandringen til Norge de siste årene har også ført til større oppmerksomhet rundt utvandring. Departement, direktorater, kommuner og andre beslutningstakere er opptatt av å vite mer om hvor lenge innvandrere blir i landet, hvem som flytter ut igjen og hvem som er kommet for å bli. Dette er viktig blant annet for planlegging av offentlige tjenester, for sysselsettingen, for integreringstiltak og for utnyttelse av de ressurser som kommer til Norge. Befolkningsskrivningene som utføres av Statistisk sentralbyrå er også avhengig av å bedre forstå utvandringens mønsteret. Statistisk sentralbyrå har tidligere fokusert på nettoinnvandring til Norge, men legger nå mer vekt på bruttostrømmene inn og ut av landet.

Utvandring defineres her som registrert flytting fra Norge til et annet land. Alle som er bosatt i Norge, men som har til hensikt å bo i utlandet i seks måneder eller mer, skal melde flytting til Skatteetaten. Disse opplysningene registreres i Folkeregisteret og overføres til Statistisk sentralbyrås befolkningsregister. Denne rapporten omhandler slik registrert flytting over landegrensen, i tillegg til tilfeller der Skatteetaten manuelt har etterregistrert personer som utvandret. Etterregistrering omtales som administrativ utvandring, og er nødvendig i tilfeller der det oppdages at personer har utvandret uten å melde fra. Som vi skal se i kapittel 3 og 4, er det mange utfordringer knyttet til kvaliteten på utvandringstatistikken, som generelt er noe mindre pålitelig enn statistikken over andre befolkningsendringer. På grunn av manglende flyttemeldinger blir tallene for flytting til utlandet for lave, og i mange tilfeller vet vi ikke når og til hvilket land utvandrere har flyttet. En følge av underrapporteringen er at antallet bosatte i Norge med lovlig opphold er overestimert, det vil si at det inkluderer personer som skulle vært utvandret.

Et nytt EU-direktiv som trådte i kraft senhøstes 2009 skaper ytterligere utfordringer for kvaliteten på utvandringstatistikken fremover ved at det er blitt enda vanskeligere enn tidligere å administrativt registrere personer som utvandret (se kapittel 4.2.). Dette ser ut til å særlig ramme utvandringstatistikken for arbeidsinnvandrere fra EU-land i Øst-Europa. Resultatene i denne rapporten publiseres derfor med det forbehold at det er en del usikkerhet knyttet til kvaliteten ved utvandringstatistikken, og at resultatene må tolkes i lys av denne usikkerheten. Sammenlignet med andre land anses likevel utvandringstatistikken å være av tilfredsstillende kvalitet.

Denne rapporten inneholder dog ikke bare informasjon om innvandrere som flytter fra Norge, men også personer med annen eller ingen innvandringsbakgrunn. Tidligere publikasjoner fra Statistisk sentralbyrå og andre på dette området har hatt fokus på innvandrere (se Vassenden 1997, Tysse og Keilmann 1998, Longva 2001, Østby 2004, Bratsberg et al. 2005). Statistisk sentralbyrå publiserer også årlig statistikk over utvandring og innvandring (<http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvutv>). Denne rapporten går langt ut over det Statistisk sentralbyrå tidligere har publisert på området, og det som er tilgjengelig gjennom Statistikkbanken i Statistisk sentralbyrå.

Rapporten innleder med definisjoner på variabler og begreper brukt i rapporten (kapittel 2), etterfulgt av en beskrivelse av datagrunnlaget (kapittel 3) og kvaliteten på utvandringsstatistikken (kapittel 4). Rapporten gir så en oversikt over utvandringen fra Norge i et historisk perspektiv (kapittel 6). Kapittel 7 viser utvandringsrater for Norge i perioden 1971-2011 og utvalgte land i Europa. For Norge vises det utvandringsrater for innvandrere, andre personer med innvandringsbakgrunn og personer uten innvandringsbakgrunn. Vi viser også utvandringsrater etter kjønn, aldersgrupper, innvandringsgrunn blant innvandrere og 33 ulike fødeland. Betydningen av botid og når innvandrere innvandret til Norge tas opp i kapittel 8 og 9. Deretter ser vi på hvor utvandrere bosetter seg, om noen returnerer til Norge og på omfanget av sirkulær migrasjon i kapittel 10. Avslutningsvis undersøker vi omfanget av utvandring etter overgang til norsk statsborgerskap (kapittel 11). Oppsummeringskapitlet tar for seg de viktigste funnene i rapporten.

2. Definisjoner og begreper

- Alder ved utvandring* Gruppert i fire aldersgrupper; 0-17 år (barn og unge i skolealder), 18-29 år (myndige unge som begynner i høyere utdanning, flytter hjemmefra, stifter egen familie, trer inn i arbeidslivet), 30-66 år (etableres seg i arbeidslivet, stifter familie), 67 år og eldre (pensjonsalder).
- Bosatte* Hvem som regnes som registrert bosatt i Norge og hvor i Norge en person skal regnes som bosatt, er fastlagt i lov om folkeregistrering av 16. januar 1970 og Forskrift om folkeregistrering (2007, kapittel 4). Forskriftene til loven er blitt endret flere ganger, sist med virkning fra 1. november 2011. Fra og med mars 1987 til og med januar 1994 ble asylsøkere som regel regnet som innvandret til Norge - og derfor også som bosatt i landet - selv om søknaden om oppholdstillatelse ikke var ferdig behandlet. Med unntak av noen enkeltår, har dette relativt liten betydning for statistikken da det i alt var få asylsøkere som fikk avlag på søknaden i denne perioden. Før og etter denne perioden har bare asylsøkere som har fått oppholdstillatelse blitt registrert som bosatt (Vassenden 1997).
- Botiden i Norge ved utvandring* Her tiden mellom første registrerte innvandring og siste registrerte hendelse, der dette er en utvandring. Personer som har innvandret igjen og er bosatt i Norge er ikke med her. Det er heller ikke tatt hensyn til eventuelle utenlandsopphold i perioden. For noen kan dermed botiden være overestimert, og noen kan nettopp ha forlatt Norge i den hensikt å komme tilbake etter kort tid. Se kapittel 8 for en mer omfattende beskrivelse.
- Flyktninger* Personer som ifølge Utlendingsdirektoratets flyktningregister har flyktningstatus og har fått oppholdstillatelse i Norge.
- Fødeland* Er i prinsippet mors bostedsland da personen ble født. I denne rapporten vises utvandringsratene blant annet etter fødeland. Dette gir oss informasjon om utvandrernes opprinnelige landbakgrunn, det være seg Norge eller andre land, et kjennetegn ved personen som er konstant uansett botid i Norge, statsborgerskap eller landet personer har innvandret fra eller til. Det er ellers relativt vanlig i Statistisk sentralbyrås publikasjoner og i andre land å beskrive utvandring etter statsborgerskap selv om man da går glipp av den opprinnelige landbakgrunnen til personer som har byttet til norsk statsborgerskap. For å ta hensyn til endringene som har skjedd på Balkan etter Jugoslavias oppløsning og etableringen av nye stater, har personer som tidligere hadde fødeland "Jugoslavia" blitt fordelt på de nye republikkene Bosnia-Hercegovina, Kroatia, Makedonia, Serbia, Montenegro, Kosovo og Slovenia. For eksempel i tilfellene Kosovo og Bosnia-Hercegovina betyr det at personer er blitt "tilbakeregistrert" med opprinnelse fra henholdsvis Kosovo eller Bosnia-Hercegovina selv om de kom til Norge før disse ble

uavhengige stater. Tilbakeregistreringen av fødeland er et omfattende arbeid, og det er fortsatt en viss usikkerhet knyttet til fordelingen mellom de nye landene.

Fødelandsregioner Enkeltland grupperes i fødelandsregioner og følger en tilpasset versjon av Statistisk sentralbyrås standardinndeling. Regionene er Norden utenom Norge, Vest-Europa¹ utenom Norden, Øst-Europa² i EU, Øst-Europa utenom EU, Nord-Amerika og Oseania, Sør- og Mellom-Amerika, Asia inkludert Tyrkia, Afrika og eventuelt uoppgitt eller statsløse. EU-land i Øst-Europa omfatter ti land: Bulgaria, Estland, Latvia, Polen, Romania, Litauen, Slovenia, Ungarn, Slovakia og Tsjekkia.

Innvandringsbakgrunn Personer med innvandringsbakgrunn:

- *Innvandrere* er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og som på et tidspunkt har innvandret til Norge. Definisjonen er uavhengig av statsborgerskap. Adopterte regnes ikke som innvandrere i statistikken men regnes med når vi ser på antallet *innvandringer* til Norge.
- *Norskfødte med innvandrerforeldre* er født i Norge, og har to foreldre som er innvandrere. Norskfødte som har én utenlandsk og én norskfødt forelder regnes ikke blant norskfødte med innvandrerforeldre. Definisjonen er uavhengig av statsborgerskap.
- *Annen innvandringsbakgrunn:* Utenlandsfødte med én norskfødt forelder, norskfødte med én utenlandsfødt forelder, og utenlandsfødte med to norskfødte foreldre (inkluderer utenlandsadopterte).
- *Personer uten innvandringsbakgrunn*
Personer født i Norge med to norskfødte foreldre.

Innvandring Registrert flytting til Norge fra andre land. Ved flytting til Norge gjelder meldeplikten til folkeregisteret for alle personer som har til hensikt å oppholde seg her i minst seks måneder, også for norske statsborgere, personer som tidligere har bodd i Norge og adopterte. Det skilles ikke mellom midlertidig eller permanent innvandring. Personer som oppholder seg i Norge uten lovlig oppholdsgrunnlag, eller er i Norge på korttidsopphold, er ikke med i datagrunnlaget.

Innvandringsgrunn Vises for personer som førstegangsinnvandret til Norge som ikke-nordiske statsborgere i perioden 1990 til 2011. Statistikken over innvandringsgrunn deles inn i hovedgrunnene flukt, familie, arbeid, utdanning og annet. Den gjenspeiler grunn til første innvandring, slik grunnen framkommer i registreringer i utlendingsforvaltningens registre, og slik en ellers kan avlede den til ut fra ulike relevante variabler. Variabelen er altså laget i SSB for demografisk bruk, og avspeiler ikke direkte de mer juridisk orienterte registreringene i utlendingsforvaltningen. De viktigste enkeltkildene for statistikkdataene er Det sentrale folkeregister (DSF) i Skatteetaten og Utlendingsdatabasen (UDB) i Utlendingsdirektoratet. Statistikken gjelder per 1. januar. For personer som innvandret før 1990 er informasjonen om innvandringsgrunn mangelfull, og gjelder kun for personer som kom til Norge på grunn av flukt. For personer som innvandret til Norge i 1990 eller senere har vi derimot god informasjon om hovedårsaken til innvandringen. I denne perioden regnes personer som har familieinnvandret til personer med flyktningbakgrunn som familieinnvandrede. Au parirer inngår blant studenter. Arbeidstakere på korttidsopphold (under seks måneder) registreres ikke som bosatte i Norge, og er her ikke medregnet i begrepet arbeidsinnvandring. Utenlandsadopterte er ikke med fordi de ikke regnes som innvandrere.

¹ Vest Europa: Andorra, Belgia, Frankrike, Gibraltar, Guernsey, Hellas, Irland, Italia, Jersey, Kypros, Liechtenstein, Luxembourg, Malta, Man, Monaco, Nederland, Portugal, San Marino, Spania, Storbritannia, Sveits, Tyskland, Vatikanstaten, Østerrike.

² Øst-Europa: Albania, Bosnia-Hercegovina, Bulgaria, Estland, Hviterussland, Kosovo, Kroatia, Latvia, Litauen, Makedonia, Moldova, Montenegro, Polen, Romania, Russland, Serbia, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia, Ukraina, Ungarn.

<i>Kohort</i>	Brukes her om innvandrere som har det til felles at de har innvandret til Norge i samme tidsperiode, derav <i>innvandringskohorter</i> for gitte tidsperioder.
<i>Landbakgrunn</i>	Er for innvandrere eget fødeland. For norskfødte er dette foreldres eventuelle utenlandske fødeland - og hvis det er forskjellig, mors fødeland. Se for øvrig definisjonen av <i>fødeland</i> .
<i>Middelfolkemengden (Her også kalt risikobefolkningen)</i>	Er størrelsen på befolkningen ved midten av året, her beregnet som antall personer per 1. januar ett år pluss personer 1. januar året etter, delt på to. Statistisk sentralbyrå oppgir vanligvis befolkningens størrelse ved <i>begynnelsen</i> av året. Årsaken til at vi i denne rapporten ikke benytter folkemengden ved begynnelsen av året er at vi da går glipp av personer som kommer til i løpet av året, mens middelfolkemengden anses som et gjennomsnitt på befolkningens sammensetning og størrelse dette året. På grunn av kontinuerlig revideringer av statistikken og spesialberegninger i denne rapporten, avviker middelfolkemengden noe fra tidligere publiserte tall.
<i>Nettoinnvandring</i>	Differansen mellom registrert inn- og utvandring. Ved negativ nettoinnvandring er det flere personer som har utvandret enn innvandret.
<i>Sirkulær migrasjon</i>	Her definert som det å utvandre og så returnere til Norge. Uttrykket sirkulær migrasjon er mye brukt i internasjonal migrasjonslitteratur som betegnelse på gjentatt migrasjon over landegrensener, gjerne med retur tilbake til opprinnelseslandet eller tilbake til et tidligere oppholdsland. Statistisk sentralbyrå har ingen offisiell definisjon av sirkulær migrasjon. Sveriges Statistiska centralbyrå definerer en sirkulær migrant slik: ” ... I det statistiska materialet från SCB definieras en cirkulärmigrant som en person som i folkbokföringshänseende flyttat minst två gånger över den svenska nationsgränsen.” (SOU 2010:40, s. 13).
<i>Statsborgerskap</i>	Statistisk sentralbyrås statistikk om personers statsborgerskap bygger på opplysninger om statsborgerskap i folkeregisteret. I denne rapporten viser vi i begrenset omfang utvandring etter norsk eller utenlandsk statsborgerskap. Det å bli født på norsk territorium gir i seg selv ikke rett til norsk statsborgerskap. Barn blir norsk statsborger ved fødselen dersom far eller mor er norsk statsborger, uansett om de er bosatt i Norge eller ikke ³ . Personer som ikke har foreldre med norsk statsborgerskap kan som hovedregel søke om norsk statsborgerskap dersom søkeren har til sammen syv års opphold i Norge i løpet av de ti siste årene, med oppholds- eller arbeidstillatelser av minst ett års varighet, ikke er ilagt straff eller strafferettslig sær reaksjon eller har utholdt karenstid og har fylt 12 år. Det er reduserte krav til oppholdstid i Norge for tidligere norske statsborgere, personer som er gift, registrert partner eller samboende med norsk statsborger, nordiske borgere, barn under 18 år og statsløse. Den som søker norsk statsborgerskap må i tillegg som hovedprinsipp si fra seg sitt tidligere statsborgerskap da prinsippet om ett statsborgerskap gjelder i Norge.
<i>Statsløse</i>	Personer som ikke anses som borgere av noen stat. Statsløshet har ulike årsaker, slik som diskriminering av minoritetsgrupper i nasjonal statsborgerskapslovgivning, unnlattelse av å definere alle innbyggere som borgere når en stat blir selvstendig og rettslige konflikter mellom stater (UNHCR 2012).
<i>Tilflyttingsland</i>	Landet personen har utvandret til ved sist registrerte utvandring. Opplysninger om eventuell videreflytting finnes ikke i folkeregisteret. Personen kan altså ha flyttet videre uten at folkeregisteret har kjennskap til dette. Opplysningene om tilflyttingsland er ofte mangelfulle fordi en god del personer ikke har meldt utvandringen selv.

³ Det kom ny statsborgerskapslov av 1. september 2006. Den er i stor grad en videreføring av prinsippene ved den gamle loven, men skiller seg fra den gamle på enkelte områder. Se faktaark om Endringer i statsborgerloven for de viktigste endringene (Utlendingsdirektoratet 2007).

Utvandring Registrert flytting fra Norge til andre land. Ved flytting til utlandet gjelder meldeplikten for alle personer registrert bosatt i Norge, og som har til hensikt å oppholde seg i utlandet i minst seks måneder, uavhengig av statsborgerskap. Det skilles ikke mellom midlertidig eller permanent utvandring. Det finnes noen unntak fra meldeplikten, se kapittel 3. I denne rapporten vises utvandring for personer som har vært bosatt i Norge i minst seks måneder, har norsk fødselsnummer, og som har meldt flytting til utlandet eller er blitt administrativt utvandret årene 1971 til 2011. En person som eventuelt utvandrer flere ganger i løpet av kalenderåret eller i løpet av flere år, og som også må ha innvandret like mange ganger, regnes med tilsvarende antall ganger i tallgrunnlaget. Det er imidlertid svært uvanlig å utvandre mer enn én gang i løpet av et år. I gjennomsnitt var det kun 0,3 prosent av alle utvandringene i perioden som var gjentatt utvandring samme år. Det er også svært sjeldent å utvandre flere ganger i løpet av flere år. I teksten skiller vi derfor ikke mellom utvandringene og antall personer som har utvandret samme år.

Utvandringsraten Definert som antall utvandringene per 1 000 personer per år. *Risikobefolkningen* er middelfolkemengden i en gitt periode, vanligvis ett år men i noen tilfeller for en ti-års periode. Raten sier noe om hvor stor utvandringen er i en gitt tidsperiode i forhold til risikobefolkningens størrelse. Vi viser rater for hele befolkningen i Norge og utvalgte land i Europa, og for undergrupper i Norge, slik som etter kjønn, alder og innvandringsgrunn. *Utvandringsratene* beregnes ved hjelp av årlige hendelsesdata for antall utvandrede og middelfolkemengde samme år. Årlige tall for folkemengde finnes tilbake til 1.1.1971. Før det finnes tall fra de tiårige folketellingene og en del beregnede tall for mellomliggende år.

3. Datagrunnlaget

Det er ikke gjort noen egen datainnsamling i forkant av denne rapporten. Alle dataene er hentet fra Statistisk sentralbyrås befolkningsregistre og flyttefiler, som er en del av Statistisk sentralbyrås befolkningsstatistikkssystem (Besys). Befolkningsstatistikken er basert på Det sentrale folkeregisteret (DSF) i Skatte-etaten, i tillegg til at opplysninger om blant annet fødeland og innvandringsgrunn er hentet fra Utlendingsdatabasen (UDB) i Utlendingsdirektoratet. Alle tabeller og figurer som baserer seg på norske registerdata fra perioden 1971-2011 er spesialkjørt for dette prosjektet. Historiske data er hentet fra allerede eksisterende tabeller i Statistisk sentralbyrå, mens data om registrert utvandring fra andre nordiske land er hentet fra Eurostat.

En del feil ved innsamling, bearbeiding og analyse av dataene er uunngåelig. Det kan være kodefeil, revisjonsfeil, feil i programmeringen, feil i datakjøringer osv. Det er utført et betydelig arbeid for å minimalisere feil i produksjonen og analysen av statistikken.

Det er noe avvik mellom SSBs offisielle tall på årlige utvandringene og tall fra datagrunnlaget for deler av denne rapporten. Avvikene skyldes i all hovedsak bearbeiding, korrigerende og tilrettelegging av data for analytiske formål etter at den offisielle statistikken er publisert.

Rapporten omfatter alle som er eller har vært lovlig bosatt i Norge i løpet av perioden 1971-2011, i alt 7 150 000 personer. De har fått et fødselsnummer, er registrert i folkeregisteret og er å finne i Statistisk sentralbyrås befolkningsregister. Personer med ulovlig opphold i Norge er ikke registrert innvandret og registreres dermed ikke som utvandret om de forlater landet. Disse, i likhet med personer uten fødselsnummer på kortidsopphold i Norge, er ikke med i Statistisk sentralbyrås befolkningsregistre eller datagrunnlaget for denne analysen.

3.1. Det sentrale folkeregisteret og flyttemeldinger

Flyttestatistikken i Statistisk sentralbyrå er basert på flyttemeldinger som registreres i Det sentrale folkeregister (DSF) i Skatteetaten. DSF er et offentlig register over alle personer som bor eller har vært bosatt i Norge. Registeret ble etablert i 1964 med utgangspunkt i folketellingen i 1960 og de kommunale folkeregistrene som alle kommuner hadde fra 1946. Som et ledd i etableringen av DSF ble et 11-sifret fødselsnummeret innført som identifikasjon. Folkeregisteret gir grunnlag for befolkningsstatistikken i Statistisk sentralbyrå. Denne statistikken er viktig blant annet for planlegging av barnehager, skoler, boligfelt, kollektivtrafikk, eldretilbud, sykehjemsplasser og andre offentlige tjenester. Det er derfor viktig at grunnlaget for befolkningsstatistikken, inklusive flyttestatistikken, er så oppdatert og korrekt som mulig.

Alle som flytter til eller fra Norge, og som har til hensikt at oppholdet skal vare i *minst seks måneder* plikter å gi melding om dette til folkeregisteret (Skatteetaten). Personer som flytter til Norge og ikke er norske statsborgere må i tillegg ha lovlig opphold⁴. Flyttemeldingen må sendes tidligst 14 dager før flyttingen og senest åtte dager etter at flyttingen fant sted (Skatteetaten 2011). Ved flytting til utlandet gjelder meldeplikten for personer som har vært bosatt i Norge i minst seks måneder, og er uavhengig av personens statsborgerskap. Flytting fra Norge til andre land betegnes som *utvandring* selv om oppholdet over seks måneder er midlertidig, mens flytting til Norge betegnes som *innvandring*. Det er altså intet formelt skille mellom midlertidig eller permanent utvandring. Skillet går på om man har til hensikt å være bosatt i seks måneder eller mer⁵.

Skattekontoret vurderer om personen skal regnes som utvandret på bakgrunn av opplysninger gitt i forbindelse med flyttemeldingen. I noen tilfeller kan skattekontoret kreve ytterligere opplysninger om utflyttingen og tilknytningen til Norge⁶. Dersom skattekontoret vurderer tilknytningen til Norge som så sterk at personen ikke kan regnes som utvandret vil personen fortsatt stå som bosatt i Norge, men gjerne med postadressen i utlandet. Dette kan være tilfellet dersom personen ved flytting fortsatt disponerer bolig i Norge, har nær familie i Norge, har arbeidsforhold i Norge eller har andre plikter i landet. Det betyr at det er en del personer som melder flytting og som ønsker å bli oppført som flyttet, men som av folkeregisteret ikke får melde utvandring og dermed fremstår som bosatt i Norge også i Statistisk sentralbyrås registre. Noe av årsaken til dette er at lovgivningen stiller strenge krav for å bli registrert som utvandret slik at det ikke skal være lett å unndra seg forpliktelsene til å bidra til skattefinansieringen av de offentlige godene som familiemedlemmer i Norge gjør seg nytte av, og mer allment å hindre skatteflukt.

Det er noen unntak knyttet til meldeplikten. Personer som flytter til et *andre nordiske land* skal ikke melde utflytting til det norske folkeregisteret^{7, 8}. Flyttingen meldes kun til folkeregistermyndigheten i tilflyttingslandet, og registreres så godt

⁴ Regler for oppholdstillatelse i Norge er blant annet avhengig av hvilket land personen kommer fra. Se Utlendingsdirektoratet <http://www.udi.no/>

⁵ Opphold i Norge eller utlandet som er planlagt å vare mindre enn seks måneder skal som utgangspunkt ikke meldes og er ikke med i Statistisk sentralbyrås befolkningsregister eller inn- og utvandringsstatistikk. Adresseendring kan imidlertid meldes til posten.

⁶ Forhold som vektlegges for å anse personer som utflyttet til et ikke-nordisk land, er blant annet om vedkommende har egen selvstendig bolig i vedkommende innflyttingsland, ikke lenger disponerer fast bolig i Norge, ikke lenger har arbeidsmessig tilknytning til Norge, ikke har ektefelle og/eller barn i Norge og ikke har annet enn sporadiske opphold i Norge i løpet av året (Folkeregistreringsforskriften 2007, § 4-7 Utflytting til utlandet).

⁷ De nordiske land er Danmark med Færøyene og Grønland, Finland med Åland samt Island, Norge og Sverige.

⁸ Den nordiske overenskomst om folkeregistrering trådte i kraft 1. oktober 1990. Fra og med 1. januar 2007 er det kun folkeregistermyndigheten i tilflyttingslandet som mottar flyttemeldingen (Utenrikskomiteen 2009).

som automatisk som utvandret i fraflyttingslandet dersom tilflyttingslandet aksepterer meldingen. Samme praksis gjelder ved flytting fra andre nordiske land til Norge. Disse registreres som utvandret fra sine respektive land i det Norge registrerer dem som innvandret. Ved flytting til et annet nordisk land er det altså det nordiske innflyttingslandet som vurderer om personen skal regnes som flyttet inn i landet og ut av Norge, og det er svært sjelden den norske Skatteetaten stiller spørsmål ved utvandringen eller ved de andre nordiske landenes vurdering. Disse flyttemeldingene er altså ikke gjenstand for samme grundige behandling i Norge som meldinger om flytting til ikke-nordiske land. Det betyr i realiteten at det er enklere å få godkjent en flyttemelding til et nordisk land enn et ikke-nordisk land, og at flyttinger innen Norden er langt bedre registrert, og med bedre dekningsgrad, enn flyttinger til andre land.

Det gjelder også spesielle regler for blant annet skoleelever, studenter, vernepliktige, norske diplomater og pendlere fra EØS-land (Folkeregistreringsforskriften 2007). Hovedregelen er at norske diplomater, militære som tjenestegjør utenfor Norge, vernepliktige mannskaper og sivilarbeidere under førstegangstjeneste, regnes som bosatt der de hadde sitt bosted da tjenesten ble påbegynt, med mindre bostedsforholdene der forandrer seg slik at det vil være naturlig å regne dem som bosatt et annet sted. For pendlere kommer en vurdering av hvilket bosted de er mest tilknyttet. Studenter og skoleelever kan derimot fritt velge hvor de skal være bostedsregistrert – på studiestedet eller for eksempel på foreldrehjemmet. Ved studier i et ikke-nordisk land er det ikke nødvendig å melde flytting, kun midlertidig adresseforandring til postkontoret, men ikke til folkeregisteret.

Ved studier i et nordisk land må man imidlertid melde flytting til tilflyttingslandet (og automatisk utflytting fra Norge) for å få et lokalt personnummer, som igjen kreves for kunne avlegge eksamen i ett av disse landene (ANSA 2009). Det betyr at vi i vår statistikk for utvandrede i liten grad vil finne norske diplomater, militære i utenlandsk tjeneste, pendlere eller skoleelever og studenter i ikke-nordiske land da disse fremstår som bosatt i Norge selv om de oppholder seg i utlandet ut over seks måneder. Studenter i nordiske land vil derimot være godt registrert i utvandringsstatistikken.

Utvandringsstatistikken viser når personer ble registrert utflyttet i folkeregisteret. Dette kan skje en stund etter at personen i realiteten er flyttet ut. Det store hoppet i 1993 skyldes for eksempel ikke at utvandringen i dette året var spesielt mye større enn i de andre årene, men at folkeregisteret dette året hadde en opprydding i registeret⁹. Tall for innvandring gjelder det året innvandringen ble registrert, det vil si det året personene fikk innvilget oppholdstillatelse i Norge. Dette er ikke nødvendigvis det samme året som personen ankom landet; mange flyktninger som har kommet kom til Norge har ventet lenge på vedtak om å få bli. Årlige variasjoner i inn- og utvandringen har altså i noen tilfeller delvis sammenheng med saksbehandlingstiden i Utlendingsdirektoratet.

Forsinkede meldinger i folkeregistreringen, også kalt ”etterslep”, er i statistikken blitt behandlet på ulik måte over tid. En forsinket melding om utvandring er en som ikke er sendt folkeregisteret tidsnok til å bli tatt med i statistikken for det kalenderåret hendelsen fant sted. Slike forsinkede meldinger er ikke et problem i denne rapporten, ettersom det er dato for hendelsen som benyttes, og ikke dato for mottatt melding.

⁹ I 1991 gjennomførte Statistisk sentralbyrå en større undersøkelse for å kartlegge innvandrerbefolkningens høyeste utdanning. Mange av skjemaene som ble sendt ut kom i retur, selv om mottakeren var registrert bosatt i Norge. På bakgrunn av dette gjennomførte folkeregisteret en større opprydding i 1993, som resulterte i at flere av de som var registrert bosatt, men som likevel hadde flyttet ut av landet, ble registrert som utvandret.

3.2. Statistisk sentralbyrås tilrettelegging av flytteopplysningene

Det sentrale folkeregisteret (DSF) oppdateres kontinuerlig av Skatteetaten og Statistisk sentralbyrå får daglig overført meldinger om oppdateringer. Statistisk sentralbyrå gjør et omfattende arbeid med å tilrettelegge opplysningene fra DSF for statistiske formål og publiserer årlig data over registrerte innvandringer til og utvandring fra Norge. De samme dataene benyttes til utrednings- og forskningsformål, og inngår blant annet i de årlige befolkningsfremskrivingene. Statistikken gjelder kun for personer med fødselsnummer.

Statistisk sentralbyrå reviderer eller endrer ikke inn- og utvandringsopplysningene fra DSF. Det betyr at eventuelle mangler eller feil i opplysningene ikke blir rettet av Statistisk sentralbyrå. Som det vil fremgå i denne rapporten har vi for eksempel mangelfulle opplysninger om land utvandrede har flyttet til (se kapittel 4). Eventuelle nye opplysninger om tilflyttingsland vil kun bli registrert i DSF og så overført til Statistisk sentralbyrå. Det samme gjelder i tilfeller der det viser seg at en person er bosatt i utlandet men ikke har meldt flytting. Det er Skatteetaten som etterregistrerer og administrativt melder personer som utvandret i DSF, ikke Statistisk sentralbyrå.

4. Kvaliteten på utvandringsstatistikken

Statistikken over flyttinger er generelt noe mindre pålitelig enn statistikken over andre befolkningsendringer. På grunn av manglende rapportering blir særlig tallene for flytting til utlandet for lave, og i mange tilfeller vet vi ikke hvilket land utvandrere har flyttet til. Underrapporteringen gjør at det til enhver tid er registrert færre utvandrere enn det som faktisk er tilfellet. En følge av dette er at antallet bosatte i Norge er overestimert, det vil si at det inkluderer personer som skulle vært utvandret. Folketallet inkluderer derimot ikke innvandrere i Norge med ulovlig opphold. Det er mulig de som skulle vært registrert utvandret tallmessig veier opp for de som er i Norge uten å være registrert, slik at samlet folketall er reelt, men det er så langt ikke gjort beregninger som støtter dette.

I følge folkeregistreringsforskriften (2007) regnes alle utenlandske statsborgere som ikke lenger har adgang til å oppholde seg i Norge, som utflyttet. Det samme gjelder utenlandske statsborgere som de siste to år ikke har hatt kjent oppholdssted i Norge. Norske statsborgere regnes som utflyttet når det har gått to år siden vedkommende hadde kjent oppholdssted i Norge. Folkeregisteret kan altså fatte vedtak om utvandring selv om man ikke har sendt flyttemelding, det vil si at de blir *administrativt utvandret*. Dette er aktuelt dersom det ikke er meldt flytting når reglene tilsier det, når oppholdstillatelsen har utløpt, eller det er gitt gale opplysninger. I disse tilfellene kjenner vi ofte ikke dato eller år for faktisk utvandring, slik at det er dato for etterregistreringen eller varigheten på den utgatte oppholdstillatelsen som blir gjeldende utvandringsdato. Det fører til at en del administrativt utvandrede står oppført med for lang botid i Norge og fremstår som eldre enn det de faktisk var ved utvandring. I tillegg mangler tilflyttingsland for dem som er administrativt utvandret i folkeregisteret. De fremstår i statistikken med uoppgett tilflyttingsland. I denne rapporten fremkommer det at blant alle med norsk fødselsnummer som er registrert utvandret i perioden 1971-2011 er tilflyttingsland ukjent for hele 16 prosent, med økende andel de siste årene. Vi vet ikke hvilket land de har flyttet til eller når de flyttet og har ingen mulighet for å korrigere disse opplysningene. I noen tilfeller, særlig i nyere tid, har Skatteetaten imidlertid gjettest på tilflyttingslandet ved for eksempel legge inn statsborgerskapet som tilflyttingsland. Det innebærer i realiteten at så godt som alle med uoppgett tilflyttingsland er administrativt utvandret, men at det i tillegg skulle vært noen flere. Det innebærer også at opplysningen om spesifisert tilflyttingsland blir litt mindre pålitelig enn ønskelig. I tillegg til de administrativt utvandrede kommer personer som ikke

”oppdages” som utvandret fordi de for eksempel vedlikeholder en adresse i Norge. Vi har foreløpig ingen estimater på dette mørketallet.

Dette er en utfordring for Skatteetaten, kvaliteten på folkeregisteret og følgelig befolkningsstatistikken. Usikkerheten knyttet til utvandringsstatistikken har ført til at Statistisk sentralbyrå har vært noe tilbakeholden med å publisere eller utnytte utvandringsstatistikken i analyser ut over den årlige statistikken. Man har hatt et ønske om at dekningsgraden og rutineene i Skatteetaten for å oppdage og rette opp utvandringsopplysninger om mulig skulle bli bedre. Det har til en viss grad også vært tilfellet, samtidig som økt mobilitet i et Europa uten indre grenser og stadig reduserte muligheter for å registrere internasjonal flytting gjør det enda vanskeligere å registrere inn- og utvandring til statistiske formål. Utfordringene knyttet til innsamling og tilrettelegging av flyttedata kan dokumenteres og synliggjøres, men er av en slik natur at den vanskelig kan gjøres noe med. Det er mulig at statistikken ikke kan bli så mye bedre, og sammenlignet med andre land er den likevel av høy kvalitet. Resultatene i denne rapporten publiseres derfor med det forbehold at det er en del usikkerhet knyttet til kvaliteten ved utvandringsstatistikken, og at resultatene må tolkes i lys av denne usikkerheten. Vi presenterer her dataene slik de foreligger, og gjør ingen systematiske forsøk på å forbedre dem ytterligere.

4.1. Årsaker til manglende flyttemeldinger

Årsakene til manglende rapportering til folkeregisteret kan være mange. Enkelte er ikke klar over meldeplikten, kanskje særlig ved flytting innenfor EU og Schengenområdet. Avskaffelsen av grensekontroller innenfor Schengens indre grenser, fri flyt av arbeidskraft innen EØS, og billige og raske reisealternativer kan lede til at en del glemmer eller ikke er klar over at man også innen Europa i de fleste tilfeller må melde flytting ved utenlandsopphold lengre enn seks måneder. Studenter som arbeider i forlengelse med studieoppholdet kan også komme til å overse meldeplikten ved endret status. En del melder ikke flytting fordi de er usikre på hvor lenge de skal oppholde seg i utlandet, og kanskje reiser de mye frem og tilbake slik at vurderingen av om de faktisk har utvandret blir uklar for den enkelte.

Det er sannsynlig at en del personer med vilje unnlater å melde flytting for å ikke miste velferdsordninger som kun bosatte har krav på (se NOU 2011:7 for oversikt over velferdsgoder kun til bosatte). Arbeid eller opphold i utlandet kan medføre at medlemskapet i folketrygden opphører, slik at man for eksempel må betale full pris for helsetjenester i Norge (HELFO 2013). Reglene for rettigheter ved flytting og arbeid i utlandet er relativt kompliserte, og selv erfarne politikere har mistet oversikten (Westerveld og Stenseng 2008).

Noen av disse tilfellene oppdages av folkeregisteret ved mer eller mindre automatiske rutinekontroller. Det er kanskje særlig personer med svak tilknytning til Norge som oppdages, mens personer med god tilknytning til Norge i større grad kan vedlikeholde bosattstatusen i Norge selv om de bor i utlandet. I tillegg er det sannsynlig at personer med svakere tilknytning til Norge flytter mer permanent, mens personer med sterk tilknytning kan se på sitt utenlandsopphold som midlertidig og derfor er mer opptatt av å vedlikeholde kontakten med Norge. Det er dermed mulig at det er særlig blant de med midlertidige utenlandsopphold og fortsatt sterk tilknytning til Norge at vi mangler flyttemeldinger, uten at dette er bekreftet i utredninger eller analyser.

Som nevnt i kapittel 3.1 er det også en del personer som melder flytting men som avvises av Skatteetaten. I disse tilfellene anser Skatteetaten tilknytningen til Norge som så sterk at utvandring ikke godkjennes. Skatteplikten til Norge opphører som regel ved utvandring, men her er det kompliserte regler som gjelder med hensyn på utenlandsoppholdets lengde, antall dager man kan oppholde seg i Norge, om man har eiendom i Norge (se rettledning i Skatteetaten 2013). Det er altså en del personer som selv anser seg som utvandret men som ikke registreres slik i våre

registre. Dette gjelder særlig ved utvandring til land utenfor Norden, der skattetaten har større mulighet til å avslå en utvandring. Ved flytting til et annet nordisk land er mulighetene til dette langt mindre (se kapittel 3.1).

4.2. utfordringer med datakvaliteten fremover

Et nytt EU-direktiv som skal sikre EØS-borgere og deres familiemedlemmer rett til fri bevegelse og opphold innad i EU/EØS-området, skaper store utfordringer for registreringen av utvandring. Det nye direktivet, EU-direktiv 2004/38/EF, trådte i kraft 1. oktober 2009, med permanent virkning fra 1. januar 2010.

Det nye EU-direktivet innebærer at man som EØS-borger ikke lenger trenger tillatelse for å oppholde seg eller arbeide i Norge (Utlendingsdirektoratet 2009, 2012). EØS-borgere som ønsker å oppholde seg i Norge mer enn tre måneder må kun registrere seg hos politiet, men uten særlige konsekvenser hvis de unnlater å gjøre det. De som oppfyller vilkårene for registrering – i hovedsak de samme som etter gammel ordning med oppholdstillatelse – vil motta et registreringsbevis i stedet for en oppholdstillatelse. Registreringsbeviset gjelder for en *ubegrenset periode og trenger derfor ikke å fornyes*. Alle EØS-borgere, med unntak av nordiske borgere, skal benytte seg av ordningen¹⁰.

Tidligere var hovedregelen at EØS/EFTA-borgere som utførte arbeid i Norge i mer enn tre måneder måtte ha oppholdstillatelse med rett til å ta arbeid. Oppholdstillatelsen hadde en *utløpsdato* som i folkeregisteret ble benyttet som utvandringsdato med mindre oppholdstillatelsen var fornyet. Dette ga mulighet til administrativt å utmelde personer med utgått oppholdstillatelse dersom flere forhold tydet på at de ikke lenger var bosatt i Norge, uansett om man mottok flyttemelding eller ikke. Dette var en svært viktig kilde til vedlikehold av folkeregisteret. Denne muligheten reduseres vesentlig med den nye ordningen ettersom registreringsbeviset ikke har noen utløpsdato. Det blir da langt vanskeligere å finne frem til personer som er utvandret men som ikke har meldt flytting.

Den nye registreringsordningen får konsekvenser for utvandringsstatistikken i tiden fremover i tilfeller der personer ikke melder fra til folkeregisteret ved utflytting. Mangelfull registrering av utvandrede personer fører igjen til en overestimering av antallet registrerte bosatte i Norge, og i langt større grad enn før det nye EU-direktivet. Det får konsekvenser for alle statistikker basert på befolkningstall; som utvandringsratene i denne rapporten, befolkningsfremskrivingene, beregninger av andeler under utdanning, andeler sysselsatt, ledige osv.

4.3. Hva vet vi om dem som ikke melder flytting?

Informasjonen om uoppgitt tilflyttingsland er en viktig analytisk kilde for å kunne si noe mer om personer som ikke melder flytting og som er blitt administrativt utvandret av folkeregisteret. Vi kan altså si noe om gruppen som er blitt administrativt utvandret, men i tillegg kommer personer som er utvandret uten at dette er blitt oppdaget. Men vi kan likevel si noe generelt om kjennetegn ved denne gruppen basert på folkeregisterets arbeid med etterregistrering av oppdagede tilfeller.

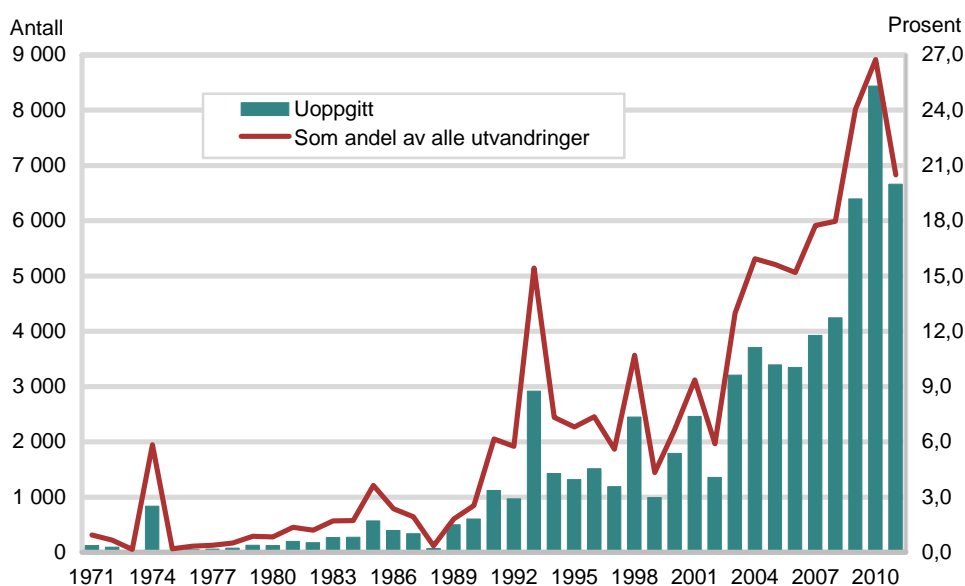
Figur 4.1 viser antall som er blitt administrativt utvandret av folkeregisteret, det vil si uoppgitt tilflyttingsland, hvert år i perioden 1971 til 2011. Antallet som er administrativt utvandret har steget kraftig gjennom perioden, fra 100 på begynnelsen av 1970-tallet til noe over 8 000 personer i 2010. Den årlige andelen er steget fra 1 til 20 prosent i perioden, med særlig høye andeler enkelte år. Høye utslag enkelte år, slik som i 1993, kan skyldes opprydding og særlig fokus på denne

¹⁰ Ved EU-utvidelsen i 2004 ble det innført overgangsregler som stilte særskilte krav til arbeidstakere fra Estland, Latvia, Litauen, Polen, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia, Ungarn, Bulgaria og Romania. Reglene betød blant annet at innvandrere fra disse landene måtte ha levert søknad om arbeidstillatelse før de kunne begynne å jobbe, og at arbeidet skulle være på heltid. Ordningen ble avvirket for åtte land i 2009, og i 2012 også for Romania og Bulgaria.

gruppen i Skatteetaten enkelte år (Statistisk sentralbyrå 2013). I tillegg minner vi om at året for registrert utvandring kan avvike fra året den faktiske utvandringen fant sted, fordi det vil ta noe tid før man med sikkerhet kan vite at en person har utvandret uten å melde fra om det. Tendensen er uansett en kraftig økning i antallet og andelen som ikke melder utvandring. I 2010 var det over en fjerdedel av alle utvandrede som ikke meldte utvandring.

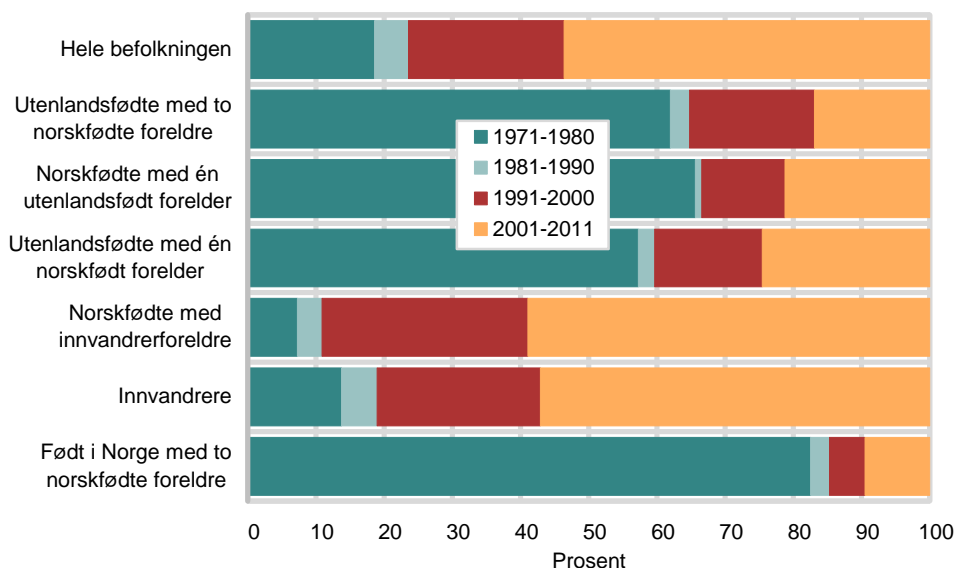
Blant alle som er registrert utvandret uten tilflyttingsland i perioden 1971-2011, utgjør innvandrere hele 89 prosent. Blant norskfødte med to norskfødte foreldre er andelen kun 6 prosent. Innvandrere står altså for de fleste administrativt utvandrede, og det er også blant innvandrere slik registrering er mest vanlig. Blant alle innvandrere som har utvandret, er det 19 prosent som er administrativt utvandret i perioden, og 13 prosent blant norskfødte med innvandrerforeldre. For alle andre grupper er andelen langt lavere, 5 prosent blant norskfødte med to innvandrerforeldre.

Figur 4.1 Uoppgitt tilflyttingsland, etter året for utvandringen. 1971-2011. Antall og prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.2. Uoppgitt tilflyttingsland, etter innvandringsbakgrunn og året for utvandringen. 1. januar 2012. Prosent

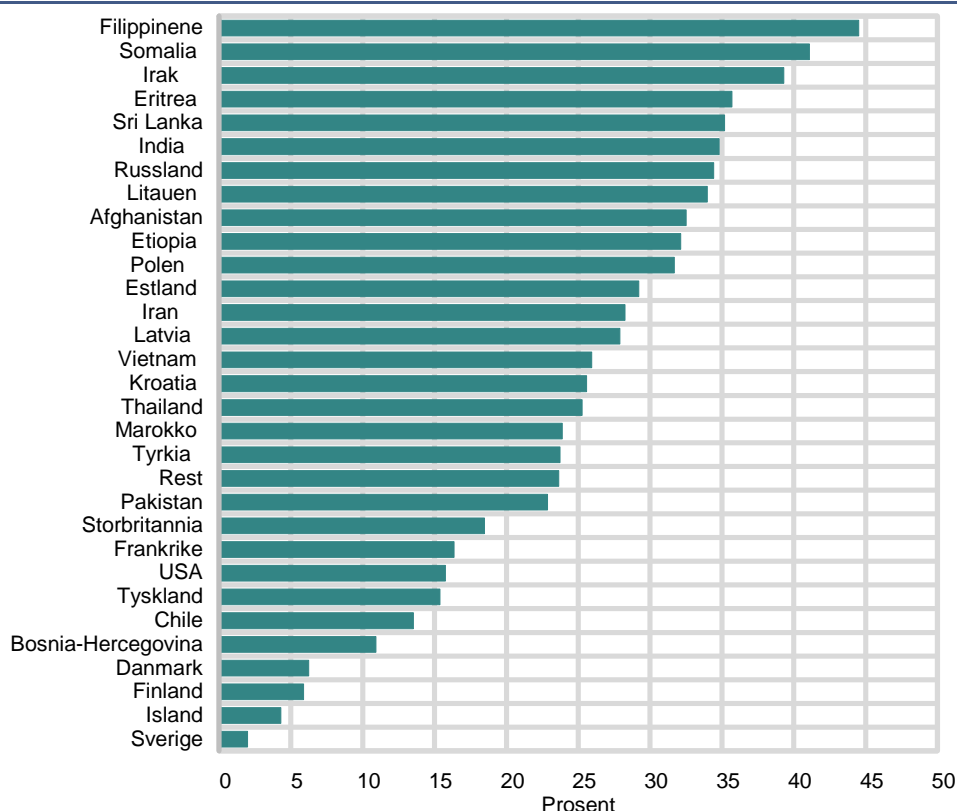
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Men det er viktig å være klar over at det er store variasjoner over tid og mellom ulike innvandringsbakgrunner. I alt har over halvparten av dem uten registrert tilflyttingsland utvandret etter tusenårsskiftet (Figur 4.2). Dette gjelder særlig innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. De høye andelen blant innvandrere skyldes naturlig nok høy innvandring og at det er flere blant disse som utvandrer i dag enn tidligere. For de andre gruppene er mønsteret motsatt. Her har over halvparten av de administrativt utvandrede blitt utvandret i begynnelsen av perioden, det vil si 1971-1980. Det er i dag svært få utvandrede norskfødte med to norskfødte foreldre som ikke oppgir tilflyttingsland eller blir administrativt utvandret, kun 10 prosent i alt. Det er usikkert hva som er årsaken til dette, om det skyldes at de registrerer flytting i større grad enn andre eller om de ikke blir oppdaget som utvandret selv om de er det.

Fra kapittel 10.5 vet vi at det å ikke være registrert med et tilflyttingsland er mer vanlig blant innvandrere som er født i Afrika, Asia med Tyrkia, og EU-land i Øst-Europa (Figur 4.3). Blant de største innvandringslandene er det en særlig høy andel blant dem fra Filippinene (45 prosent) og flyktningland slik som Somalia (41 prosent), Irak (39 prosent), Eritrea og Sri Lanka. Nye arbeidsinnvandringsland slik som Litauen, Polen, Estland og Latvia har alle om lag 30 prosent uoppgitt tilflyttingsland ved (administrativ) utvandring.

Informasjonen om uoppgitt tilflyttingsland kan gi oss informasjon om dem som er blitt administrativt utvandret, men ikke dem som ikke er blitt oppdaget som utvandret. Blant "uoppdagede" vil det være en del nylig utvandrede. Som vi skal se i kapittel 7.9.6 har utvandringen av innvandrere fra EU-land i Øst-Europa sunket så kraftig de siste par årene at også samlet rate for innvandrere synker fra 2010 til 2011. Dette bryter med utvandringmønsteret blant dem fra Norden og Nord-Amerika og Oseania. Fallet i raten det siste året skyldes at arbeidsinnvandrere fra EU-land i Øst-Europa tilsynelatende i større grad blir boende i Norge. Det er sannsynlig, men ikke bekreftet, at dette i noen grad også skyldes manglende registreringer av utvandring.

Figur 4.3. Uoppgitt tilflyttingsland, etter innvanderers fødeland. 1. januar 2012. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

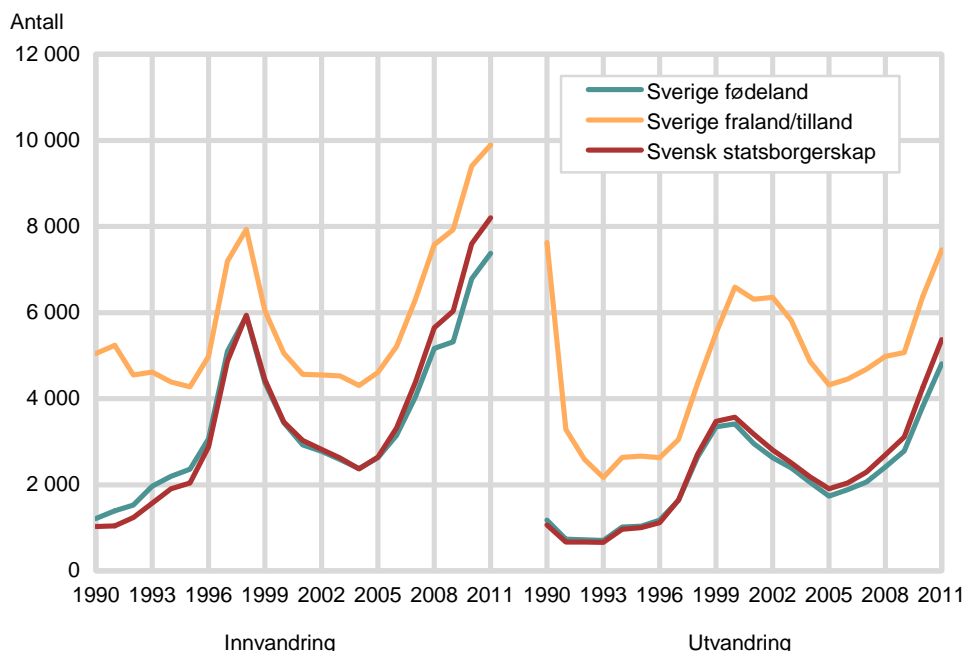
5. Forskjellen mellom fødeland, statsborgerskap og tilflyttingsland

Statistisk sentralbyrå publiserer vanligvis inn- og utvandringsstatistikk etter det landet personen registreres flyttet til ved siste utvandring (tilflyttingsland) og landet personen kommer fra (fraflyttingsland) ved siste innvandring. En slik tilnærming gir en oversikt over migrasjonsstrømmene mellom Norge og andre land, men er i mindre grad egnet til analyser av *hvem* som utvandrer. I de tilfellene der til- eller fraland er det samme som fødelandet eller statsborgerskapet, spiller det liten rolle hvilken informasjon vi benytter. Men i mange tilfeller er det ikke slik. Personer kan være født i eller ha statsborgerskap fra et annet land enn de flytter til eller fra. Flyktninger har ofte måttet flykte fra fødelandet. De kan være statsløse og oppholder seg midlertidig i naboland før de kommer til Norge. En polsk arbeidsinnvandrer kan ha arbeidet i Storbritannia før innvandring til Norge. En person som er født i Polen kan altså fremstå som innvandret fra Storbritannia, og en person som utvandrer til Italia kan være født i Polen.

I Statistisk sentralbyrås befolkningsregister finnes også informasjon om statsborgerskap og fødeland, og her er det svært få med uoppgitte opplysninger. Det er altså langt bedre kvalitet på disse variablene enn til- og fraflyttingsvariablene.

Fødeland er et kjennetegn ved en person som ikke endrer seg over tid (ved nye statsdannelser se kapittel 2). En persons fødeland forblir fast i Statistisk sentralbyrås registre, mens en persons statsborgerskap kan endres. Mange innvandrere bytter til norsk statsborgerskap etter lengre botid i Norge (Pettersen 2012). Ved analyser av utvandring er altså fødeland bedre egnet til å si noe om dem som utvandrer enn statsborgerskap.

Figur 5.1. Årlig inn- og utvandring etter fødeland, tilflyttings-/fraflyttingsland og statsborgerskap. Sverige. 1990-2011. Antall

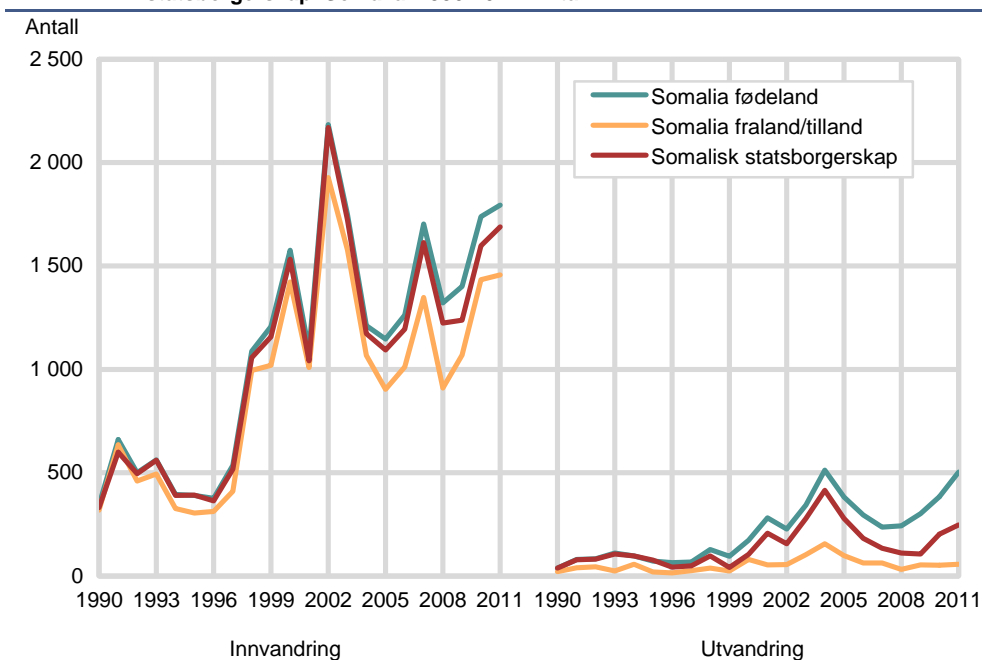

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Som eksempel på de ulike tilnærmingene viser vi inn- og utvandringen for personer som er født i Sverige, de som har svensk statsborgerskap, eller de som flytter fra/til Sverige i perioden 1990-2011 (Figur 5.1). Det er gjennomgående langt færre personer med svensk statsborgerskap eller som er født i Sverige som flytter til eller fra Norge, enn det totale antallet flyttinger mellom de to landene. Det er altså mange som ikke er født i Sverige eller har svensk statsborgerskap som flytter over grensen. Mange av disse er norske statsborgere og/eller født i Norge, hvilket er en

viktig tilleggsinformasjon når vi skal analysere hvem som flytter. Derimot ser vi liten forskjell mellom statsborgerskap og fødeland. Vi kommer tilbake til svingningene i migrasjonsmønsteret i kapittel 7.9.1.1.

Figur 5.2. Årlig inn- og utvandring etter fødeland, tilflyttings-/fraflyttingsland og statsborgerskap. Somalia. 1990-2011. Antall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Mønsteret er motsatt for Somalia (Figur 5.2). Det er færre som flytter direkte mellom Somalia og Norge, enn antallet født i Somalia eller med somalisk statsborgerskap tilsier. Vi vet blant annet at en del kommer til Norge fra flyktningleire i nabolandene Kenya og Etiopia. Det er viktig å kjenne til at personen har bakgrunn fra Somalia (fødeland) fordi dette kan prege utvandringsmønsteret og personens deltakelse i Norge. På grunn av den vanskelige politiske situasjonen i Somalia er det svært få som flytter direkte fra Norge til Somalia, mens det er noe flere somaliere som flytter fra Norge til andre land.

I denne rapporten benytter vi for det meste opplysninger om fødeland, det vil si at vi er opptatt av hvor personene opprinnelig kommer fra, uavhengig av hvor de tidligere har bodd. Vi benytter tilflyttingsland kun når vi skal si noe om hvilke land personer utvandrer til (se kapittel 10), og ved analyser av dem som ikke melder flytting (se kapittel 4.3). Informasjon om statsborgerskap benyttes i svært liten grad i denne rapporten, kun i kapittel 11.

6. Utvandring i et historisk perspektiv

Norge regnes i dag som et innvandringsland, det vil si at antallet som innvandrer til Norge hvert år er høyere enn antallet som utvandrer. I 2011 var det 32 500 personer som utvandret mens 79 200 personer innvandret, en nettoinnvandring til Norge på 46 700 dette året. Nettoinnvandringen de siste årene er den høyeste registrerte noen sinne i Norge. Men selv med 40 års erfaring som innvandringsland, er det snarere utvandring som har preget Norge siden midten av 1800-tallet, det vil si fra den perioden vi har tilgjengelig statistikk.

I dette kapitlet gir vi først en kort beskrivelse av inn- og utvandringen til og fra Norge siden 1800-tallet, for deretter å se på utviklingen siden begynnelsen av 1970-tallet. Det er altså strømmene inn og ut av landet vi ser på. Innvandring som utvandring oppstår gjerne som et resultat av ulike økonomiske, politiske og

personlige faktorer som trekker mennesker til et land eller skyver dem derfra. Vi skal ikke her gå inn på teorier som kan forklare inn og utvandring, men som vi skal se, preger historiske hendelser og svingninger i politiske og økonomiske konjunkturer innvandringen til og utvandringen fra Norge.

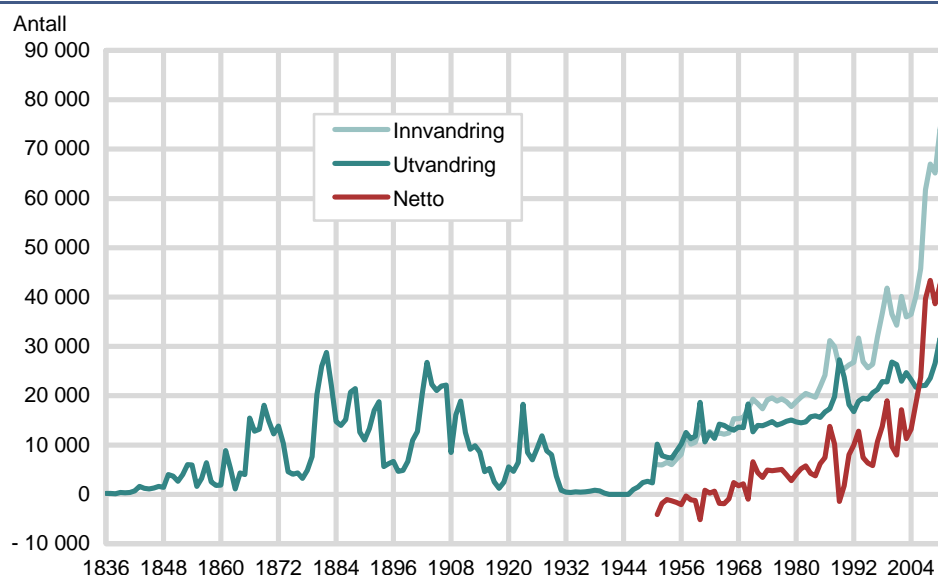
6.1. Da Norge var et utvandringsland¹¹

Frem til 1950 hadde vi ingen migrasjonsstatistikk i Statistisk sentralbyrå. Et brukbart administrativt grunnlag for statistikk over utvandringen og innvandringen til Norge kom da det gjennom en lov av 1946 ble innført meldeplikt til de kommunale folkeregistrene (Backer 1965). Før 1950 har vi kun tall på oversjøisk utvandring, særlig til USA, hvor vi har årlige oppgaver som går tilbake til 1825. Inntil 1860-årene var det ingen offentlig kontroll med den oversjøiske emigranttransporten, og opplysningene om de utvandrede før den tiden er til dels usikre. Nye lover av 1863 og 1869 påla politiet å føre protokoll over emigrantene, og etter den tid gir emigrantprotokollene et godt materiale for en offisiell statistikk over oversjøisk utvandring (Backer 1965).

Det var først og fremst de vanskelige økonomiske forholdene i Norge i midten av 1800-tallet som gav støtet til utvandringen fra landet (Backer 1965, Vassenden 1997). Senere svingte omfanget av utvandringen med vekslende konjunkturer innen våre viktigste næringsgrener og med de økonomiske forholdene i mot-takerlandene, særlig i USA. Den første norske utvandringen til Amerika fant sted i 1825, og fra 1836 ble den årlig (Backer 1965, Lovoll 1983). Utvandringen til USA skulle med noen få avbrekk komme til å pågå helt til slutten av 1920-tallet, da amerikanske kvoter satte en stopper for videre utvandring i et stort omfang. Da fikk utvandringen til Canada større betydning.

Den oversjøiske masseutvandringen foregikk i tre store bølger – den første fra 1866 til 1873, den andre og største fra 1879 til 1893 og den tredje fra 1900 til 1913. En fjerde men mindre bølge kom i 1923-1929 (Figur 6.1). Årene 1910-1920 var i Norge en høykonjunkturperiode som brakte utenlandske arbeidssøkende, flyktninger og hjemvendende norskamerikanere til landet.

Figur 6.1. Registrert inn-, ut- og nettinvandring, 1836-2011. Antall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

I enkelte år på 1880-tallet utgjorde den oversjøiske utvandringen mer enn 1 prosent av folketallet, med en topp på 1,5 prosent i 1882. I absolutte tall var utvandringen

¹¹ Den historiske oversikten i kapittel 6.1 er i stor grad hentet direkte fra kapittel 2 i Vassenden (red.) (1997). Se også Vassenden 2012.

på 28 700 personer det året. I gjennomsnitt for perioden 1866 til 1913 var utvandringen 11 560 personer hvert år, eller 0,58 prosent av folketallet. Det er anslått at så mye som 25 prosent av utvandrerne kom tilbake til Norge før andre verdenskrig (Lovoll 1983).

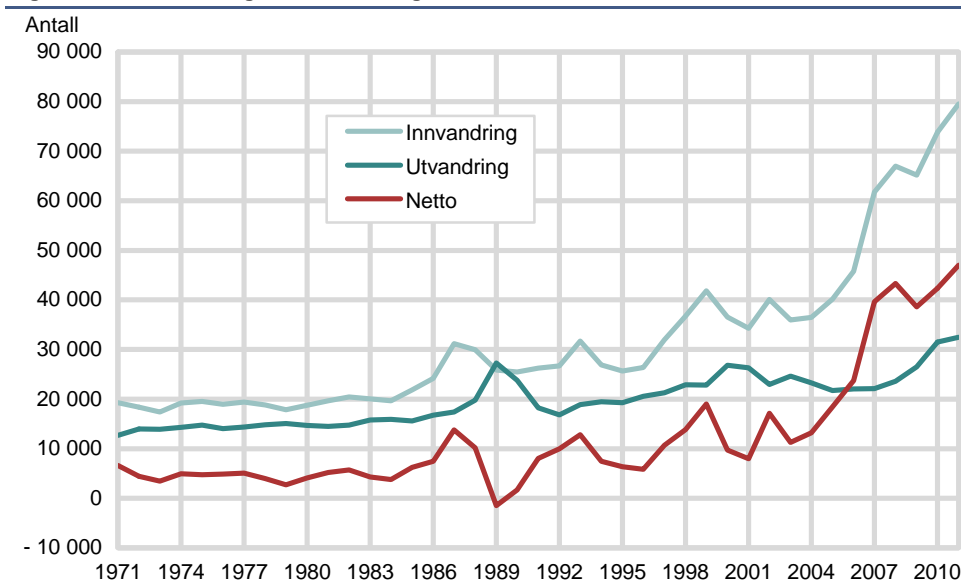
Under andre verdenskrig (1942-1945) er det ikke registrert flyttinger i statistikken, men vi vet at det var 350 000 tyske soldater og 100 000 krigsfanger i landet samtidig med at 45 000 nordmenn flyktet til Sverige og en god del også til Storbritannia (Runblom 1994). Etter krigen fikk vi en ny utvandringsperiode. Fra 1951 til 1956 var nettoutvandringen på 2 000 personer i året i gjennomsnitt. Også i tida fram til 1966 flyttet flere ut enn inn, men utvandringsoverskuddet var nå sunket til bare 1 000 per år. Den lange innvandringsperioden innledes på slutten av 1960-tallet. Året 1967 var det første siden 1930-årene med en netto innvandring av noe særlig omfang (2 400 personer), og det blir innledningen på en innvandringspreget periode som vi fortsatt er inne i.

Det er interessant å merke seg at perioden for den store oversjøiske utvandringen fra Norge på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet i snitt ligger under den utvandringen vi opplever i dag. I gjennomsnitt for perioden 1971 til 2011 var det 20 000 utvandring per år, med en foreløpig topp i 2011 på 32 500 utvandring. Men dagens utvandring utgjør siden 1971 i snitt kun 0,5 prosent av folketallet, med en topp på 0,7 i 2011, mens den som nevnt utgjorde en langt større del av den totale folkemengden under den store utvandringen til Amerika.

6.2. Utvandring i en tid preget av innvandring

Det har vært en sterk økning i antallet innvandringer siden begynnelsen av 1970-tallet (Figur 6.2). Utvandringen har også økt i perioden, men er i antall langt lavere enn innvandringen gjennom det meste av perioden og fremfor alt siden 2005. I 1971 var det 19 300 personer som innvandre til Norge, mens 12 700 utvandre, en nettoinnvandring på 6 600. I 2011 var nettoinnvandringen som nevnt øket til 46 700. Tallet for 1971 kan være påvirket av den oppryddingen som skjedde i forbindelse med folketellingen i 1970, men det forandrer ikke det faktum at et nytt nivå for nettoinnvandringen til Norge hadde blitt etablert og fortsatt preger migrasjonsmønsteret for Norge (Vassenden 1997:27).

Figur 6.2. Inn-, ut- og nettinnvandring. 1971-2011. Antall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Flyttestrømmene er i stor grad en konsekvens av politiske og økonomiske forhold i Norge og resten av verden. Denne prosessen forsterkes dersom forholdene i opprinnelseslandet endrer seg, eller det er økonomiske konjunkturedringer i Norge.

Slike svingninger preger flyttestrømmene til og fra Norge og er blant annet med på å forklare variasjoner i migrasjonsraten som vi kommer tilbake til i kapittel 7.

Gjennom sine Migrasjonslover, var Ravenstein (1885) den første til å påpeke at alle større strømmer av migranter fører til en tilsvarende strøm i motsatt retning, blant annet ved at en del flytter tilbake til det landet de opprinnelig flyttet fra. Når innvandringen øker vil utvandringen også øke. Som vi skal se i kapittel 8 er det relativt mange som utvandrer etter kort botid i Norge, slik at utvandringen ofte speiler innvandringen noen få år tidligere.

Utvandringsmønsteret må derfor ses i sammenheng med innvandringsmønsteret og primærårsakene til innvandring over tid, hvilket blir belyst for 33 ulike fødeland i kapittel 7.9. Variasjon i antallet utvandrede og utvandringsraten gir ikke mening uten en innsikt i innvandringshistorien. For personer uten innvandringsbakgrunn finner vi derimot det meste av forklaringene på svingninger i utvandringen i økonomiske forhold i Norge (se kapittel 7.5.3).

7. Utvandringsrater 1971-2011

I dette kapitlet skal vi se nærmere på utvandringsrater for Norge i perioden 1971-2011 og utvalgte land i Europa 1998-2011. For Norge vises det også utvandringsrater for innvandrere, andre personer med innvandringsbakgrunn og personer uten innvandringsbakgrunn. Vi viser også utvandringsrater etter kjønn, aldersgrupper, innvandringsgrunn blant innvandrere og 33 ulike fødeland. Betydningen av botid og når innvandrere innvandret til Norge tas opp i etterfølgende kapittel 8 og 9. Deretter ser vi på hvor utvandrere bosetter seg, om noen returnerer til Norge og på omfanget av sirkulær migrasjon i kapittel 10. Avslutningsvis undersøker vi omfanget av utvandring etter overgang til norsk statsborgerskap (kapittel 11).

7.1. Om utvandringsraten

Utvandringsraten er definert som antallet årlige utvandring per 1 000 personer per år. Som vi har sett tidligere varierer antallet utvandring fra år til år (Figur 6.2). Når antallet øker betyr det rent praktisk at Skatteetaten mottar flere flyttemeldinger eller fatter flere vedtak, og at det blir flere personer som tidligere var bosatt i Norge som er i utlandet. Men det sier lite om tendensen til å utvandre har økt, og om det er mer vanlig å utvandre i dag enn tidligere. For å undersøke dette må vi ha kjennskap til **risikopopulasjonen**. I denne rapporten vil det si antallet personer som potensielt kan utvandre i et gitt tidsrom. Begrepet risikopopulasjon er mye brukt innen demografiske studier for å identifisere grupper som potensielt er eksponert for et fenomen.

Raten beregnes for middelfolkemengden i en gitt periode, vanligvis ett år men også for en ti-års periode. **Middelfolkemengden** (her også kalt *risikobefolkningen*) er størrelsen på befolkningen ved midten av året, her beregnet som antall personer per 1. januar ett år pluss personer 1. januar året etter, delt på to. Statistisk sentralbyrå publiserer vanligvis befolkningens størrelse ved *begynnelsen* av året. Årsaken til at vi i denne rapporten ikke benytter folkemengden ved begynnelsen av året er at vi da går glipp av personer som kommer til i løpet av året, mens middelfolkemengden anses som et gjennomsnitt på befolkningens sammensetning og størrelse dette året. På grunn av kontinuerlig revideringer av statistikken og spesialberegninger i denne rapporten, avviker middelfolkemengden noe fra tidligere publiserte tall. Utvandringsratene beregnes ved hjelp av årlige hendelsesdata for antall utvandrede og middelfolkemengde samme år. Årlige tall for folkemengde finnes tilbake til 1971. Før det finnes tall fra de tiårige folketellingene og en del beregnede tall for mellomliggende år. I denne rapporten beregnes utvandringsraten for alle årene 1971-2011. Rater etter innvandringsgrunn beregnes for tidsperioden 1990-2011.

Raten tar altså hensyn til befolkningens størrelse og at den kan endre seg over tid, og gir oss en indikasjon på hvor mange av dem som potensielt kan utvandre ett gitt år som faktisk har gjort det. Dette er vesentlig i en periode hvor Norges befolkning har økt med noe over 1 million personer siden 1971. Vi viser utvandringsrater for hele befolkningen i Norge og utvalgte land i Europa, og etter innvandringsbakgrunn, landbakgrunn, innvandringsgrunn, kjønn og alder. Dette gir oss blant annet innsikt i om det er variasjoner i utvandringsrater mellom kvinner og menn, om yngre utvandrer i større grad enn eldre, og om innvandrere utvandrer hyppigere enn andre. Resultatene må hele tiden tolkes i lys av den økte innvandringen, variasjoner i botid og at befolkningen har endret sammensetning over tid.

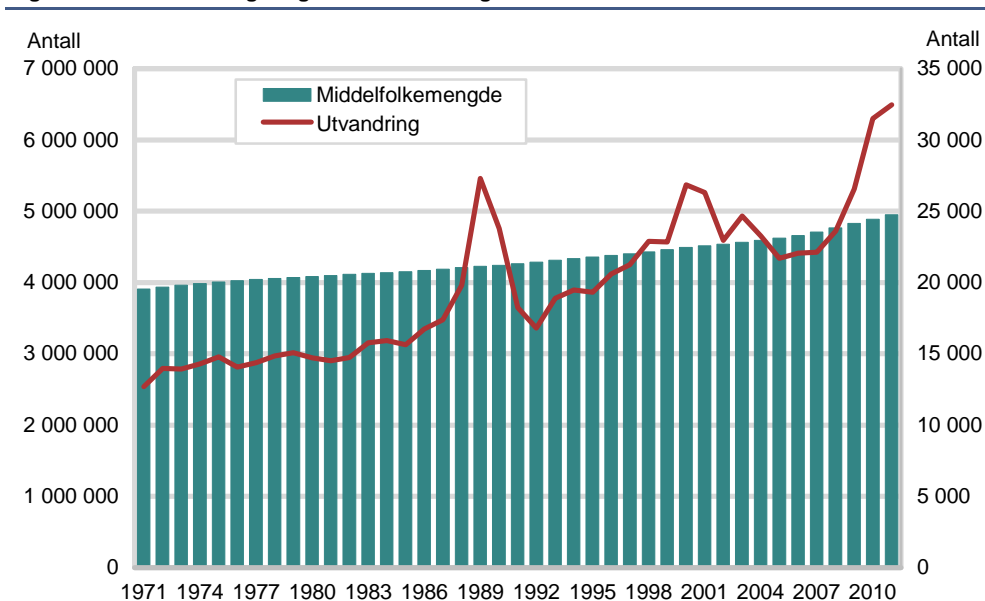
Statistisk sentralbyrå har ikke tidligere publisert utvandringsrater, og det er ikke en del av den årlige, offisielle statistikken som publiseres om utvandring, ei heller i Eurostat. Noe av årsaken til at det internasjonalt ikke er like vanlig å publisere offisielle utvandringsrater som for eksempel fruktbarhets- eller dødelighetsrater er at det for mange land er svært mangelfulle opplysninger om antallet som har utvandret. Som nevnt i kapittel 4 er det også i Norge utfordringer i registreringen av utvandring.

7.2. Bosatte i Norge (middelfolkemengde)

Ved inngangen til 2012 bodde det 4 986 000 personer i Norge. Dette er personer som er registrert bosatt i Norge (se definisjon i kapittel 2). For de fleste bosatte er det få hindringer i veien for å flytte ut fra Norge. Dersom vi går ut fra at alle disse personene potensielt kan utvandre, har de også en risiko for å utvandre.

Figur 7.1 viser utviklingen i middelfolkemengden i Norge og utvandring i perioden 1971-2011. Vi ser at både middelfolkemengden og antallet utvandring har økt i perioden, og at det er topper i utvandringen enkelte år. Økningen i folkemengden har sammenheng med økt nettoinnvandring over tid, altså at det innvandrer flere enn det utvandrer. Nettoinnvandringen utgjorde 72 prosent av folketilveksten i løpet av 2011, mens fødselsoverskuddet sto for resten av folketilveksten. Til sammenligning utgjorde nettoinnvandringen rundt 20 prosent av folketilveksten i 1971.

Figur 7.1. Utvandring og middelfolkemengde. 1971-2011. Antall

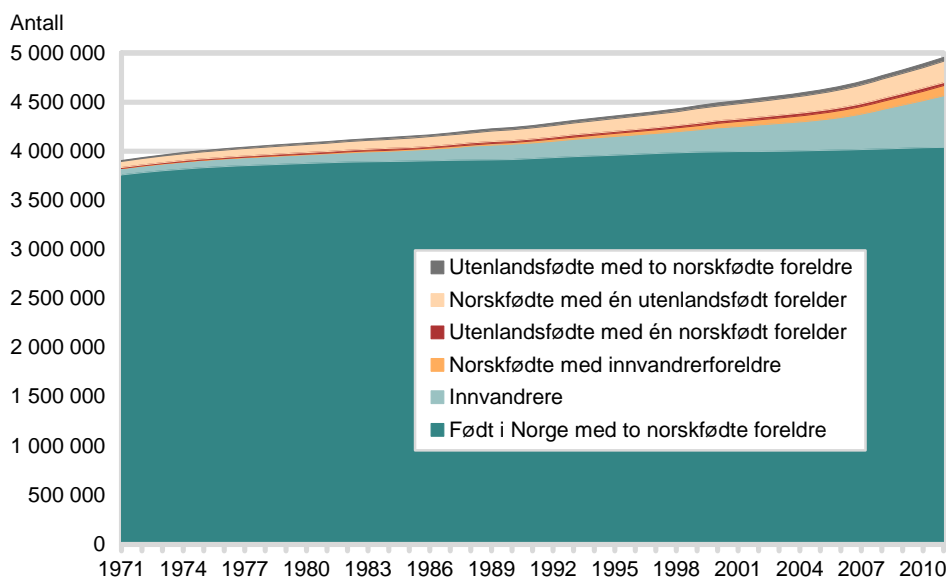
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

I 1971 var i underkant av 2 prosent av befolkningen innvandrere, mens andelen var 11 prosent i 2011 (Figur 7.2). Innvandrerbefolkningen har økt med 460 000 personer i perioden, hvorav en tredjedel skyldes en økning i antallet innvandrere

fra Asia med Tyrkia, og ytterligere 22 prosent fra EU-land i Øst-Europa (Figur 7.3). Økningen skyldes at innvandringen har vært høyere enn utvandringen, og at mange blir boende i Norge.

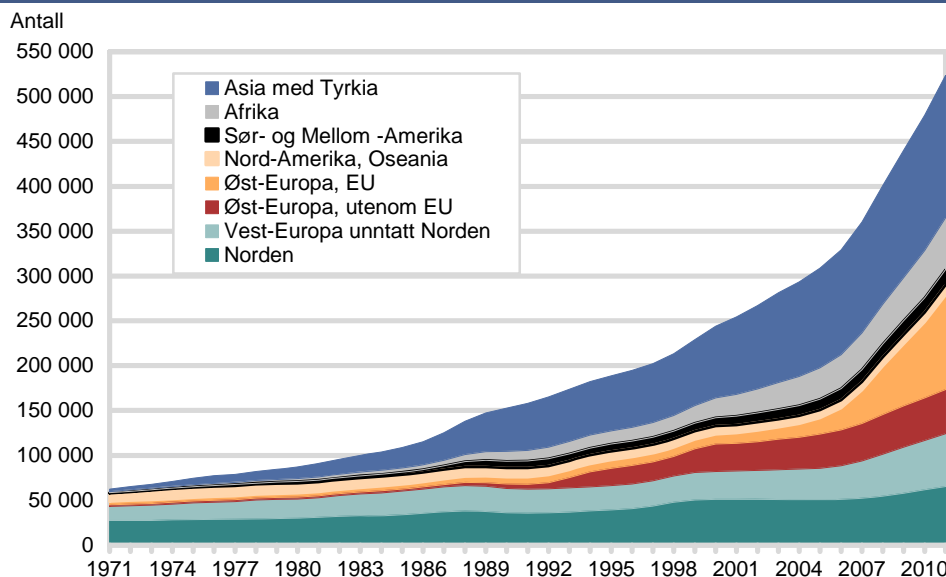
Når vi i de neste kapitlene viser utvandringsraten for ulike grupper er det nyttig å være kjent med endringer i sammensetningen av risikobefolkningen i perioden 1971-2011 (se definisjon i kapittel 2). Som vi skal se er sannsynligheten for å utvandre høyere dersom man har utenlandsk bakgrunn fordi man selv er født i utlandet eller har foreldre som er det. Den økte innvandringen er hovedårsaken til at utvandringsraten har gått opp i perioden 1971-2011. Men det er viktig å huske på at de fleste bosatte er født i Norge og har foreldre uten innvandringsbakgrunn, og at det blant disse er sjeldent å utvandre.

Figur 7.2. Middelfolkemengde etter innvandringsbakgrunn. 1971-2011. Antall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.3. Middelfolkemengde etter landbakgrunn. Innvandrere. 1971-2011. Antall

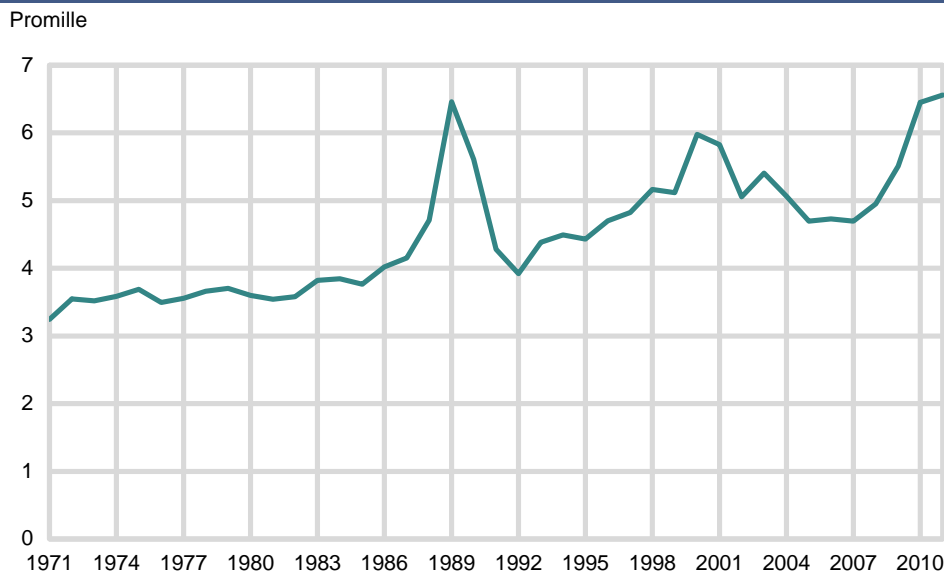
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.3. Utvandringsrate for Norge

Den årlige utvandringsraten for hele befolkningen i perioden 1971-2011 er vist i Figur 7.4. I 2011 var raten 6,6 promille. Det vil si at om lag syv av 1 000 bosatte,

eller at 32 500 personer av nær 5 000 000 bosatte dette året utvandret. Raten for 2011 og den for 1989 er de høyeste utvandringsratene som er registrert i perioden 1971-2011. I 1971 var raten halvparten av dagens rate; 3,2 promille, og snittet for hele perioden under ett er 4,6 promille. Nedenfor skal vi peke på noen årsaker til at raten svinger i løpet av perioden. Vi skal i etterfølgende kapitler også vise utvandringsrater etter innvandringsbakgrunn, fødeland, innvandringsgrunn, kjønn og alder.

Figur 7.4. Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate). 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Utvandringsraten var svakt økende frem til midten av 1980-tallet, da den økte kraftig, særlig fra 1988 til 1989. Deretter falt den igjen på begynnelsen av 1990-tallet for så å nå en ny topp i 2000. Ratens svingninger skyldes i hovedsak store årlige variasjoner i antall personer som utvandrer, og skyldes i liten grad svingninger i størrelsen på risikobefolkningen, her middelpopulasjonen hvert år.

Som vist i Figur 7.1 er det en svak økning i risikopopulasjonen i hele perioden, parallelt med en tilsvarende svak økning i antallet utvandring først i perioden. Dette fører til en relativt stabil rate de første årene, inntil den kraftige stigningen på slutten av 1980-tallet. Den norske høykonjunkturen på midten av 1980-tallet førte til stor innvandring av svensk arbeidskraft frem til bankkrisen mot slutten av tiåret. Fra konjunkturtoppen våren 1987 til høsten 1988 ble arbeidsledigheten mer enn doblet (Eika 2008).

Med fall i oljeprisen, inflasjonspress og renteøkning, ble høykonjunkturen i første del av 1980-tallet etterfulgt av lavkonjunktur i årene 1987-1990. Lavkonjunkturen i Norge falt sammen med en generell internasjonal konjunkturedgang (Torsvik 1999). Dette førte til økt utvandring av blant annet svensker som ikke lenger så økonomiske fordeler ved å jobbe i Norge (se kapittel 7.9.1.1). Men særlig blant personer som er født i Norge er det stor økning i utvandringen i denne perioden. I 1989 er det hele 16 000 som flytter fra Norge, 6 000 flere enn året før og den høyeste årlige utvandringen som er registrert siden 1971. Nær 90 prosent av disse hadde norskfødte foreldre (se kapittel 7.5.3). 1989 er det eneste året siden 1971 hvor det er negativ nettoutvandring, det vil si at flere personer flytter ut av Norge enn inn (-1 453, Figur 6.2). Men sett i forhold til den totale folkemengden i Norge, betyr den økte utvandringen lite. Folkemengden fortsetter å stige også de påfølgende årene, men med litt lavere takt enn tidligere.

På begynnelsen av 1990-tallet synker utvandringsraten igjen i takt med bedre økonomiske tider. Samtidig mottar Norge en betydelig strøm av flyktninger fra

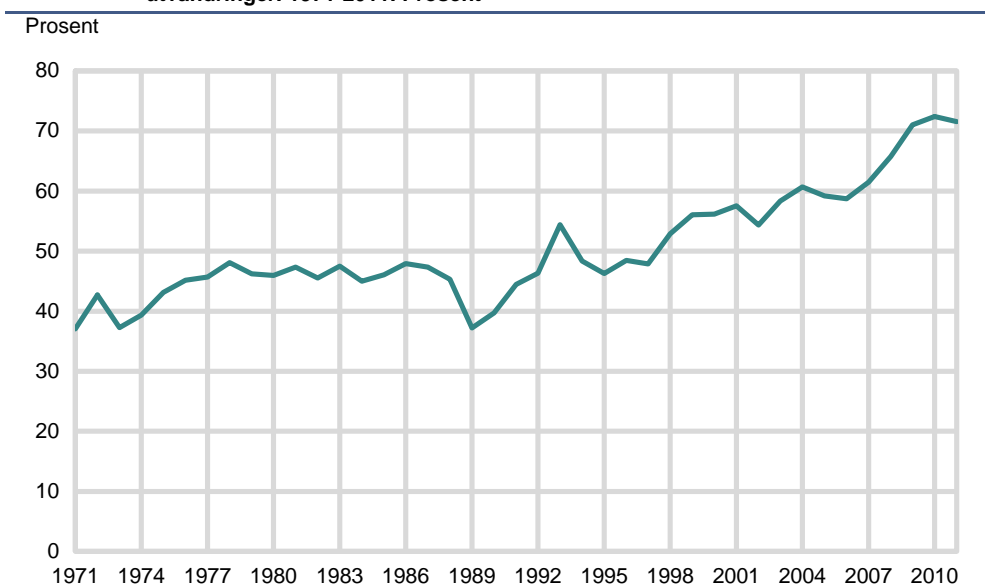
blant annet Bosnia-Hercegovina (se kapittel 7.9.4.6). De første bosniske statsborgerne kom til Norge i 1992, og flest kom i 1993 da det kom over 6 000 til Norge. Men etter relativt kort tid i Norge var det mange som returnerte til hjemlandet, hvilket påvirker utvandringsraten noe. Den stigende utvandringsraten på midten av 1990-tallet har blant annet sammenheng med at norske myndigheter i denne perioden satte i gang en del tiltak for å stimulere til tilbakevending av flyktninger fra Bosnia-Hercegovina (Brochmann 2003).

Stigningen i raten mot år 2000 har derimot sammenheng med en ny økonomisk lavkonjunktur og igjen en øket utvandring av svensk arbeidskraft. En lang periode med høy vekst i Norge hadde ført til at norske lønninger steg mye kraftigere enn hos våre handelspartnere, hvilket igjen gjorde det attraktivt for særlig svensker å ta arbeid i Norge. IT-boblen sprakk rundt årtusenskiftet og internasjonalt var det en markert konjunkturedgang som gikk hardt ut over norsk konkurranseutsatt virksomhet. Det var fall i eksporten i 2002 og 2003, og på våren 2003 hadde arbeidsledigheten nær doblet seg på fire-fem år (Eika 2008). Den årlige utvandringen av personer født i Sverige er i antall nær dobbelt så høy i år 2000 som ved forrige bankkrise i 1989 (se også kapittel 7.9.1.1).

Raten synker så noe frem mot 2007, med unntak av et lite hopp i 2003 som blant annet kan forklares med en økt utvandring av personer født i Irak. I løpet av 2003 ble det satt i verk programmer for retur av irakiske flyktninger som hadde fått beskyttelse i Norge, noe som gjorde at flere flyttet tilbake til opprinnelseslandet. Siden 2003 har utvandringsraten sunket noe for så å stige igjen fra 2007 og frem til 2011.

Utvandringsraten er altså sterkt påvirket av internasjonale konjunkturer og den økonomiske situasjonen i Norge. I gode økonomiske tider trekkes arbeidskraft til Norge (lavere rate), mens den i noen grad forlater landet i nedgangstider (høyere rate), også blant personer uten innvandringsbakgrunn. Personer fra våre naboland har stått for mye av både innvandringen og utvandringen siden 1971. Dette er i stor grad personer som raskt kan tilpasse seg økonomiske svingninger og returnere til hjemlandet når det relativt sett ikke lenger er attraktivt å ta arbeid i Norge. I tillegg ser vi at norsk flyktningpolitikk påvirker utvandringsraten i noen grad. Når situasjonen i flyktingers hjemland forbedres og Norge tilrettelegger for retur, slik som for Chile, Bosnia-Hercegovina, Kosovo og Irak, gir det seg utslag i raten enkelte år.

Figur 7.5. Registrerte utvandring blant innvandrere som andel av alle registrerte utvandring. 1971-2011. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Men økningen i utvandringsraten fra 2007, som nå er på høyde med rekordåret 1989, kommer i en tid med rekordhøy innvandring og gode økonomiske forhold i

Norge sammenlignet med andre land i Europa, og skiller seg dermed fra tidligere perioder hvor raten har økt samtidig med økonomiske *nedgangstider* og utflytting av arbeidskraft. Riktignok er vi inne i en internasjonal finanskrisen som begynte i 2008/2009 og har rammet store deler av Europa hardt. Men denne har i mindre grad rammet Norge. Det norske arbeidsmarkedet har kommet seg relativt sett godt gjennom den internasjonale finanskrisen, og krisen har så langt hatt relativt liten innvirkning på utvandringsraten blant arbeidsinnvandrere. Tvert imot, i denne perioden har det for mange vært mer attraktivt å ta arbeide og å bli i Norge enn å flytte ut. Det utelukker ikke at noen arbeidsinnvandrere i utsatte internasjonale bedrifter har måttet flytte fra Norge på grunn av nedskjæringer.

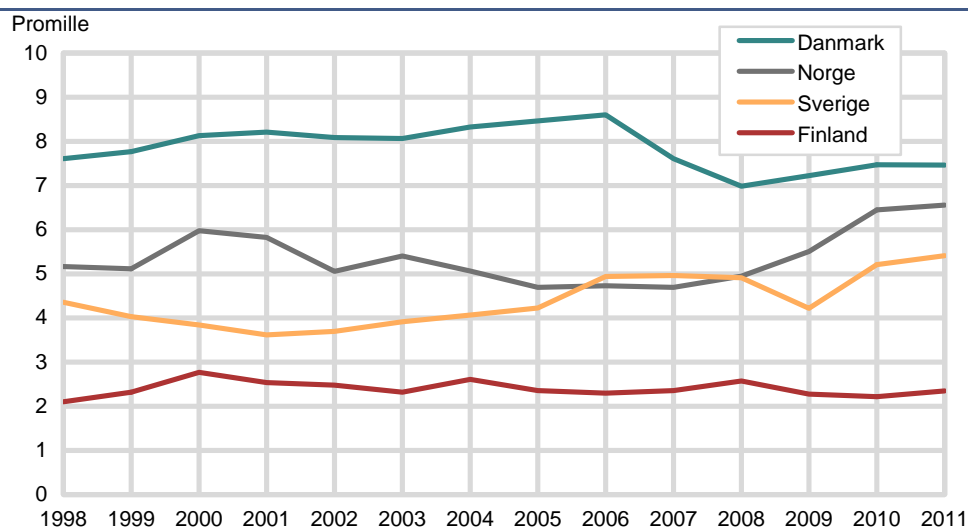
De siste årenes utvandring må antagelig også ses i sammenheng med en stadig større internasjonal og mobil befolkning i Norge som flytter noe mer på seg uavhengig av økonomiske konjunkturer. Stigningen de siste årene har sammenheng med en økende andel som utvandrer blant innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre, fra alle regioner med unntak av EU-land i Øst-Europa og land i Vest-Europa (se kapittel 7.8). I tillegg utgjør innvandrere en stadig større andel av de utvandrede, over 70 prosent i 2011 sammenlignet med rundt 40 prosent på begynnelsen av 1970-tallet (Figur 7.5). Dette gjenspeiler at det i dag er langt flere innvandrere i Norge enn det var for fire tiår siden, og at mobiliteten blant innvandrere er langt høyere enn resten av befolkningen. I 2011 var det 24 000 innvandrere som utvandret, fire ganger så mange som dem uten innvandringsbakgrunn.

En viktig unntak fra dette er arbeidsinnvandrere fra EU-land i Øst-Europa som i mindre grad utvandrer, og mange blir tilsynelatende boende i Norge. Det er sannsynlig, men ikke bekreftet, at dette i noen grad også skyldes manglende registreringer av utvandring (se kapittel 4.). Utvandringen fra EU-land i Øst-Europa har sunket så kraftig det siste året at også utvandringsraten for innvandrere synker fra 2010 til 2011 (se kapittel 7.9.6).

7.4. Utvandringsrate i Europa

I dette kapittelet sammenligner vi utvandringsraten for Norge med raten for de nordiske landene og for utvalgte europeiske land i perioden 1998-2011. Raten er beregnet på samme måte for hvert land som beskrevet i kapittelet om utvandringsraten, men datagrunnlaget er hentet fra Eurostat. Vi vil ikke gå inn på årsaker til svingninger i hvert lands rate, men heller fokusere på i hvilken grad de landspesifikke ratene er forskjellige.

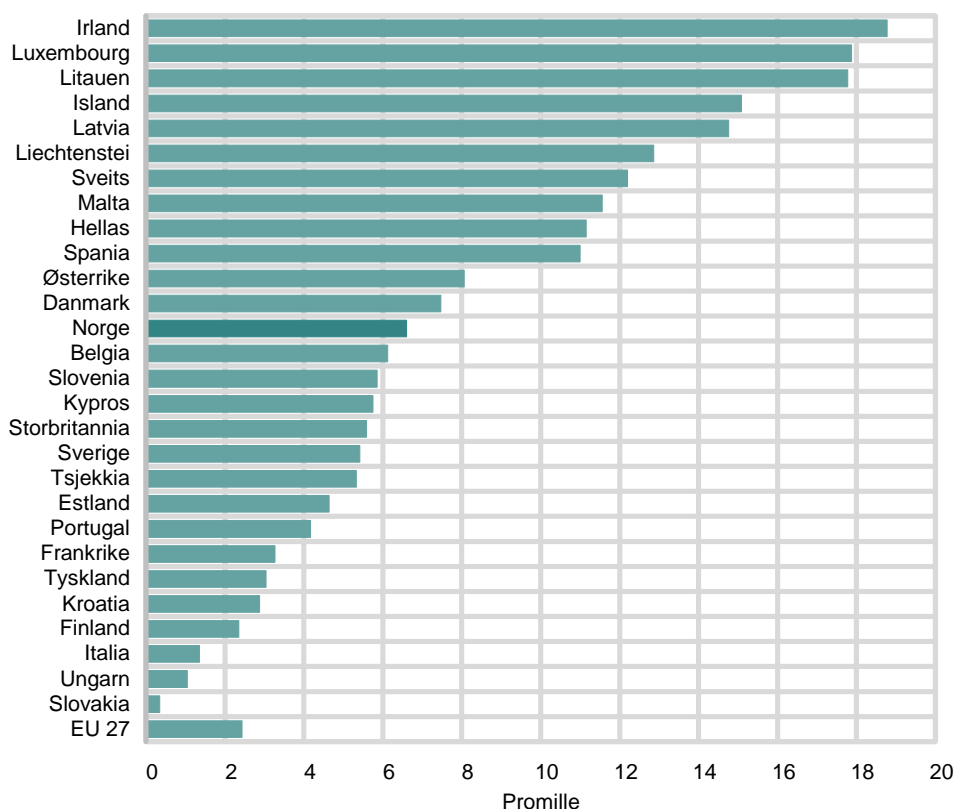
Figur 7.6. Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate). Land i Norden. 1998-2011*. Promille

Kilde: Eurostat. * For Norge er kilden befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Den norske utvandringsraten ligger noe under den danske, og relativt jevnt med den svenske i store deler av perioden 1998-2011 (Figur 7.6). Under den store utvandringen av svensker ved årtusenskiftet og lavkonjunkturen som fulgte i Norge, ser vi en tilsvarende noe lavere utvandringsrate i Sverige. I slutten av perioden er utvandringsraten steget for begge landene. Sverige fikk ny statsborgelov i 2001, hvor dobbelt statsborgerskap ble tillatt og det ble generelt enklere å søke om svensk statsborgerskap. Å ta vertslandets statsborgerskap kan gjøre det enklere å utvandre igjen uten å miste tilknytningen og rettigheter i vertslandet. Enklere tilgang til statsborgerskap kan være en av flere årsaker til at utvandringsraten for Sverige øker noe fra 2001. Danmarks rate har derimot sunket etter 2006, kanskje som en følge av de omfattende innstramminger i dansk innvandringspolitikk det siste tiåret, som også kan påvirke potensialet for utvandring¹².

Figur 7.7. Antall registrert utvandret per 1 000 (utvandringsrate). Utvalgte land i Europa. 2011. Promille*

Kilde: Eurostat.

* For Norge er kilden befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

I europeisk sammenheng er den norske utvandringsraten relativt gjennomsnittlig (Figur 7.7). Blant tilgjengelige tall for Europa er det Irland som har høyest utvandringsrate med 19 promille i 2011. Deretter følger Luxembourg, Litauen, Island og Latvia med utvandringsrater mellom 15 og 18 promille. Situasjonen i Luxembourg er preget av stor internasjonal mobilitet på grunn av de mange internasjonale organisasjonene som har sete i der. Alt annet likt vil også små land ha høyere utvandringsrater enn store land, blant annet fordi små land er mer avhengige av omverden hva gjelder utdanningsinstitusjoner og arbeidsmuligheter. Irlands, Islands og Latvias utflyttingsrate preges i tillegg av at mange flytter fra økonomiske nedgangstider for å søke jobb eller studere i andre land. Det gjelder også Spania og Hellas som har utvandringsrater på 11 promille i 2011. De laveste ratene finner vi i Italia, Ungarn og Slovakia (under 2 promille). Registreringen av utvandring kan være mangelfull i enkelte av disse landene, i tillegg til at det særlig

¹² For en oversikt over danske innstramminger i familieinnvandringen, innstramminger i asylpolitikken, endringer i arbeidsinnvandringsreglene og nye regler for permanent opphold på 2000-tallet, se NOU 2011:7.

i Italia er en stor uregistrert innvandrerbefolkning som verken registreres som bosatt eller utvandret (Morehouse og Blomfield 2011).

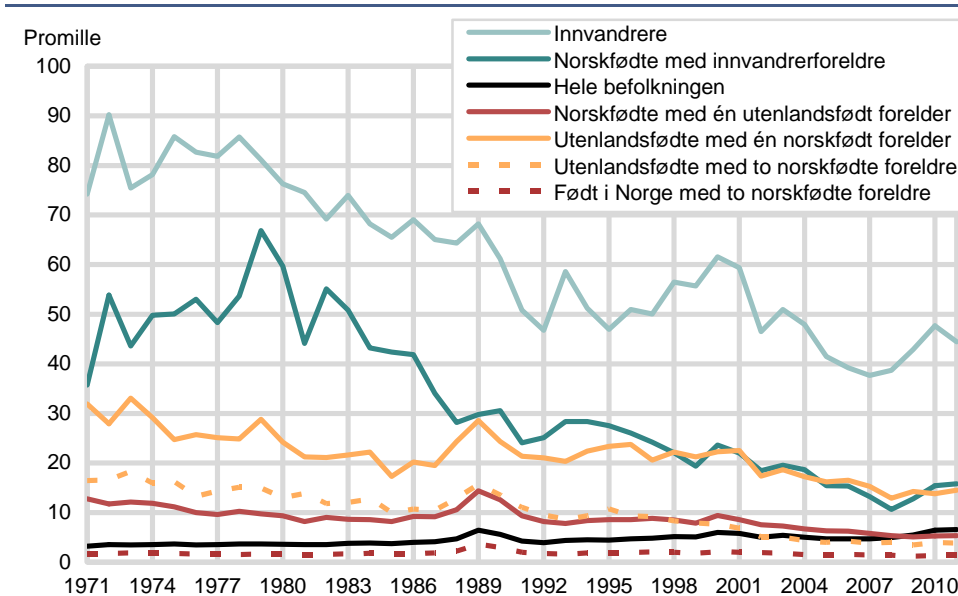
7.5. Utvandringsrate etter innvandringsbakgrunn

Som nevnt endrer utvandringsraten seg i takt med internasjonale hendelser og økonomiske konjunkturer. Men utvandringsraten varierer også mye med innvandringsbakgrunn. Figur 7.8 viser tydelig at det å ha innvandringsbakgrunn, ved at en selv eller minst en av foreldrene har innvandret, øker sannsynligheten for å utvandre, sammenlignet med personer uten slik bakgrunn. Tidligere migrasjons-erfaring gjør at terskelen for å flytte igjen ikke er så høy som ved første migrasjon.

7.5.1. Innvandrere

Det er innvandrere som har den høyeste utvandringsraten gjennom hele perioden 1971-2011; i snitt 54 promille. Det er altså innvandrere som ”driver” utvandringen fra Norge. Relativt sett er de langt mer tilbøyelige til å flytte ut av landet enn ikke-innvandrere, uavhengig av økonomiske konjunkturer. Levekårsundersøkelsen blant innvandrere i Norge viser dessuten at langt flere, én av fire innvandrere, *ønsker* å flytte tilbake til opprinnelseslandet (Blom og Henriksen 2008).

Figur 7.8. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate), etter innvandringsbakgrunn. 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

I løpet av de 40 årene vi ser på her, har utvandringsraten for innvandrere sunket fra om lag 80 av 1 000 på begynnelsen av 1970-tallet til 44 promille i 2011 (Figur 7.8). Den gradvise nedgangen i raten skyldes at antallet innvandrere i Norge har økt kraftig over tid og at utvandringene ikke har økt tilsvarende. På 1970-tallet bestod innvandrere i Norge for det meste av personer fra Norden, Vest-Europa og USA som også i dag har høy utvandringsrate (se kapittel 7.8). De nye arbeidsinnvandrere som kom fra Asia på 1970-tallet hadde ikke bodd i Norge lenge nok til å utvandre i særlig omfang, og mange har vist seg å bli (se kapittel 9). Dessuten har vi i dag relativt mange flere flyktninger bosatt i Norge sammenlignet med 1970-tallet. Dette er personer som grunnet sin fluktsituasjon er mindre tilbøyelige til å utvandre enn for eksempel arbeidsinnvandrere.

Vi finner et foreløpig bunnpunkt i utvandringsraten i 2007 (38 promille) og for noen landgrupper i Norge sank raten ytterligere under den internasjonale finans-krisen i 2008 (se kapittel 7.8 og raten for enkeltland i kapittel 7.9). Stigningen i raten de siste årene har sammenheng med en økende andel innvandrere som utvandrer. Det gjelder innvandrere fra de fleste regioner, unntatt EU-land i Øst-

Europa og land i Vest-Europa. Som vi skal se i kapittel 7.9.6 har utvandringen fra EU-land i Øst-Europa sunket så kraftig det siste året at også samlet rate for innvandrere synker fra 2010 til 2011.

7.5.2. Annen innvandringsbakgrunn

De nest høyeste ratene gjennom hele perioden, og langt under den for innvandrere, finner vi blant norskfødte med innvandrerforeldre og utenlandsfødte med én norskfødt forelder. Her var det henholdsvis 16 og 15 av 1 000 som utvandret i 2011. For begge gruppene er utvandringsraten halvert siden tidlig på 1970-tallet, slik at snittet for hele perioden under ett ligger på 21 promille for begge gruppene (Figur 7.8).

Antallet norskfødte med innvandrerforeldre som er bosatt i Norge har økt fra 2 400 personer i 1971 til 104 000 i 2011, som et resultat av øket innvandring og at bosatte innvandrere får barn i Norge. Antallet utvandring for denne gruppen har derimot ikke økt i like stor grad. Endringer i aldersfordelingen blant norskfødte med innvandrerforeldre kan ha mye å si for reduksjonen i raten. De som utvandret på 1970- og 1980-tallet utvandret i stor grad sammen med sine (innvandrer-) foreldre, og var for unge til å ha etablert seg på egen hånd i Norge. Toppen i 1979 har sammenheng med en sammenfallende høyere rate for dem med foreldre fra europeiske land og Asia med Tyrkia. Mange av dem som ble boende i Norge er i dag godt etablert her, tar utdanning, er i arbeid og får egen familie, og er antagelig mindre tilbøyelig til å utvandre.

For de to andre gruppene med delvis utenlandsk opprinnelse; norskfødte med én utenlandsk forelder og utenlandsfødte med to norskfødte foreldre, er det også slik at raten har sunket over tid, men fra et lavere utgangspunkt i 1971. Den er i 2011 på rundt snittet for alle, mens snittet for hele perioden under ett er på henholdsvis 8 og 9 promille. Også her er det slik at risikogruppen har økt kraftig gjennom perioden, mens antallet utvandring ikke har økt tilsvarende.

7.5.3. Personer uten innvandringsbakgrunn

Lavest utvandringsrate gjennom hele perioden 1971-2011 finner vi blant personer uten innvandringsbakgrunn, det vil si personer født i Norge med to norskfødte foreldre. I 2011 var det under to av 1 000 personer i denne gruppen som utvandret, og andelen har endret seg lite de siste 40 årene (Figur 7.8).

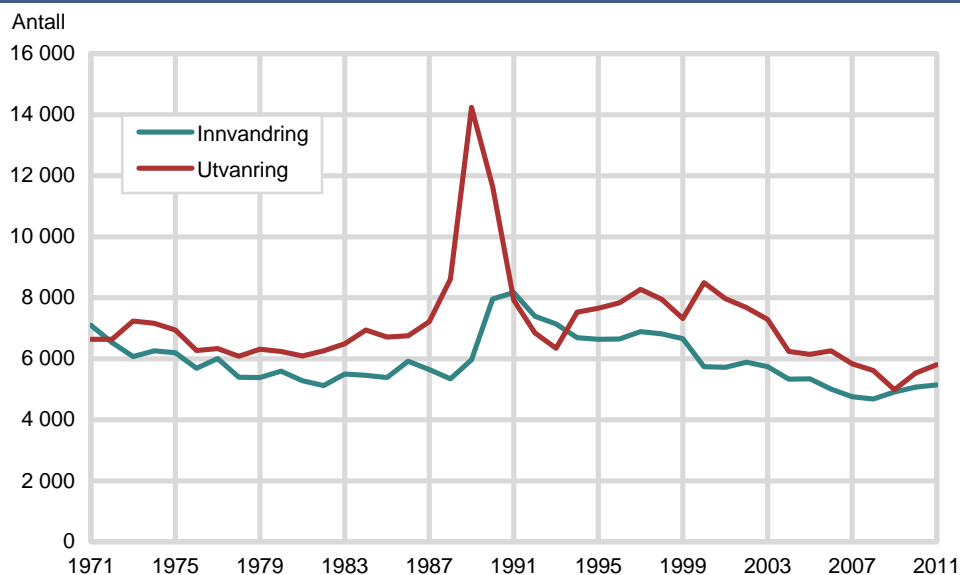
Personer født i Norge med to norskfødte foreldre er mer bofaste enn personer med innvandringsbakgrunn, også under økonomiske nedgangstider i Norge. Dette i kontrast til forrige århundre da mange nordmenn dro til USA og Canada for å "søke lykken" der (Vassenden 1997). Unntaket er enkeltåret 1989, da utvandringsraten nærmet seg 4 promille for denne gruppen og mange utvandret på grunn av økonomiske nedgangstider i Norge.

Som vi skal se i senere kapitler er de generelle migrasjonsstrømmene til og fra Norge sterkt konjunkturavhengige. I gode økonomiske tider trekkes arbeidskraft til Norge, mens den i noen grad forlater landet i nedgangstider. Mønsteret er noe annerledes for personer født i Norge med to norskfødte foreldre ved at både innvandringen og utvandringen øker når de internasjonale konjunktorene peker nedover, særlig i tiden rundt lavkonjunktoren i 1989, men ikke i tiden rundt 2008 da den internasjonale finanskrisen i mindre grad rammet Norge. Noen vender hjemover igjen når Norge oppleves som økonomisk og velferdsmessig tryggere enn andre land, mens andre søker nye arbeidsmuligheter i utlandet.

I snitt er det 7 300 norskfødte med to norskfødte foreldre som årlig har utvandret i perioden 1971-2011. Det er kun i 1971 og perioden 1991-1993 det er registrert flere innvandring enn utvandring blant personer født i Norge. Frem til slutten av 1980-tallet var det om lag 7 000 personer som utvandret årlig (Figur 7.9). I 1988 steg utvandringen kraftig og nådde en topp i 1989 da 14 200 personer født i Norge

med to norskfødte foreldre utvandret. Dette er foreløpig den høyeste registrerte utvandringen blant norskfødte med to norskfødte foreldre som er registrert etter 1971¹³. På begynnelsen av 1990-tallet synker antallet utvandring igjen i takt med bedre økonomiske tider i Norge, og lå i perioden 1994-2003 på rundt 8 000 utvandring i året. Deretter har den sunket til et bunnivå i 2009, og en liten stigning igjen til dagens nivå på 5 800 utvandring i 2011.

Figur 7.9. Årlig inn- og utvandring. Personer født i Norge med to norskfødte foreldre. 1971-2011. Antall

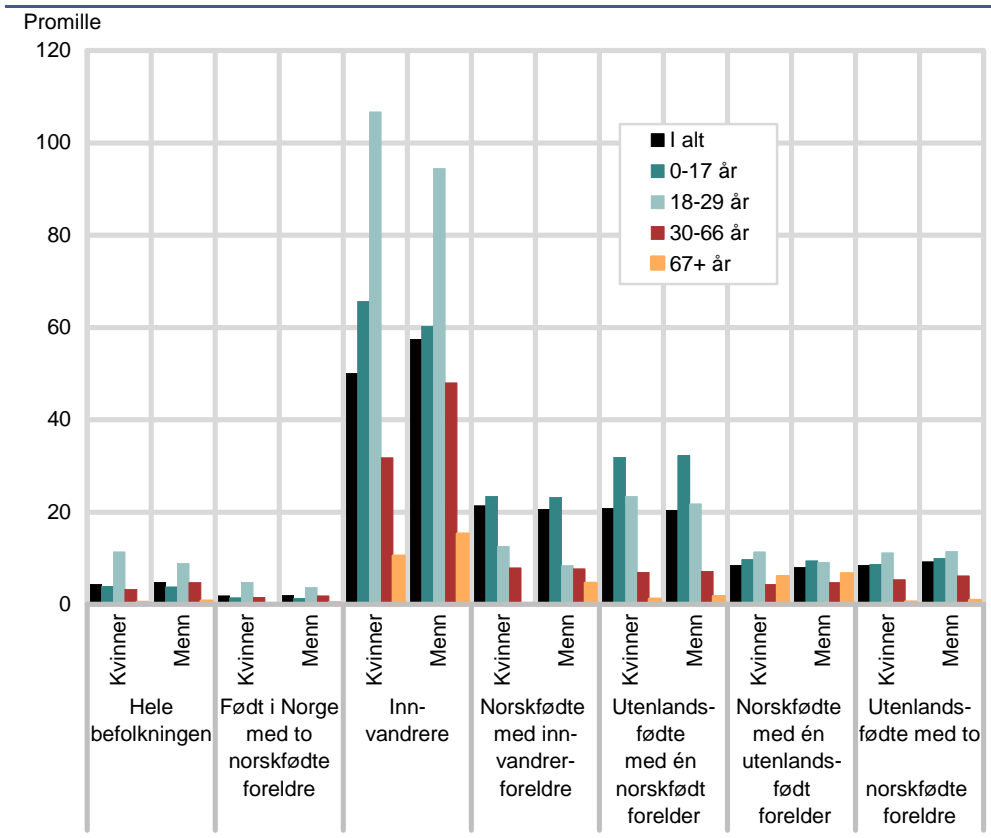
Det er særlig utvandringen som påvirkes av konjunktorene. Med fall i oljeprisen, inflasjonspress og renteøkning, ble høykonjunktoren i første del av 1980-tallet etterfulgt av lavkonjunktur i årene 1987-1990. Lavkonjunktoren i Norge falt sammen med en generell internasjonal konjunkturedgang (Torsvik 1999). Dette førte til økt utvandring generelt, også blant personer født i Norge med to norskfødte foreldre. Mange av dem som utvandret i 1989 flyttet til Sverige for å søke jobb der.

I perioden 1971-2011 har tilbakeinnvandringen av personer som er født i Norge ligget på litt over 6 000 per år, med en topp i 1991 på 8 200 personer. På 1970- og 1980-tallet var det kun små svingninger i antallet som innvandret hvert år, og etter toppen i 1991 har antallet gradvis sunket igjen, men med svingninger som i stor grad følger de økonomiske konjunktorene. Antallet som er registrert innvandret i 2008 (4 700 personer) er det lavest registrerte i hele perioden, og siden da har innvandringen av norskfødte med to norskfødte foreldre steget noe.

7.6. Utvandringsrate etter kjønn og alder

Generelt er det svært liten forskjell i utvandringsraten mellom kvinner og menn i perioden 1971-2011. For hele perioden under ett er utvandringsraten 4,8 promille for menn og 4,3 promille for kvinner (Figur 7.10). Imidlertid er det en tendens til at kvinner i aldersgruppene 0-17 og 18-29 utvandrer i noe større grad enn menn i samme aldersgruppe, og at menn har høyere utvandringsrate enn kvinner i de eldre aldersgruppene (se definisjon av aldersgrupper i kapittel 2). Unge mennesker 18-29 år utvandrer mest, og de aller eldste minst, men det er store variasjoner etter innvandringsbakgrunn. Innvandrerkvinner i aldersgruppen 18-29 år har høyest rate av alle, mens eldre kvinner uten innvandringsbakgrunn har den laveste utvandringsraten.

¹³ Utvandringen blant norskfødte med norskfødte foreldre var høyere under den oversjøiske masseutvandringen til Nord-Amerika enkeltår i perioden 1866-1929. Se kapittel 6.1.

Figur 7.10. Antall registrert utvandret per 1 000 (utvandningsrate), etter innvandringsbakgrunn, kjønn og alder. Gjennomsnitt for perioden 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

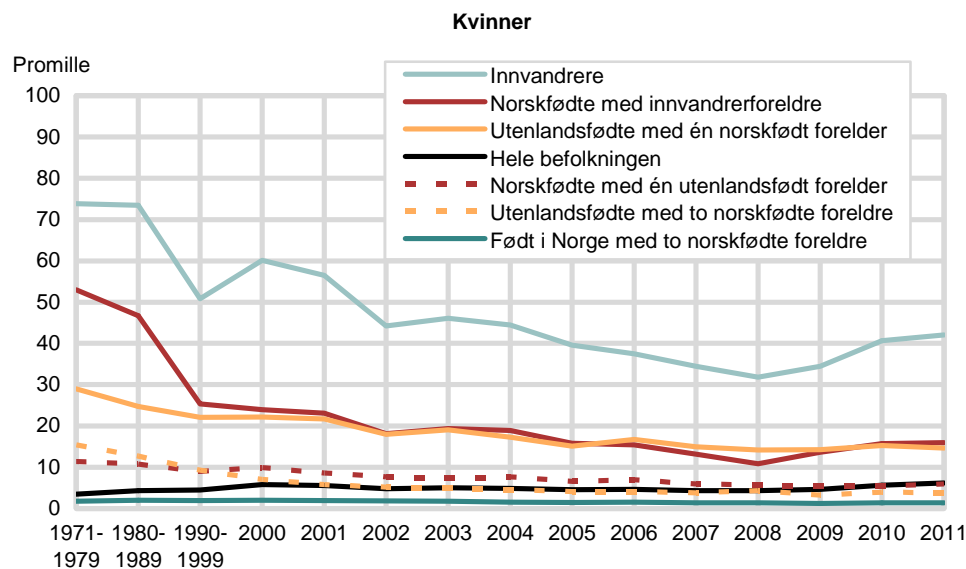
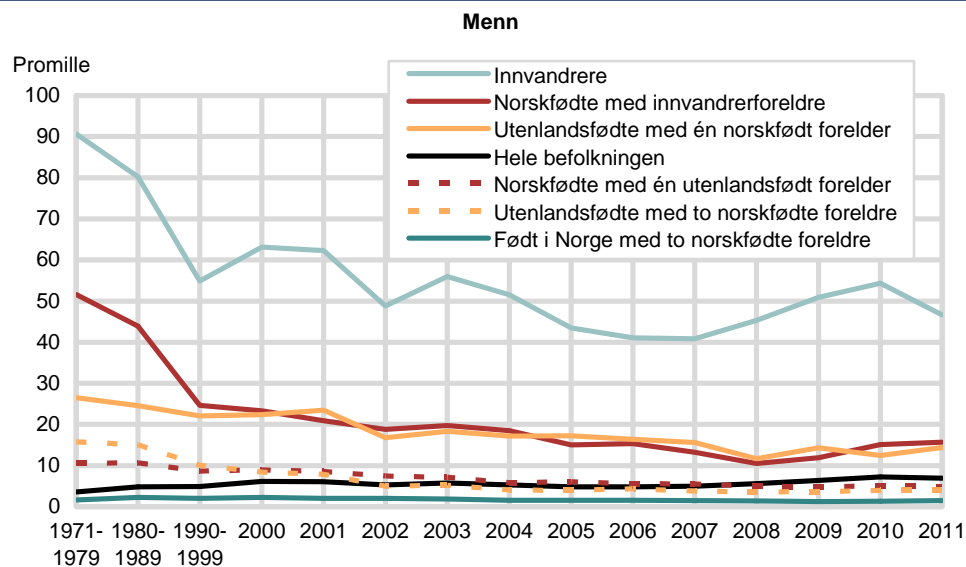
7.6.1. Innvandrere¹⁴

Det er blant innvandrere vi ser tydeligst forskjell i adferd mellom kvinner og menn. Innvandrer menn utvandrer i større grad enn innvandrer kvinner gjennom hele perioden (Figur 7.11), i snitt 58 versus 50 promille. Dette er i tråd med resultater fra Levekårsundersøkelsen blant innvandrere, hvor kvinner i større grad enn menn ønsker å bli i Norge (Blom og Henriksen 2008). Høyere rate blant innvandrer menn kan ha sammenheng med at de i større grad er kommet til Norge uten familie, og at kvinner og barn oftere kommer i forbindelse med familiegjenforening og – etablering med en intensjon om å bli boende. Det er dokumentert i annen litteratur (Morrison 2008) at enslige har høyere geografisk mobilitet enn personer som bor med familie. Enslige innvandrer menn uten familie i Norge kan dermed ha større sannsynlighet for å utvandre enn kvinner.

Uansett hvilken av de fire aldersgruppene vi ser på, har innvandrere høyeste utvandningsrate gjennom hele perioden 1971-2011. I snitt er det innvandrer kvinner i aldersgruppen 18-29 år som har høyest utvandningsrate av alle: 107 promille, mens innvandrer menn har høyest rate i de eldre aldersgruppene (Figur 7.10). Aldersgruppene følger det samme utvandningsmønsteret med synkende rate frem til 2007 og en svak økning til 2010, mens nedgangen i raten det siste året gjelder særlig for menn i alle aldersgrupper. Lavest utvandningsrate finner vi blant de eldste, og raten har vært relativt stabil mellom 12 og 20 promille i løpet av det siste tiåret.

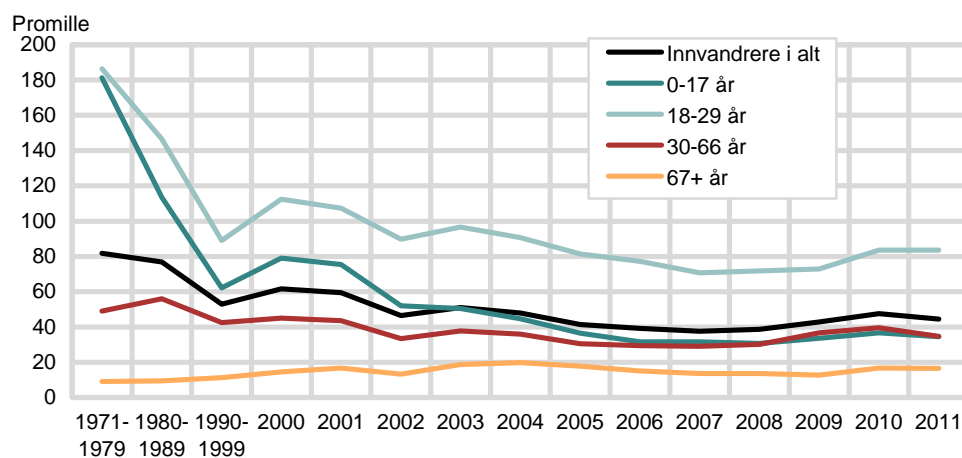
¹⁴ For personer som er blitt administrativt utvandret i folkeregisteret (se kapittel 4) kjenner vi ofte ikke dato for faktisk utvandring, slik at det er dato for etterregistreringen eller varigheten på den utgatte oppholdstillatelsen som blir gjeldende utvandningsdato. Det fører til at administrativt utvandrede kan stå oppført med for lang botid i Norge og at noen kan fremstå som eldre enn det de faktisk var ved utvandring. Det gjelder særlig innvandrere da innvandrere utgjør 89 prosent av alle som er administrativt utvandret i perioden 1971-2011.

Figur 7.11. Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandningsrate), etter innvandringsbakgrunn og kjønn. 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.12. Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandningsrate), etter alder. Innvandrere. 1971-2011. Promille

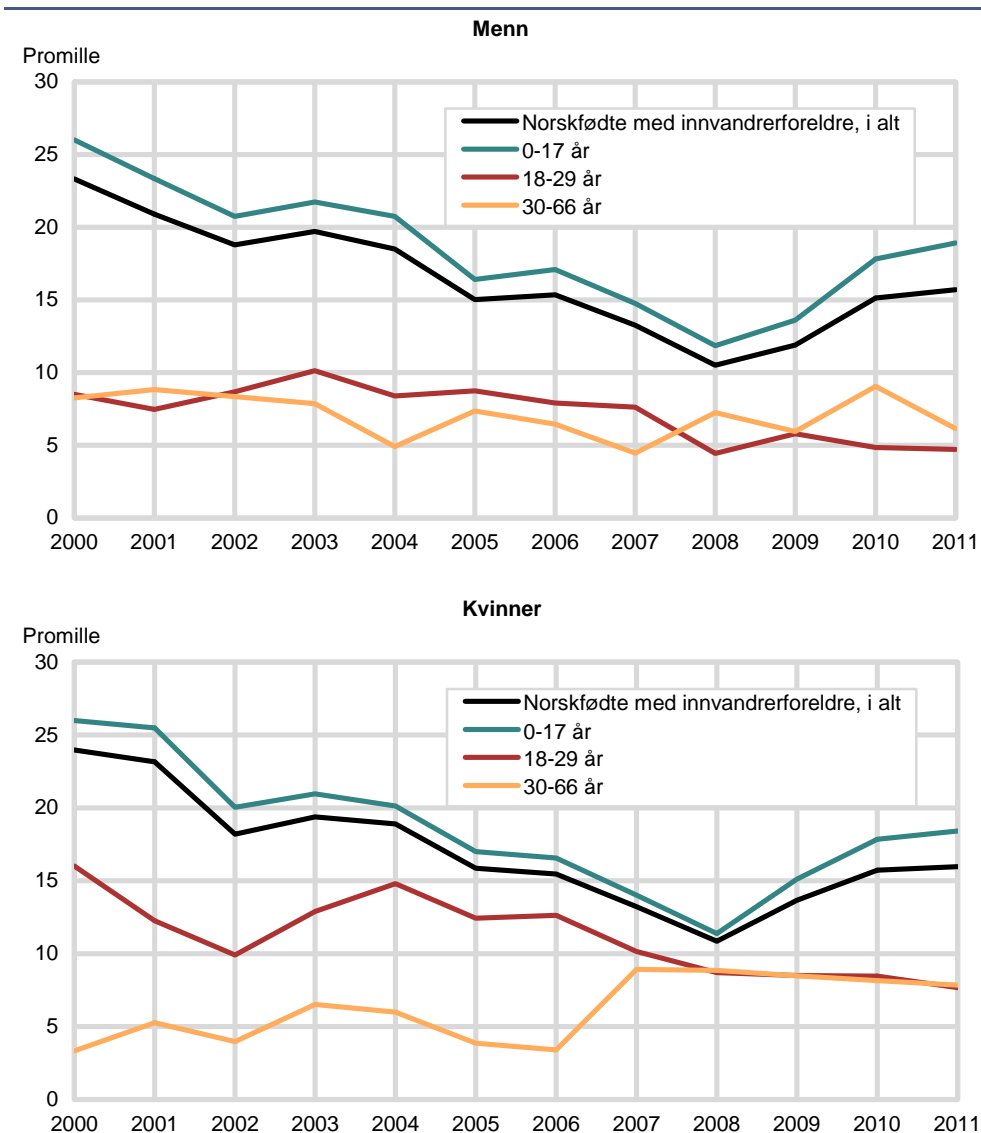
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.6.2. Annen innvandringsbakgrunn

Blant norskfødte barn av innvandrere finner vi den høyeste raten i den yngste aldersgruppen for begge kjønn. Det er også her vi finner de fleste barn av innvandrere i Norge i dag. Disse utvandrer antagelig sammen med sine foreldre. Blant utenlandsfødte med én norskfødt forelder ser vi samme tendens, og også her er det sannsynlig at de utvandrer sammen med sine foreldre. Raten nådde et bunnpunkt under den internasjonale finanskrisen i 2008, og har så steget til samme nivå som årene før 2008. Det er ingen tegn til at raten for denne aldersgruppen stiger ytterligere ettersom den har flatet ut de siste par årene.

Norskfødte i aldersgruppen 18-29- og 30-66 år har langt lavere utvandringstater enn sine foreldre, men betraktelig høyere enn dem uten innvandringsbakgrunn. I likhet med alle grupper i Figur 7.10 utvandrer kvinner i aldersgruppen 18-29 i større grad enn menn. Blant norskfødte med innvandrerforeldre er det så få i de eldre aldersgruppene at vi ikke kan vise ratene fordelt etter kjønn.

Figur 7.13. Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringstater), etter alder. Norskfødte med innvandrerforeldre. 2000-2011. Promille

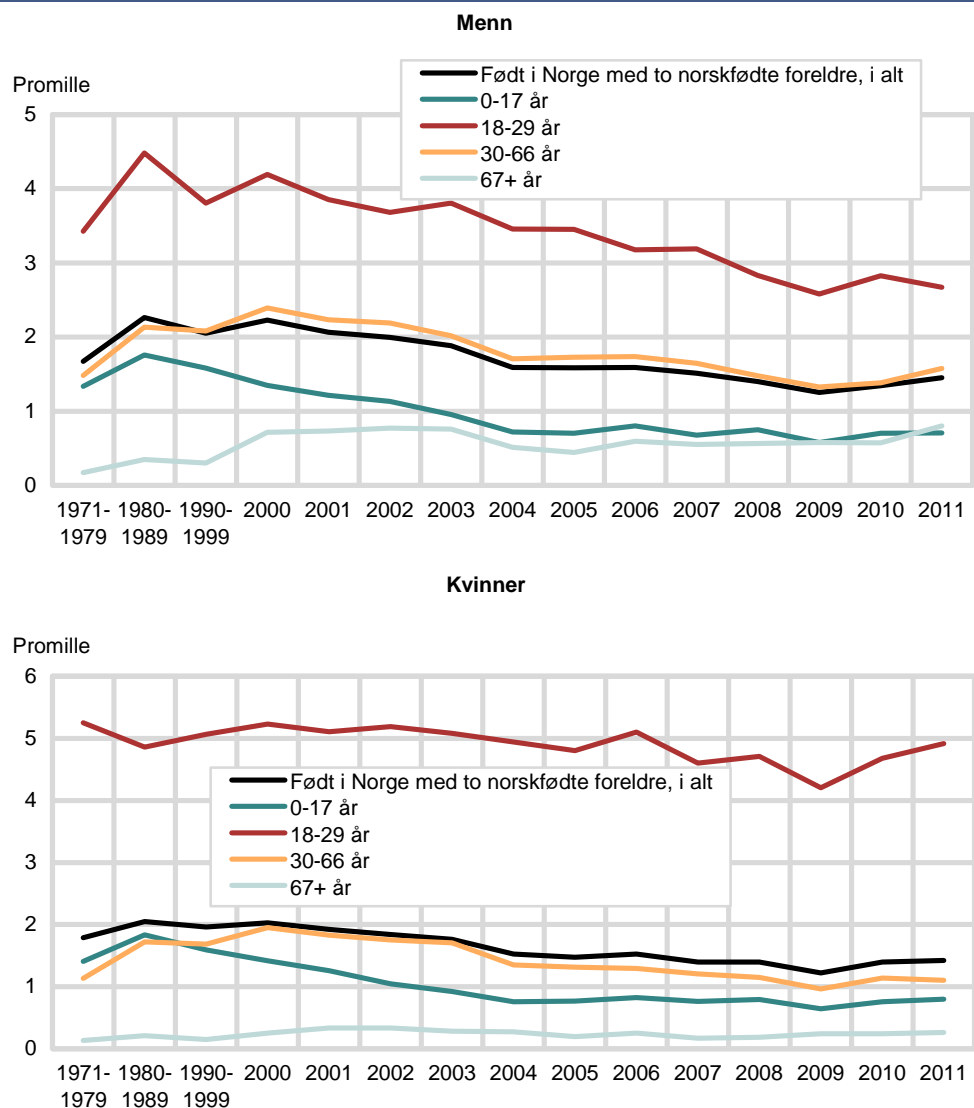
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.6.3. Personer uten innvandringsbakgrunn

Utvandringstater for dem uten innvandringsbakgrunn har sunket for alle aldersgrupper og begge kjønn det siste tiåret, med unntak av raten for de eldste, som har holdt seg stabilt på under 1 promille siden år 2000 (Figur 7.14). Til tross for en mer

internasjonal verden er det altså ingen tegn til økt utvandring blant personer uten innvandringsbakgrunn i Norge, snarere tvert imot.

Figur 7.14. Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate), etter alder. Personer uten innvandringsbakgrunn. 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Blant dem som utvandrer mest, aldersgruppen 18-29 år, er det kvinner som dominerer, og her har raten sunket mindre enn den har for menn. Kvinner er altså mer tilbøyelige til å utvandre enn menn i en fase av livet som ofte er preget av å flytte hjemmefra, studere, og å etablere seg i arbeidslivet. I senere faser av livet er det menn som utvandrer mest, men svært beskjedent sammenlignet med alle andre innvandringsgrupper.

7.7. Utvandringsrate etter innvandringsgrunn

I dette kapittelet skal vi se på utvandringsraten etter årsaken til innvandringen til Norge, slik det framkommer i registreringer i utlendingsforvaltningens registre og andre relevante variabler (se definisjon av innvandringsgrunn i kapittel 2). Statistikken over innvandringsgrunn deles i dette kapittelet inn i hovedgrunnene flukt, arbeid, utdanning, familiegjenforening og familieetablering¹⁵. Informasjonen

¹⁵ Familiegjenforening er gjenforening med ektefelle, foreldre, barn eller andre familiemedlemmer, hvor familierelasjonen oppsto før referansepersonen ble bosatt i Norge. Familieetablering er et nytt ekteskap eller annen pardannelse der den ene parten ikke er bosatt i Norge og der han eller hun kan få opphold på grunnlag av familieforholdet til sin bosatte ektefelle eller samboer.

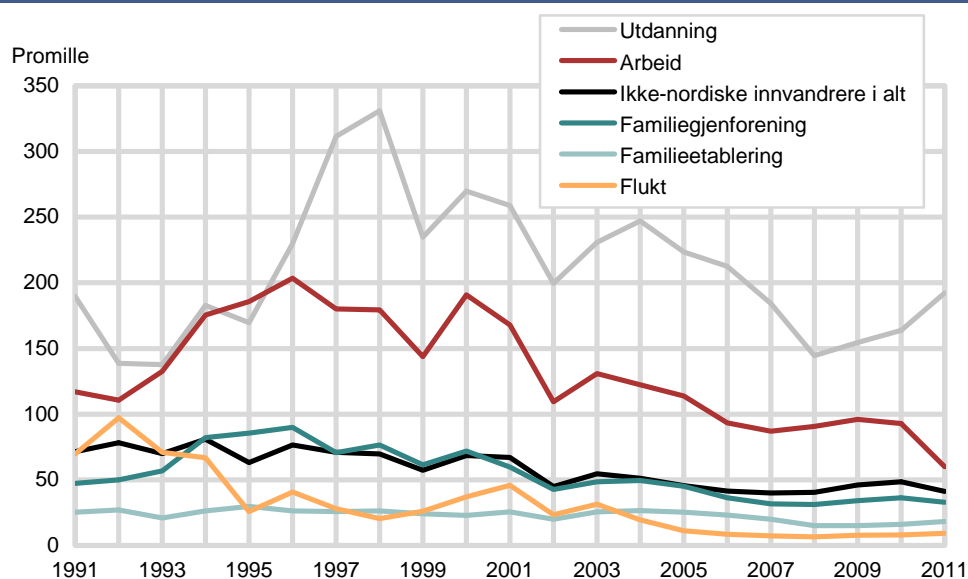
om innvandringsgrunn har vi kun for ikke-nordiske innvandrere som innvandret til Norge for første gang i 1990 eller senere. Som vi skal se har arbeidsinnvandrere og studenter høyest sannsynlighet for å utvandre, mens flyktninger og de som er kommet for å etablere familie med en som er bosatt har lavest utvandringsrate.

7.7.1. Synkende utvandringsrate blant arbeidsinnvandrere

Gjennom hele perioden er utvandringsraten høyest for innvandrere som er kommet til Norge som studenter (inklusive au pairer) (Figur 7.15). At utenlandske studenter har høy utvandringsrate er ikke overraskende ettersom årsaken til oppholdet er studier med en normert lengde. For de fleste studentene har oppholdet i Norge en naturlig slutt ved endt studier. Studenter som har fått lån og omfattes av utdanningssamarbeidet mellom norske høyere utdanningsinstitusjoner og institusjoner i utviklingsland, er ofte forpliktet til å returnere til opprinnelseslandet for at lånet skal gjøres om til stipend. Studenter som blir i Norge eller flytter til et annet land enn opprinnelseslandet, må betale tilbake lånet i sin helhet. Utvandringsraten for studenter steg fra 1991 til en topp mot slutten av 1990-tallet, for så å synke til et foreløpig bunnivå i 2008 til om lag 150 promille. Deretter har utvandringsraten steget til dagens nivå på nær 200 per 1 000. Mannlige studenter har høyere utvandringsrate enn kvinner, i snitt 222 versus 189 promille i perioden (Figur 7.16).

Nest høyest utvandringsrate finner vi blant innvandrere som er kommet på grunn av arbeid. Raten blant arbeidsinnvandrere steg fra 1991 til en topp i 1996 og 2000. Stigningen i raten mot år 2000 har sammenheng med en ny økonomisk lavkonjunktur internasjonalt og i Norge, øket arbeidsledighet og en øket utvandring av arbeidskraft. Deretter synker raten i takt med bedre økonomiske tider i Norge og er i 2011 på det laveste som er registrert i perioden (60 promille). Det norske arbeidsmarkedet kom seg relativt sett godt gjennom den internasjonale finanskrisen i 2008/2009, og krisen har hatt relativt liten innvirkning på utvandringsraten for arbeidsinnvandrere. Den kraftige reduksjonen i raten det siste året skyldes blant annet at mange arbeidsinnvandrere fra EU-land i Øst-Europa tilsynelatende blir boende i Norge. Som nevnt i kapittel 4 er det sannsynlig, men ikke bekreftet, at mange ikke registrerer utvandring når de flytter fra Norge. Mannlige arbeidsinnvandrere har høyere utvandringsrate enn kvinner, særlig fra 2008 til 2010, i snitt 102 versus 87 promille i hele perioden 1991-2011.

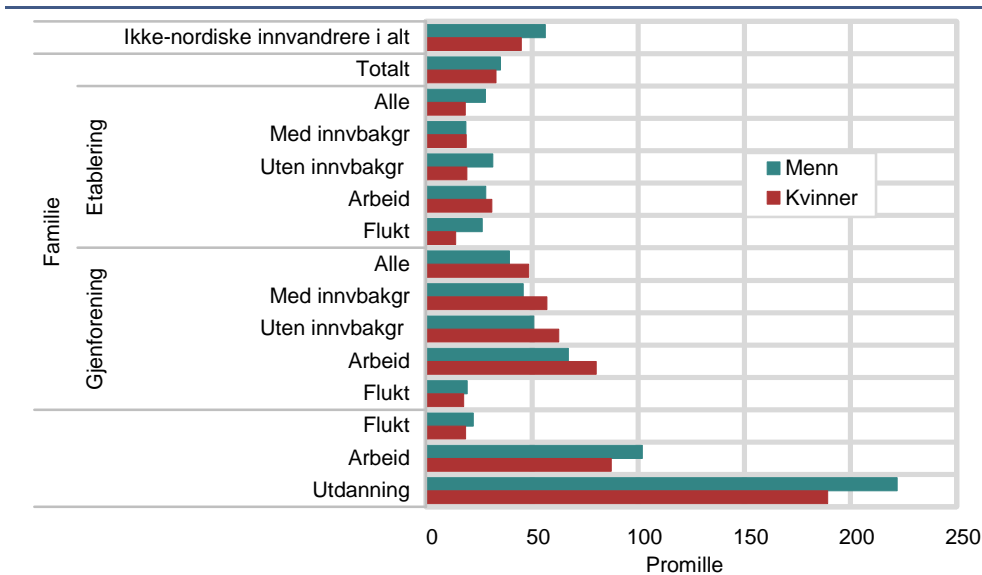
Figur 7.15. Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate) blant ikke-nordiske innvandrere, etter innvandringsgrunn. 1991-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Lavest utvandringsrate siden 2005 finner vi ikke overraskende blant flyktninger. Raten er noe høyere i perioder det ble satt i gang tilbakevendingsprogram for en del flyktninger; for chilenerne på begynnelsen av 1990-tallet, personer fra Bosnia-Hercegovina på midten av 1990-tallet, Serbia-Montenegro (Kosovo) i 2001 og Irak i 2003. Raten har siden sunket til 9 promille i 2011. Det er svært liten kjønnsforskjell i utvandringsraten blant flyktninger.

Figur 7.16. Antall registrert utvandret per 1 000 (utvandringsrate) blant ikke-nordiske innvandrere, etter innvandringsgrunn og kjønn. Gjennomsnitt for perioden 1991-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

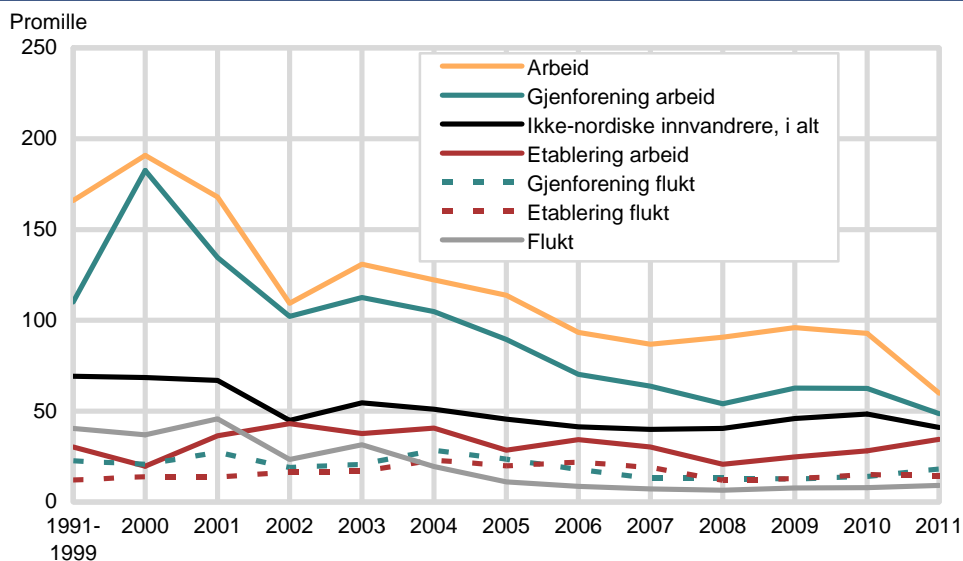
7.7.2. Familiegjenforente utvandrer i større grad enn familieetablerte

Under snittet for alle ikke-nordiske innvandrere, finner vi familieinnvandrede. Det er noe høyere utvandringsrate blant familiegjenforente enn dem som er kommet på grunn av familieetablering. Begge ratene har sunket noe i løpet av perioden, til henholdsvis 18 og 13 promille i 2011. De som gjenforenes med familie i Norge er altså mindre bofaste enn dem som etablerer ny familie med en som er bosatt i Norge. Det gjelder uansett hvem man gjenforenes eller etablerer familie med i Figur 7.16. Det er tydelige kjønnsforskjeller i utvandringsraten blant familieinnvandrere ved at kvinner som er familiegjenforent er noe mindre bofaste enn menn, mens menn stort sett er mindre bofaste blant familieetablerte.

I snitt utvandrer innvandrere som er gjenforent eller etablert med en flyktning i like liten grad som flyktninger som er kommet på selvstendig grunnlag. Det gjelder begge kjønn. Det er imidlertid tegn til at familieinnvandrede til flyktninger fra midten av siste tiår utvandrer i større grad enn flyktninger som er kommet på selvstendig grunnlag (Figur 7.17). For familieinnvandrede til arbeidsinnvandrere, særlig familieetablerte, er det motsatt – de utvandrer i langt mindre grad enn dem som er kommet som arbeidsinnvandrere. Det er relativt små kjønnsforskjeller i løpet av perioden (ikke vist).

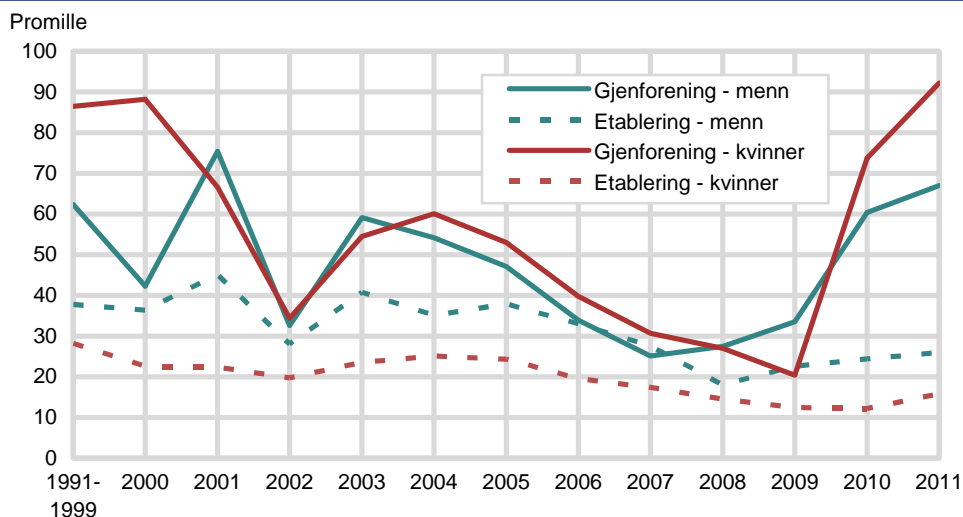
Familieinnvandrede til personer uten innvandringsbakgrunn skiller seg ikke vesentlig fra annen familieinnvandring i Figur 7.16. Ser vi derimot på utviklingen over tid, er det en markant økning i utvandringsraten blant gjenforente fra 2009, særlig for kvinner som er gjenforent med menn uten innvandringsbakgrunn (Figur 7.18). Vi ser ingen lignende økning for noen annen innvandringsgruppe. Blant familieetablerte til personer uten innvandringsbakgrunn har utvandringsraten sunket noe i løpet av perioden for begge kjønn.

Figur 7.17. Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate) blant ikke-nordiske arbeidsinnvandrere eller flyktninger, og familieinnvandrede til disse. 1991-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.18. Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate) blant ikke-nordiske familieinnvandrede til personer uten innvandringsbakgrunn. 1991-2011. Promille

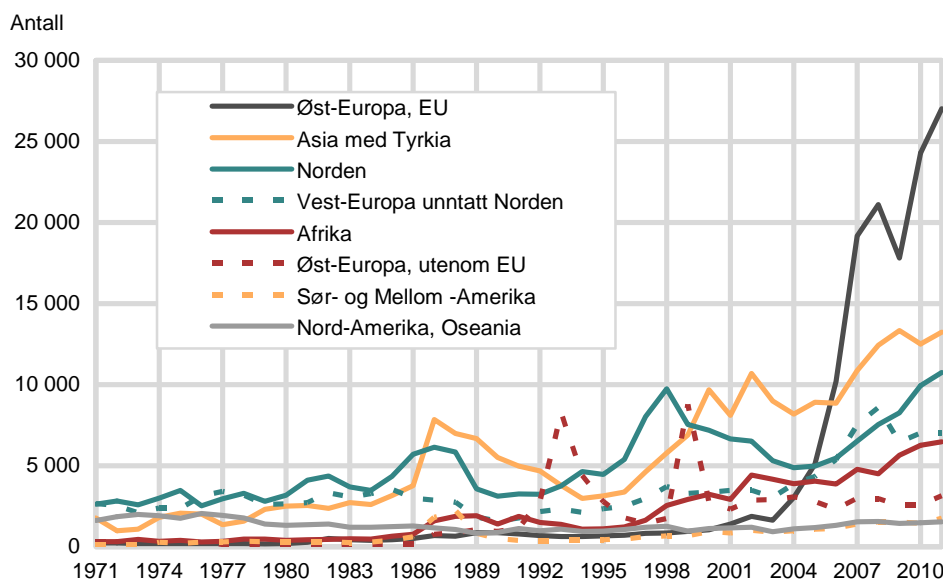

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.8. Utvandringsrate etter verdensregioner

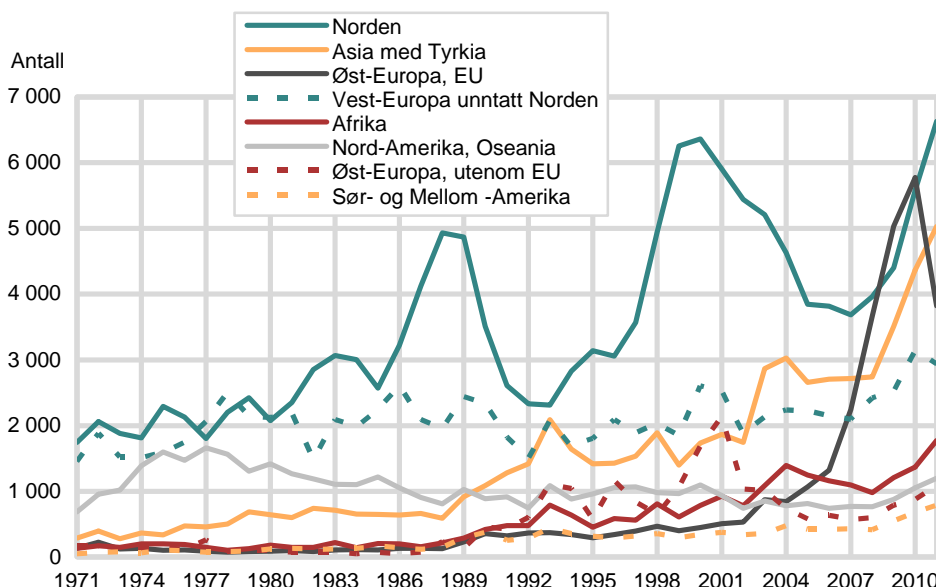
Figur 7.19 og Figur 7.20 viser antallet innvandringer og utvandring blant innvandrere etter fødelandsregion årene 1971-2011. Vi ser at det er store svingninger i innvandringen etter 1986 og at det har vært en voldsom økning i innvandringen av personer fra Øst-Europa etter EU utvidelsen i 2004. Personer født i Asia med Tyrkia er også blant dem med høyest innvandringstall, mens innvandringen fra Norden siden årtusenskiftet kun har ligget på en 3. eller 4. plass i antall. Deretter følger innvandring av personer født i Afrika og Øst-Europa utenom EU. Færrest er det kommet fra Nord-, Sør- og Mellom-Amerika, og Oseania.

Figur 7.19. Årlig innvandring etter fødelandsregion. Innvandrere. 1971-2011. Antall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.20. Årlig utvandring etter fødelandsregion. Innvandrere. 1971-2011. Antall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.8.1. Kraftig reduksjon i utvandringsraten blant europeere fra EU-land i øst

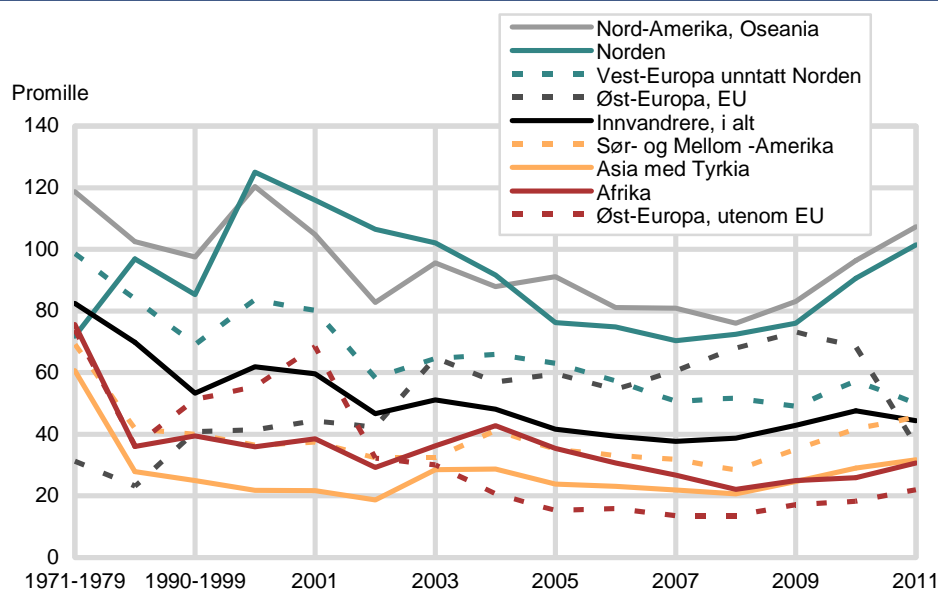
Figur 7.21 viser utvandringsraten etter fødelandsregion. Vi ser av figuren at utvandringsraten gjennom store deler av perioden 1971-2011 er høyest for innvandrere født i Nord-Amerika og Oseania og Norden, og noe lavere for personer født i Vest-Europa. Stigningen i raten mot år 2000 har sammenheng med en ny økonomisk lavkonjunktur, øket arbeidsledighet og en høyere utvandring av særlig svensk arbeidskraft. Den årlige utvandringen av personer født i Sverige er i antall nær dobbelt så høy i år 2000 som ved forrige bankkrise i 1989 (se også kapittel 7.9.1.1 om svensker). Raten reduseres kraftig fra tusenårsskiftet for så å stige noe fra 2009. Den internasjonale finanskrisen i 2008/2009 ser ut til å ha hatt liten innvirkning på raten for innvandrere generelt. Økningen i utvandringsraten de siste årene kommer i en tid med svært gode økonomiske forhold i Norge sammenlignet med andre land i Europa, og skiller seg dermed fra tidligere perioder hvor utvandringsraten har hatt en tendens til å øke ved lavkonjunktur i Norge, når det relativt sett har vært et bedre arbeidsmarked andre steder. De siste årenes utvandring

må antagelig ses i sammenheng med en stadig større internasjonal og mobil befolkning i Norge som flytter noe mer på seg uavhengig av økonomiske konjunkturer.

En viktig unntak fra dette er arbeidsinnvandrere fra EU-land i Øst-Europa hvor utviklingen har gått i motsatt retning de siste årene, altså mot en lavere utvandringsrate. Det er sannsynlig, men ikke bekreftet, at dette i noen grad også skyldes manglende registreringer av utvandring. Utvandringsraten for innvandrere fra Øst-Europa har altså vist motsatt tendens av den vi observerer for Norden, Vest-Europa, Nord-Amerika og Oseania. Den har økt fra tusenårsskiftet til en topp i 2009 hvor mange arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa i bygge- og anleggsbransjen fikk erfare en innstramming i arbeidsmarkedet. Deretter har den *sunket* kraftig i en periode hvor det økonomisk går bra i Norge.

De laveste utvandringsratene finner vi blant personer født i Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Øst-Europa utenom EU. Det er i stor grad flyktninger og familie-gjenforente til disse. Som nevnt i kapittel 7.7 er raten noe høyere i perioder der det ble satt i gang tilbakevendingsprogram; for chilenerne på begynnelsen av 1990-tallet, personer fra Bosnia-Hercegovina på midten av 1990-tallet, Serbia-Montenegro (Kosovo) i 2001, Irak i 2003. I tillegg flyttet en del Somaliere i 2004, men uten et tilbakevendingsprogram. Ratene har siden sunket mot 2008 og så steget svakt.

Figur 7.21. Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate), etter fødelandsregion. Innvandrere. 1971-2011. Promille

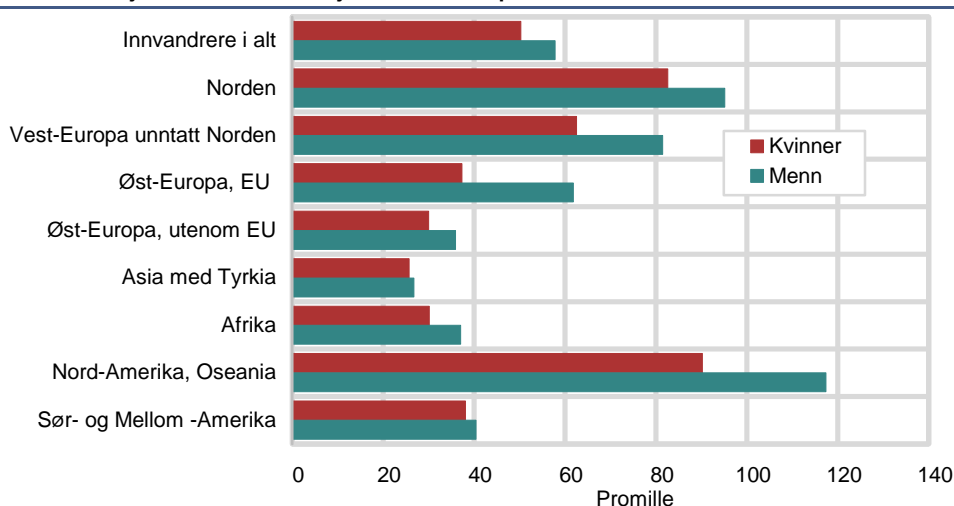
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.8.2. Kvinner fra EU-land i Øst-Europa er mer bofaste enn menn

Uansett hvilken verdensregion vi ser på, utvandrer menn i større grad enn kvinner (Figur 7.22). Kjønnsforskjellen er særlig tydelig blant innvandrere fra Nord-Amerika og Oseania, Vest-Europa og EU-land i Øst-Europa. I løpet av perioden 1971-2011, med vekt på det siste tiåret, er kjønnsforskjellen enten vesentlig redusert (Nord-Amerika og Oseania, Vest-Europa), relativt stabil (Norden, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika) eller den har fluktuert (Asia med Tyrkia og EU-land i Øst-Europa) (vist kun for alle innvandrere og dem født i EU-land i Øst-Europa i Figur 7.23). Hovedtendensen er likevel at utvandringsratene for kvinner og menn stort sett følger samme mønster over tid, men med ett tydelig unntak. De kjønns spesifikke utvandringsratene blant innvandrere fra EU-land i Øst-Europa er etter EU-utvidelsen i 2004 langt høyere for menn sammenlignet med kvinner. I 2006-2010 var raten for menn over dobbelt så høy som for kvinner. Kvinner fra EU-land i Øst-Europa er altså mer bofaste enn menn. Utvandringsraten for kvinner har sunket fra 62 promille i 2004 til 28 promille i 2011. Blant menn har raten steget i samme periode og nådde en

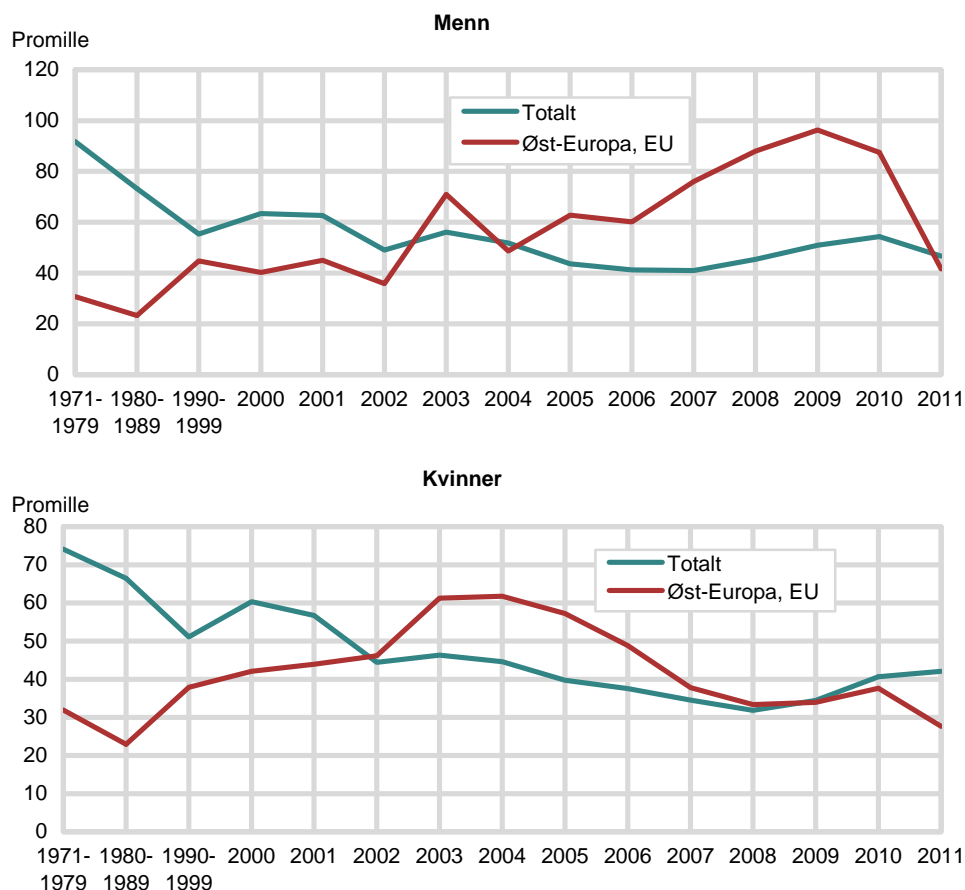
foreløpig topp i 2009 på 96 promille, sank noe i 2010, og ble så halvert i 2011 (42 promille). Menn og kvinner fra EU-land i Øst-Europa har altså svært ulikt utvandringmønster siden EU-utvidelsen. En slik markant kjønnsforskjell er tidligere kun observert for innvandrere fra Vest-Europa på 1970-tallet, hvor også menn utvandret i høyere grad enn kvinner. Som nevnt i kapittel 7.6.1 kan høyere rate blant innvandrer menn ha sammenheng med at de i større grad er kommet til Norge uten familie, og at kvinner og barn oftere kommer i forbindelse med familiegjenforening med en intensjon om å bli boende. Enslige innvandrer menn uten familie i Norge kan dermed ha større sannsynlighet for å utvandre enn kvinner.

Figur 7.22. Antall registrert utvandret per 1 000 (utvandringssrate), etter fødelandsregion og kjønn. Innvandrere. Gjennomsnitt for perioden 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.23. Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringssrate), etter fødelandsregion og kjønn. Innvandrere. 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.9. Utvandringsrate etter enkeltland

I dette kapitlet ser vi nærmere på migrasjonen inn og ut av Norge blant innvandrere fra 33 land som sammen dominerer migrasjonen over den norske grensen. Vi viser det årlige antallet innvandring og utvandring og utvandringsraten for hvert av landene i perioden 1971-2011, med vekt på perioden etter tusenårsskiftet, og forklarer årsakene til variasjoner i migrasjonsmønsteret over tid og mellom land. Kapitlet omtaler fødeland gruppevis og nokså kronologisk delt inn etter hovedårsaken til innvandringen til Norge fra disse landene. Vi begynner med å omtale innvandrere som er født i Norden. Deretter omtales den eldre arbeidsinnvandringen på 1970-tallet, eldre og nyere flyktninginnvandring fra 1980-tallet til i dag, ekte-skapsinnvandringen fra 1990-tallet, og så den nye arbeidsinnvandringen som begynte etter EU-utvidelsen østover i 2004. Utvandringen omtales parallelt. Vi avslutter med USA, Storbritannia, Nederland og Frankrike, som ikke faller naturlig inn i de andre hovedkategoriene. Norskfødte med innvandrerforeldre omtales til slutt, i kapittel 7.9.8.

Dersom vi ser på det totale antallet registrerte inn- og utvandring i perioden 1971-2011, er det ikke uventet innvandrere fra Sverige som står for det største antallet (Tabell 7.1). Her minner vi om at samme person kan innvandre og utvandre flere ganger i løpet av perioden, slik at noen få i Tabell 7.1 telles flere ganger (se også kapittel 10.6 om sirkulær migrasjon). Tabellen gir en oversikt over det totale antallet registrerte flyttinger og migrasjonsstrømmene over norskegrensen, etter fødeland. Ellers ser vi at det er landene i Norden og land det er kommet mange arbeidsinnvandrere fra som er øverst på listen både hva gjelder inn- og utvandring, mens flyktninglandene begynner på 8. plass og relativt sett utvandrer i mindre grad enn personer fra arbeidsinnvandringsland.

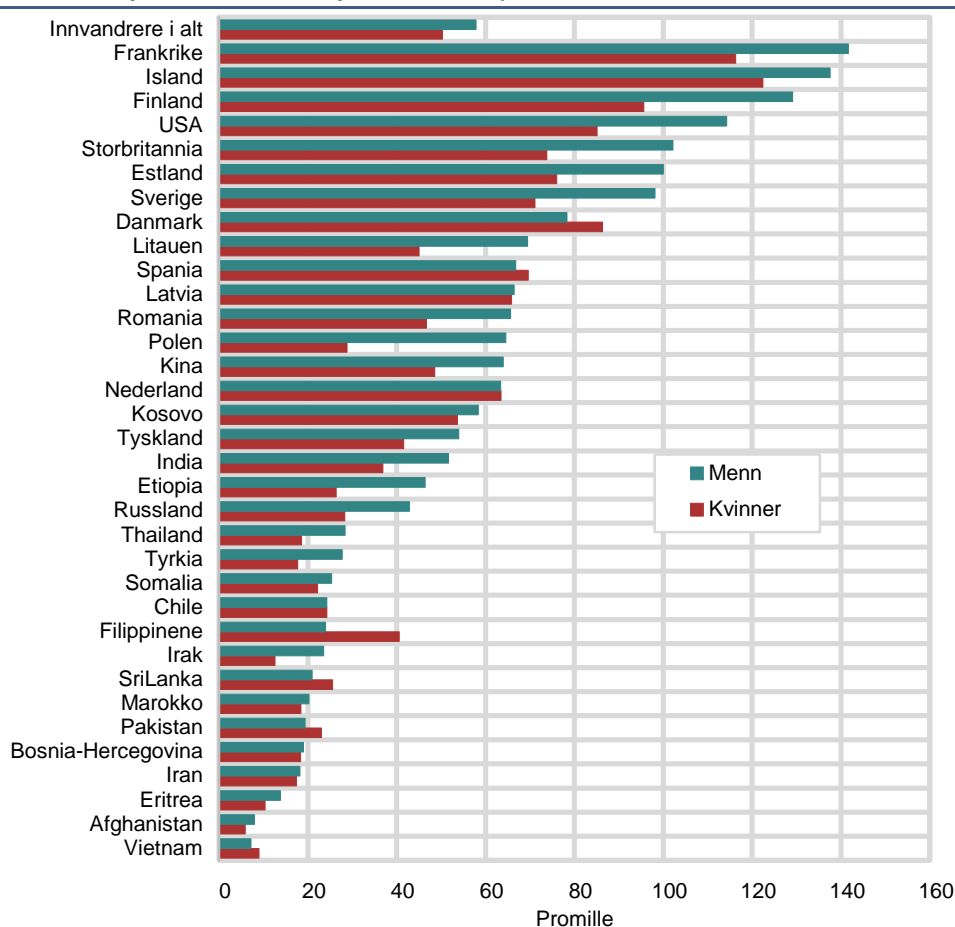
Tabell 7.1. Inn-, ut- og nettoinnvandring og utvandringsrate, etter fødeland og kjønn. Innvandrere. For perioden 1971-2011. Antall og promille.

Fødeland	Registrerte innvandring	Registrerte utvandring	Netto	Utvandringsrate		
				Totalt	Kvinner	Menn
Hele befolkningen	965 703	422 703	543 000	54,1	50,3	57,8
Sverige	91 767	56 141	35 626	82,8	71,1	98,2
Polen	85 471	18 021	67 450	49,3	28,8	64,6
Danmark	68 917	54 828	14 089	82,5	86,3	78,3
Storbritannia	47 841	35 812	12 029	89,2	73,8	102,2
USA	41 694	33 539	8 155	98,1	85,1	114,3
Tyskland	39 274	16 796	22 478	47,2	41,6	54,0
Pakistan	27 377	8 327	19 050	21,0	23,1	19,4
Irak	26 547	4 294	22 253	19,2	12,6	23,6
Litauen	26 226	3 485	22 741	58,4	45,1	69,5
Somalia	25 638	4 743	20 895	23,9	22,2	25,4
Finland	25 422	19 756	5 666	109,1	95,6	129,2
Filippinene	21 117	5 919	15 198	36,8	40,6	24,0
Russland	19 437	4 312	15 125	33,1	28,3	42,9
Island	19 030	12 737	6 293	129,6	122,4	137,6
Iran	18 442	3 850	14 592	17,9	17,5	18,2
Bosnia-Hercegovina	18 010	4 213	13 797	18,7	18,4	19,0
Kosovo	17 571	7 899	9 672	56,3	53,7	58,4
Thailand	16 713	2 447	14 266	20,1	18,6	28,4
Tyrkia	15 955	4 928	11 027	23,6	17,8	27,7
Vietnam	15 889	2 300	13 589	8,1	9,0	7,2
Frankrike	15 159	10 773	4 386	129,9	116,3	141,7
Nederland	14 145	7 832	6 313	63,5	63,5	63,4
India	13 886	6 026	7 860	45,1	36,9	51,7
Sri Lanka	12 986	3 912	9 074	23,0	25,6	21,0
Kina	12 241	5 163	7 078	55,8	48,6	64,0
Afghanistan	11 653	505	11 148	7,2	5,9	8,0
Chile	9 705	3 443	6 262	24,3	24,3	24,3
Eritrea	8 738	573	8 165	12,3	10,4	13,8
Romania	8 362	3 261	5 101	88,6	46,7	65,7
Latvia	8 188	1 524	6 664	66,2	65,9	66,4
Etiopia	7 078	1 738	5 340	37,8	26,4	46,4
Marokko	7 001	2 025	4 976	19,6	18,4	20,3
Estland	5 087	1 469	3 618	86,3	76,0	100,0

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vi minner om at personer uten innvandringsbakgrunn (født i Norge med to norsk-fødte foreldre) omtales i kapittel 7.5.3 og 7.6.3. Personer som ikke selv har innvandret men har innvandringsbakgrunn gjennom sine foreldre, omtales i kapittel 7.5.2 og 7.6.2.

Figur 7.24. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate), etter fødeland og kjønn. Innvandrere. Gjennomsnitt for perioden 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.9.1. Innvandrere fra Norden

7.9.1.1. Sverige

Den norske høykonjunktoren på midten av 1980-tallet førte til stor innvandring av svensk arbeidskraft frem til bankkrisen mot slutten av tiåret. Toppen ble nådd i 1987 da det kom litt over 2 000 svensker (Figur 7.25). To år etter var det om lag tusen færre som innvandret til Norge. Samme år når utvandringen en topp på 1 600 svensker. På begynnelsen av 1990-tallet øker innvandringen igjen i takt med bedre økonomiske tider i Norge for å nå en ny topp i 1998 da det kom 5 500 innvandrere født i Sverige. Da IT-boblen sprakk rundt årtusenskiftet og det internasjonalt var en markert konjunkturedgang som gikk hardt ut over norsk virksomheter, steg utvandringen av svensker i 2000 til et antall nær dobbelt så høyt som ved forrige bankkrise i 1989. Antallet innvandring og utvandring sank igjen frem til 2005, for så å stige til en foreløpig historisk topp i 2011 på 7 200 innvandring og 4 700 utvandring. Det norske arbeidsmarkedet kom seg relativt sett godt gjennom den internasjonale finanskrisen i 2008/2009, og krisen har hatt minimal innvirkning på migrasjonsmønsteret for svensker.

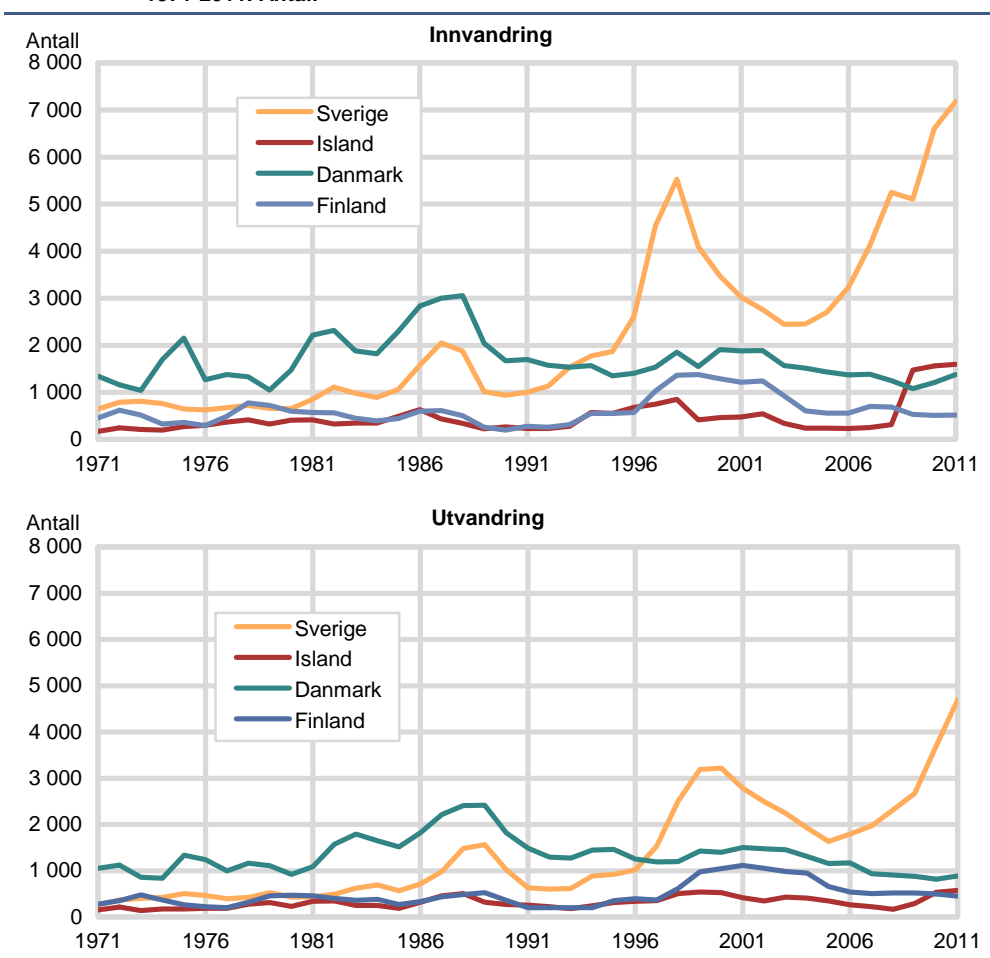
Utvandringsraten for svensker er i snitt på 83 promille for perioden 1971-2011, nær 30 prosentpoeng høyere for menn enn for kvinner (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Det kan hende at flere svenske kvinner gifter seg i Norge med en person uten innvandringsbakgrunn, og ønsker å bli boende, mens menn i større grad kommer som arbeidsinnvandrere for et kortere opphold. Utvandringens rate var høyere på

begynnelsen av 2000 på grunn av konjunkturedgangen (Figur 7.26). Også de siste par årene har utvandringsraten blant svensker steget og er i 2011 på 138 promille.

7.9.1.2. Danmark, Island og Finland

I perioden 1974-1993 var innvandringen av personer født i Danmark langt høyere enn innvandringen av svensker (Figur 7.25). Toppen ble nådd i 1988 da litt over 3 000 dansker innvandret til Norge, 1 000 flere personer enn fra Sverige. Da bankkrisen kom utvandret det nær 2 500 dansker i 1989. Deretter sank både innvandringen og utvandringen til godt under 2 000 i året. Innvandringen fra Danmark, Island og Finland har siden midten av 1990-tallet ligget langt under innvandringen fra Sverige. Både inn og utvandringen har siden da vært relativt lite preget av konjunktursvingningene i Norge, selv om det for alle landene er registrert en økning i innvandringen under den norske høykonjunkturen på slutten av 1990-tallet og en reduksjon mot den internasjonale finanskrisen i 2008. Etter 2008 har innvandringen fra konkursrammede Island gjort et kraftig hopp, og var i 2011 på sitt høyeste registrerte nivå noen sinne: 1 600 islendinger.

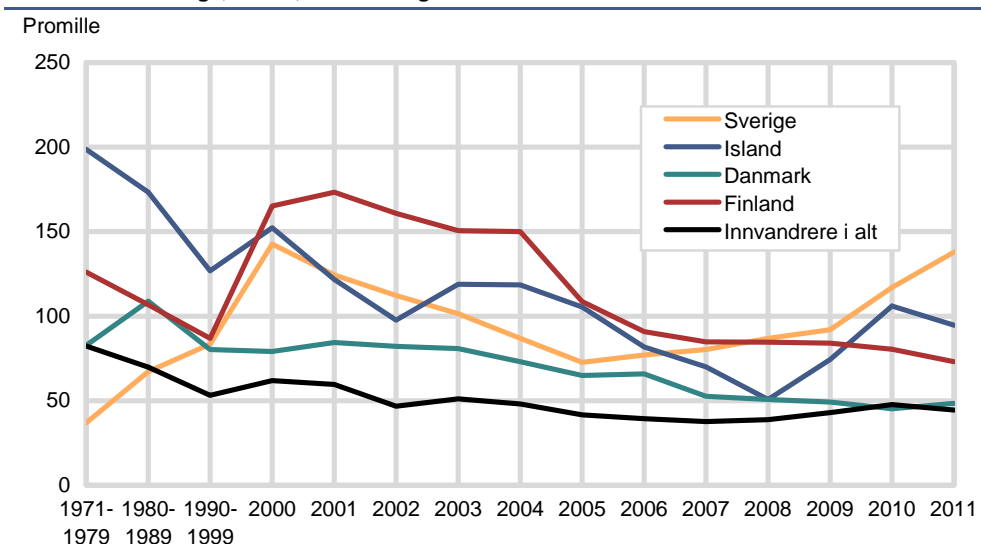
Figur 7.25. Årlig inn- og utvandring. Innvandrere født i Sverige, Island, Danmark og Finland. 1971-2011. Antall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Utvandringsraten for dansker i perioden 1971-2011 er i snitt på samme nivå som for svensker (83 promille), men lavere enn den for finner (109 promille) og islendinger (130 promille). Blant islendingene er det en god del studenter som utvandrer etter endt studier. Blant dansker har kvinner en noe høyere utvandringsrate enn menn, mens det motsatt er tilfellet for alle de andre nordiske landene (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Utvandringsraten for finner og dansker har sunket i løpet av 2000-tallet og er i 2011 på laveste registrerte nivå, og lavere enn kriseåret 2008 (Figur 7.26). Utvandringsraten for islendinger er mer følsom for økonomiske konjunkturer, og viste en tydelig nedgang i 2002 og 2008, da mange anså det som økonomisk tryggere å bli i Norge enn å flytte ut.

Figur 7.26. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i Sverige, Island, Danmark og Finland. 1971-2011. Promille

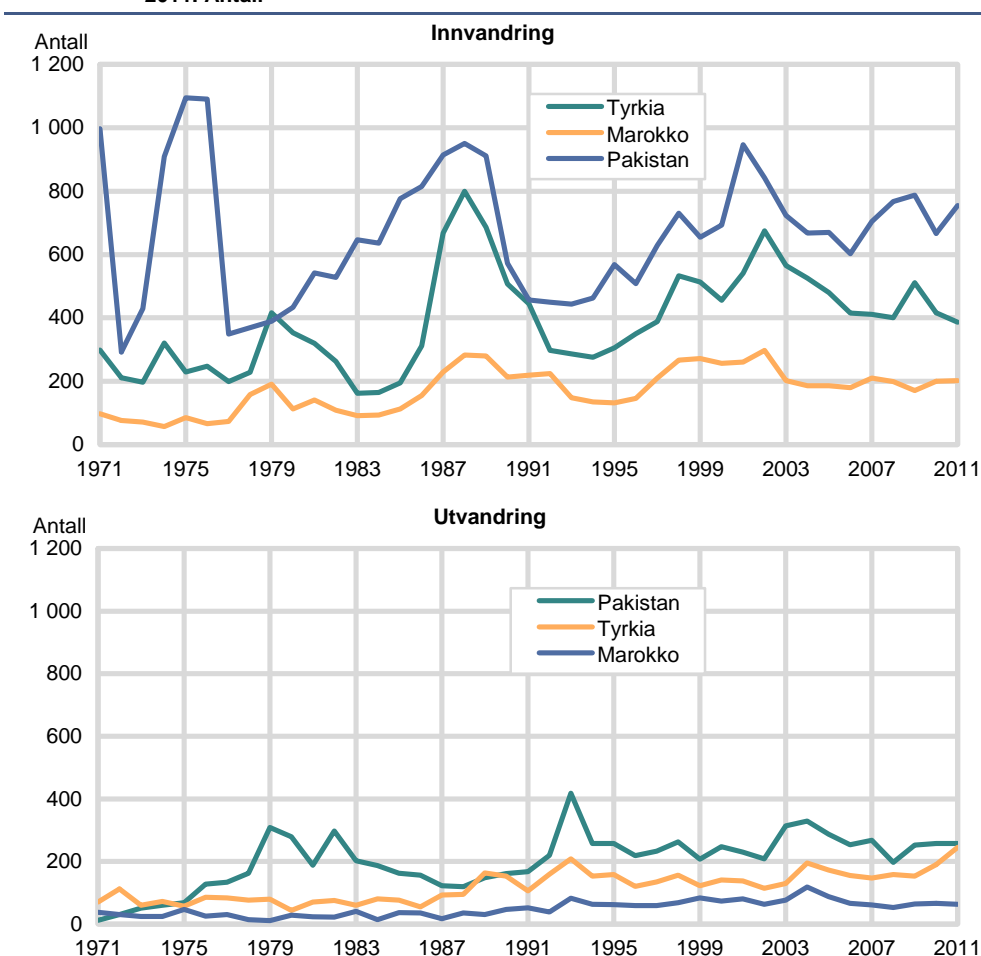

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.9.2. Tidlige arbeidsinnvandrere

Fra 1971 til 1985 lå nettoinnvandringen på i underkant av 5 000 personer årlig, og den var i stor grad preget av arbeidsinnvandring fra Pakistan, Tyrkia, India og Marokko, etterfulgt av familiegjenforening. Et så høyt nettoinnvandringsnivå over så mange år var noe nytt (Vassenden 1997). India blir ikke nevnt i dette kapitlet, men behandles i kapittel 7.9.6 om nye arbeidsinnvandrere.

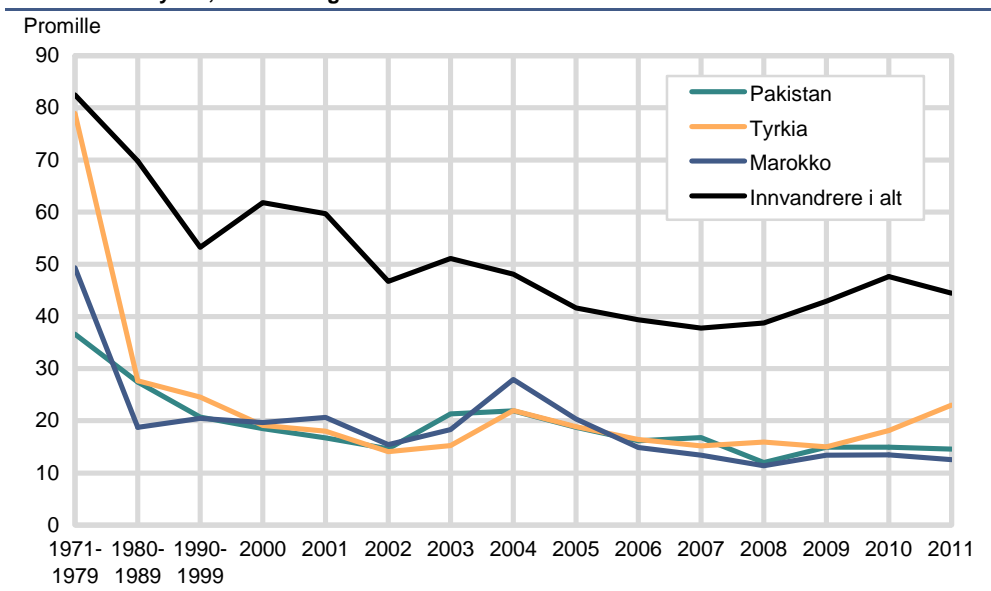
Figur 7.27. Årlig inn- og utvandring. Innvandrere født i Tyrkia, Marokko og Pakistan. 1971-2011. Antall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Utvandringsraten for tidlige arbeidsinnvandrere ligner på den for de tidlige flyktningsgruppene (se kapittel 7.9.3) ved at nivået siden tusenårsskiftet er relativt likt og at de er nokså lite berørt av lavkonjunkturer i denne perioden. Det skyldes at dette er grupper hvor de fleste kom for flere tiår siden, og at få utvandrere etter lang botid i Norge. Det som skiller dem er den høye utvandringsraten blant arbeidsinnvandrere på starten av perioden, da mange valgte å utvandre etter kun få år i Norge. Dette var naturlig nok ikke en mulighet blant flyktingene.

Figur 7.28. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i Tyrkia, Marokko og Pakistan. 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.9.2.1. Pakistan

De første *pakistanerne* som kom til Norge, kom som arbeidsinnvandrere i perioden 1968 til 1974/75. Toppen ble nådd i 1975 da det kom 1 100 innvandrere født i Pakistan (Figur 7.27). Etter innvandrings-stoppet i 1974/75 har de pakistanske innvandrerne hovedsaklig kommet gjennom familiegjennforening eller familie-etablering. Perioden fra innvandrings-stoppet til 1988 preges i stor grad av familie-gjennforeninger og deretter en reduksjon av disse, mens perioden etter preges av familieetableringer¹⁶(Daugstad 2008).

Litt over halvparten av de pakistanske innvandrere som er bosatt i Norge i 2011 kom til Norge før 1990. Antallet som årlig har innvandret fra Pakistan til Norge har siden 2000 ligget på mellom 600 og 1000 personer, med relativt store variasjoner fra år til år. Antallet årlige utvandring er langt lavere, og har i perioden 1971-2011 ligget rundt 200 personer årlig, med unntak av en topp på slutten av 1970-tallet og en topp i 1993. ”Hoppet” i 1993 skyldes nok først og fremst at folke-registeret dette året hadde en opprydding i registeret, mens toppen på slutten av 1970-tallet kan ha vært en naturlig utvandring av personer som ikke ønsket å etablere seg i Norge etter endt arbeidsopphold.

Utvandringsraten for pakistanere i perioden 1971-2011 er i snitt på 21 promille, noe høyere for kvinner enn menn (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Den var høyere på 1970-tallet da en del nyankomne arbeidsinnvandrere returnerte til Pakistan eller flyttet til andre land, men også på den tiden lå utvandringsraten for pakistanere godt under snittet for alle innvandrere. Raten har siden sunket og har under hele 2000-tallet ligget mellom 12 og 22 promille, 15 promille i 2011 (Figur 7.28). Utvandringen ligner den for andre tidlige arbeidsinnvandrere som marokkanere og tyrkere. Vi ser kun et lite fall i raten under de internasjonale lavkonjunkturerne i 2002 og 2008.

¹⁶ Innvandring av ektefeller kan være på grunnlag av et allerede etablert ekteskap (familie-gjennforeninger), eller på grunnlag av inngåelse av ekteskap (familieetableringer).

7.9.2.2. Tyrkia

De første *tyrkerne* kom til Norge som arbeidsinnvandrere samtidig med eller før pakistanerne, før innvandrings-stoppen fra 1974/75. Etter innvandrings-stoppen, har tyrkiske innvandrere hovedsaklig kommet gjennom familieinnvandring. I perioden 1971-2011 var det en topp i innvandringen for personer født i Tyrkia i 1988 på 800 personer (Figur 7.27). Deretter fulgte en kraftig nedgang i antallet som innvandret. Nedgangen henger sammen med en reduksjon i antallet familiegjengforeninger, mens perioden etter 1994 i større grad preges av familieetableringer¹⁷. Antallet personer født i Tyrkia som har innvandret har siden 1994 ligget på mellom 300 og 700 personer årlig, med nedgang de siste årene. Antallet årlige utvandring er langt lavere, og har i perioden 1971-2011 ligget på i gjennomsnitt om lag 100 per år, med en økning de siste årene til 245 tyrkere i 2011.

Utvandringsraten ligner den for pakistanere, og er i snitt 24 promille for perioden 1971-2011, noe høyere for menn enn kvinner (Tabell 7.1 og Figur 7.24). I likhet med pakistanere var utvandringsraten høyere på 1970-tallet da en del nyankomne arbeidsinnvandrere returnerte til Tyrkia eller flyttet til andre land, og raten lå da rundt snittet for alle innvandrere. Siden den gang har raten sunket kraftig under hele 2000-tallet har den ligget mellom 15 promille og en topp i 2011 på 23 promille (Figur 7.28). Raten blant tyrkere har altså steget noe de siste par årene, og det er mindre utslag av de internasjonale lavkonjunktorene i 2002 og 2008 enn det var for pakistanere og marokkanere.

7.9.2.3. Marokko

Mange *marokkanere* kom til Norge før innvandrings-stoppen i 1975. Innvandringen av personer født i Marokko har vært beskjeden sammenlignet Pakistan og Tyrkia. Innvandringen var størst i 1988-1989 og i 2002, da det kom nær 300 marokkanske innvandrere til Norge (Figur 7.27). Innvandringen gikk ned på midten av nittitallet og steg så til over 200 personer i årene 1997-2003.

Utvandringsraten for marokkanere i perioden 1971-2011 er i snitt 20 promille, svært likt for menn og kvinner (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Den var høyere på 1970-tallet da en del nyankomne arbeidsinnvandrere returnerte til Marokko eller flyttet til andre land. Raten har siden sunket og har under hele 2000-tallet ligget mellom 11 og 30 promille, 13 promille i 2011 (Figur 7.28). Utvandringen ligner den for andre tidlige arbeidsinnvandrere som pakistanere og tyrkere. Vi ser kun et lite fall i raten under de internasjonale lavkonjunktorene i 2002 og 2008.

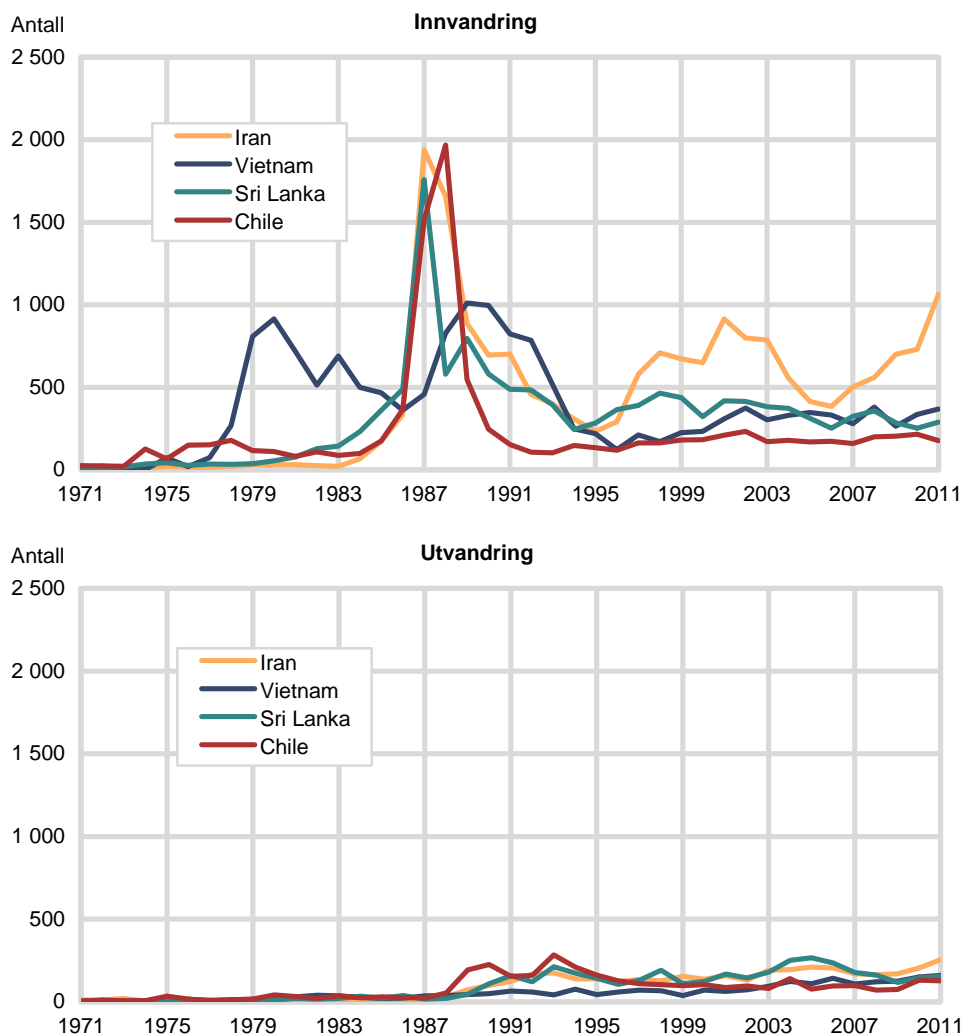
7.9.3. Tidlige flyktninggrupper

1986 ble innledningen på en periode med store svingninger i flyttebalansen (Vassenden 1997). Det skyldes blant annet en betydelig økning i tallet på asylsøkere og begynnelsen på en innvandringsperiode preget av flyktningstrømmer til Norge. I denne perioden kom flyktninger hovedsakelig fra Sri Lanka, Vietnam, Iran og Chile, og delvis også fra Bosnia-Hercegovina. En god del av disse kom på 1980-tallet. Utvandringen har vært beskjeden og følgelig har mange lang botid i Norge. Mange av deres familier er senere blitt gjenforent med flyktninger i Norge. Det gjelder særlig de fra Sri Lanka og til dels Vietnam. Bosnia-Hercegovina har etter hvert blitt en av de etablerte flyktninggruppene. De kom på begynnelsen av 1990-tallet som hele familier og behandles i kapittel 7.9.4.

Utvandringsraten for tidlige flyktninggrupper ligner på den for de tidlige arbeidsinnvandrerne ved at nivået er relativt likt og at de er nokså lite berørt av lavkonjunkturer på 2000-tallet. Det som skiller dem er den høye utvandringsraten blant arbeidsinnvandrere på starten av perioden, da mange valgte å utvandre etter kun få år i Norge. Dette er ikke tilfellet blant flyktningene, da mange av politiske årsaker ikke kunne returnere.

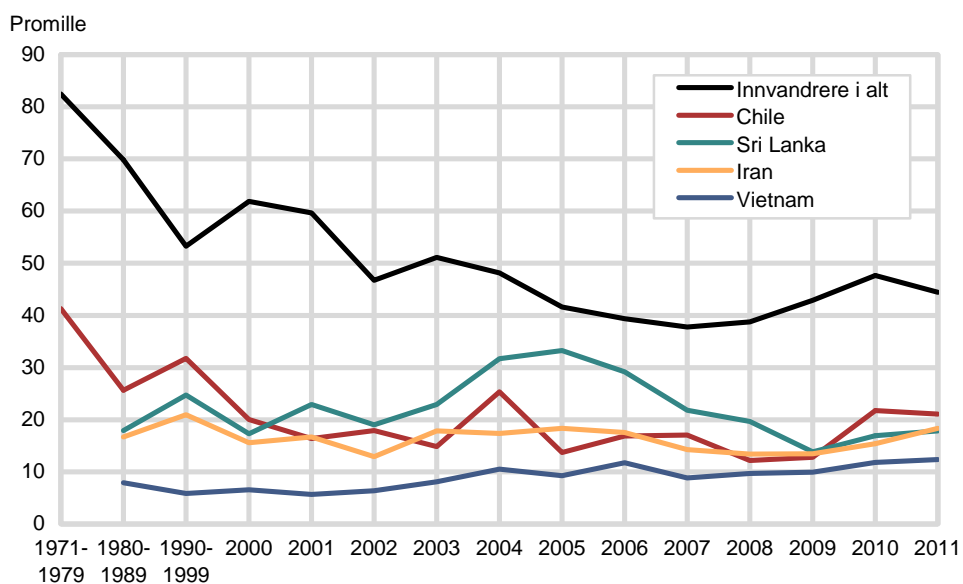
¹⁷ Se fotnote nr 11.

Figur 7.29. Årlig inn- og utvandring. Innvandrere født i Sri Lanka, Chile, Vietnam og Iran. 1971-2011. Antall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.30. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i Sri Lanka, Chile, Vietnam og Iran. 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.9.3.1. Sri Lanka

Det brøt ut borgerkrig i *Sri Lanka* i 1983. I årene som fulgte kom det flere tusen flyktninger til Norge. Det store flertallet av dem som er kommet til Norge som flyktninger tilhører den tamilske minoriteten på Sri Lanka. Innvandringen til Norge fra Sri Lanka tok for alvor til på slutten av 1980-tallet. Den største innvandringen av personer født i Sri Lanka fant sted i 1987, da det kom hele 1 800 personer til Norge, langt flere enn i noe år før eller etter (Figur 7.29). På 2000-tallet har innvandringen vært på et lavt nivå, mellom 250 og 400 personer, inklusive en del enslige mindreårige asylsøkere (Pettersen 2007). Utvandringen fra Norge har vært svært beskjeden gjennom hele perioden, med en topp i 2005 på 260 personer. Utvandringsraten for innvandrere født i Sri Lanka har i perioden 1971-2011 i snitt ligget på 23 promille, noe høyere for kvinner enn menn (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Den var noe høyere på midten av forrige tiår, men har sunket igjen de siste årene, og var i 2011 på 18 promille (Figur 7.30). Utvandringen ligner den for andre tidlige arbeidsinnvandrere som pakistanere og tyrkere. Vi ser kun et lite fall i raten under de internasjonale lavkonjunkturerne i 2002 og 2008.

7.9.3.2. Vietnam

De første *vietnamesiske* innvandrerne kom som flyktninger etter Vietnam-krigen i 1975, og den første store flyktningstrømmen fra Vietnam til Norge fant sted i årene 1978-1982. Mange var båtflyktninger som ble tatt opp av norske skip i Sør-Kinahavet. I toppåret 1989 innvandret det i overkant av 1 000 innvandrere født i Vietnam til Norge (Figur 7.29). Tallet på registrerte innvandring sank dramatisk utover 1990-tallet til et bunnivå på 123 personer i 1996. Etter årtusenskiftet steg tallet på innvandring til rundt 300 i året, og hovedgrunnen til innvandringen er flukt eller familieinnvandring. Antallet som har flyttet ut har i hele perioden ligget lavt, men er gradvis steget til 150 personer i 2011. Utvandringsraten for innvandrere født i Vietnam har i perioden 1971-2011 i snitt ligget på 8 promille, svært likt for kvinner og menn (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Raten har vært veldig stabil gjennom hele perioden, og er den laveste av alle de store innvandrergruppene som kom til Norge på 1970 og 1980-tallet (Figur 7.30).

7.9.3.3. Iran

I perioden 1986-1990 var det stor innvandring av personer født i *Iran* til Norge. I toppåret 1987 kom det nær 2 000 personer (Figur 7.29). Årsaken til den store innvandringen i 1987-88 var politiske tilstramminger i Iran. Det ble strengere regler og liten mulighet for å fremme opposisjonelle ytringer. Det var i stor grad folk fra den intellektuelle eliten og mange med høyere utdanning som flyktet. Innvandringen fra Iran har siden svingt voldsomt, og er i 2011 på det nest høyeste som noen gang er registrert for personer født i Iran (1060 personer). Den årlige utvandringen har vært svært lav, og har det siste tiåret ligget på om lag 200 personer. Utvandringsraten har vært relativt stabil på under 20 promille det meste av perioden (Figur 7.30).

7.9.3.4. Chile

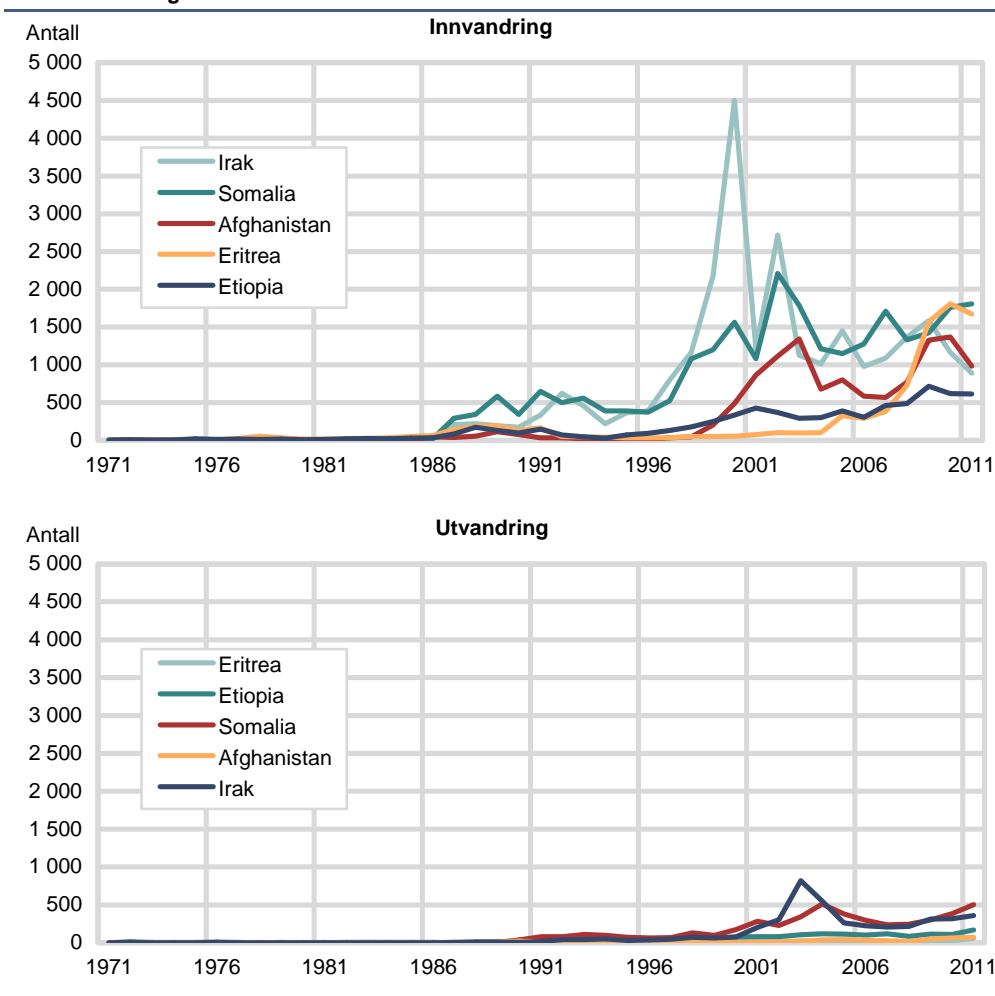
Innvandringen til Norge fra *Chile* begynte etter militærkuppet i Chile september 1973. Det kom en del politiske flyktninger i flere år etter det, og tilstrømmningen tok seg opp igjen etter midten av 1980-tallet (Figur 7.29). Årsaken til økningen i innvandringen på slutten av 1980-tallet var den økonomiske krisen i Chile, kombinert med militærregimets stadig sterkere konfrontasjoner med en stadig mer aktiv opposisjon (Brochmann 2003). Toppen ble nådd i 1988 da det kom nær 2 000 innvandrere født i Chile til Norge. Norske myndigheter oppfattet disse som økonomisk motiverte innvandrere, og det ble innført visumplikt for innvandrere fra Chile i september 1988. Dermed ble det nesten full stopp for nye flyktninger. Fra 1990 og frem til 2011 var innvandringen nokså stabil, på om lag 200 chilenerne årlig. Utvandringen av personer født i Chile har vært på nivå med den vi har registrert for de andre flyktninglandene i dette kapittelet. Men første halvdel av 1990-tallet var det negativ nettovandring av chilenerne til Norge, det vil si at det var flere utvandring enn innvandring. Noe av dette kan tilskrives tilbake-

vendingsprogrammer¹⁸, men ”hoppet” i 1993 skyldes nok først og fremst at folke-registeret dette året hadde en opprydding i registeret. Utvandringsraten var om lag 40 promille på 1970-tallet og har siden sunket og holdt seg relativt stabil på rundt 20 promille, og svært likt for kvinner og menn (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Siden tusenårsskiftet har raten svingt mellom 12 og 25 promille, og er i 2011 på 21 utvandring per 1000 personer (Figur 7.30). Utvandringsraten var markant lavere i 2008 og 2009 sammenlignet med periodene før og etter.

7.9.4. Nyere flyktninggrupper

Denne gruppen omfatter mange og deles i to; flyktninger fra Balkan området født i Bosnia-Hercegovina og Kosovo, og flyktninger født i Irak, Somalia, Afghanistan, Eritrea og Etiopia. De fleste fra disse landene har innvandret fra slutten av 1990-tallet og framover, og har derfor i snitt kortere botid enn de tidlige flyktning-gruppene (se kapittel 7.9.3). Majoriteten fra disse innvanderlandene er menn. Det kom også en del tsjetsjenske flyktninger fra Russland i denne perioden. Men de fra Russland er en sammensatt gruppe bestående også av kvinnelige ekteskaps-innvandrere. Russland behandles derfor under kapittel 7.9.5 om ekteskaps-innvandring.

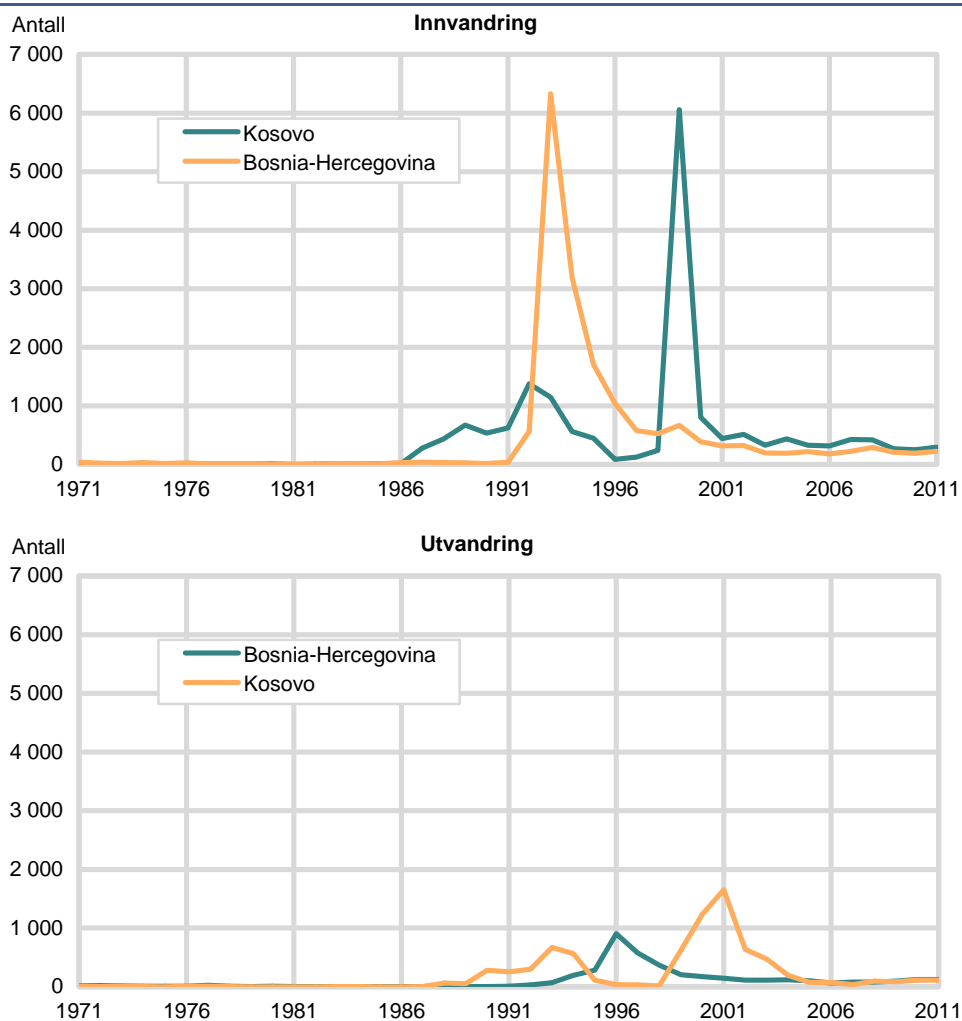
Figur 7.31. Årlig inn- og utvandring. Innvandrere født i Irak, Somalia, Etiopia, Eritrea og Afghanistan. 1971-2011. Antall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

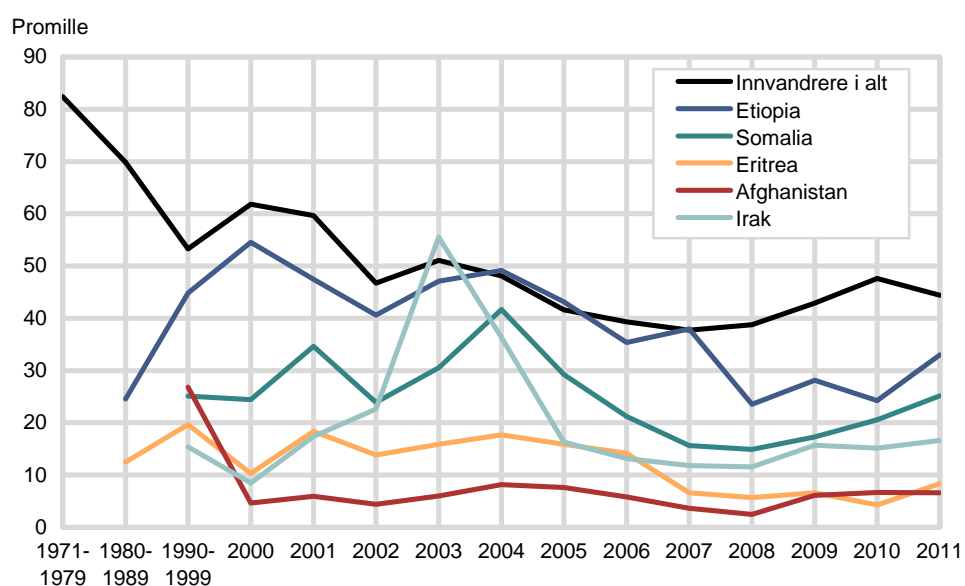
¹⁸ I 1990 ble det etablert et program for tilbakevendning til Chile, administrert av Utlendingsdirektoratet og IOM (International Organization for Migration). Målsettingen var å gi flyktninger hjelp til varig tilbakevendning og reetablering i hjemlandet. Det ble gitt individuell økonomisk støtte og dekning av reiseutgifter til hjemlandet (St.meld. nr. 17).

Figur 7.32. Årlig inn- og utvandring. Innvandrere født i Kosovo og Bosnia-Hercegovina. 1971-2011. Antall

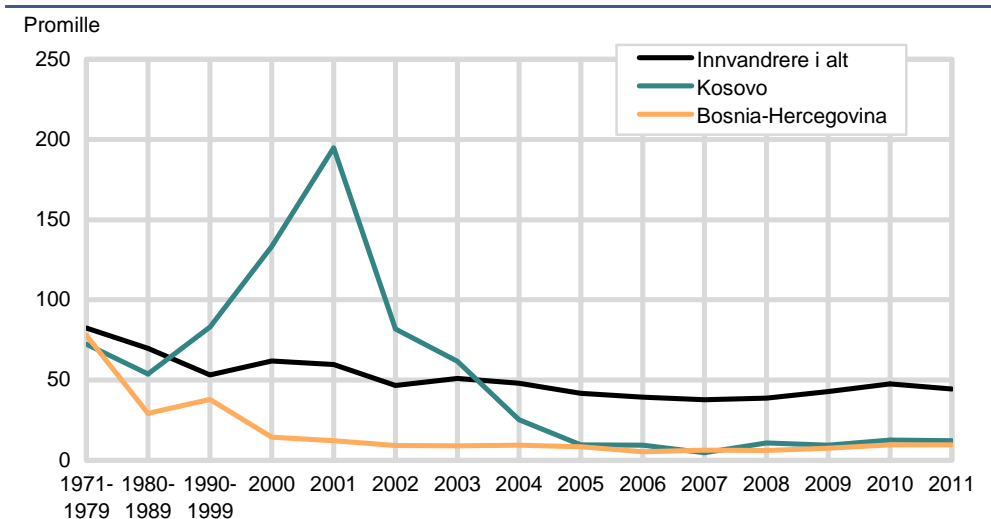

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.33. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i Irak, Somalia, Afghanistan. 1981-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.34. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i Kosovo og Bosnia-Hercegovina. 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.9.4.1. Irak

De fleste innvandrerne fra *Irak* kom til Norge i perioden 1999-2002. Antallet innvandringer steg kraftig mot slutten av 1990-tallet og i rekordåret 2000 kom det hele 4 500 personer (Figur 7.31). Antallet sank til nær 1 200 personer i 2001, for så å stige igjen til 2 700 innvandrere i 2002. Deretter har antallet innvandrede personer født i Irak ligget mellom 1000 og 1500, med topper i 2005 og 2009 da det igjen var store uroligheter i Irak. Mange flyktninger fra Irak fikk i første omgang midlertidig oppholdstillatelse uten rett til familiejenforening (de såkalte MUFer). De fikk så den midlertidige oppholdstillatelsen omgjort til en generell tillatelse senere, og ble bosatt først etter dette.

Utvandringen blant irakere har vært beskjeden, med unntak av året 2003 da over 800 personer fra Irak flyttet ut av landet. Grunnen er at det i løpet av 2003 ble satt i verk programmer for retur av irakiske flyktninger som hadde fått beskyttelse i Norge, noe som gjorde at flere flyttet tilbake til Irak. Det er også dette året utvandringsraten er på sitt høyeste (56 promille) (Figur 7.33). I snitt er utvandringsraten på 19 promille i perioden, men betraktelig høyere blant menn enn kvinner (24 versus 8 promille) (Tabell 7.1 og Figur 7.24).

7.9.4.2. Afghanistan

Afghanistan har over lang tid vært preget av kriger og konflikter. Afghanere har kommet til Norge i ulike puljer: under krigen med Sovjet, under Taliban, og nå på grunn av den ustabile situasjonen i landet. De fleste afghanerne som bor i Norge i dag kom hit etter Talibans fall i 2001. Den høyeste registrerte innvandringen av afghanere finner vi i 2003 og 2010 da det kom 1 300 personer født i Afghanistan til Norge (Figur 7.31). I 2011 kom det nær 1000 personer. Det er en overvekt av menn som har kommet, og mange er barn som kommer uten foreldre eller andre voksne med foreldreansvar. Få har siden fått eventuelle foreldre til Norge (Pettersen 2007). Siden 2001 har andelen enslige mindreårige asylsøkere (EMA) av alle afghanske asylsøkere økt kraftig. 37 prosent av alle afghanere som søkte asyl i Norge i 2007, opplyste å være enslige mindreårige (Utlendingsdirektoratet 2008). I 2008 steg andelen til 42 prosent, og dette året var det flere EMA fra Afghanistan enn fra noe annet land.

Utvandringen har gjennom hele perioden vært svært lav, men har øket noe de siste tre årene til 70 personer i 2011. Utvandringsraten for innvandrere født i Afghanistan har i perioden 1971-2011 i snitt ligget på 7 promille, noe høyere for menn (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Den har vært svært stabil etter 2000-årsskiftet, og like lav som den vi observerte for de tidlige flyktningene som i dag har mer botid i Norge enn de fleste afghanere (Figur 7.33).

7.9.4.3. *Somalia*

Den somaliske innvandringen til Norge startet allerede på midten av 1980-tallet, og antallet innvandringer økte noe i kjølvannet av oppløsningen av den somaliske staten i 1991 (Figur 7.31). Den store innvandringen av somaliere til Norge kom senere, først fra 1998 (hvor mer enn 1 000 innvandret) og framover. Det var størst innvandring til Norge i 2002, det vil si at det var dette året de fikk gyldig oppholdstillatelse. Da ble det registrert en innvandring av nær 2 200 personer. Mange har kommet som enslige mindreårige asylsøkere, men få har siden fått foreldre til Norge (Pettersen 2007). Etter toppåret 2002 sank innvandringen av innvandrere født i Somalia til om lag 1 000 personer i 2005. Antallet innvandringer har siden svingt en del, men har de siste årene steget til 1 800 i 2011.

Utvandringen var på sitt høyeste i 2004 og 2011, med litt over 500 personer. Utvandringensraten for innvandrere født i Somalia har i perioden 1971-2011 i snitt ligget på 24 promille, svært likt for kvinner og menn (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Den var på sitt høyeste i 2004 (42 promille) (Figur 7.33). Vi ser et fall i raten rundt lavkonjunkturene i 2002 og 2008, men frem til 2011 har raten igjen steget til 25 promille i 2011.

7.9.4.4. *Eritrea*

Innvandringen fra Eritrea har vært beskjeden frem til 2007 men har siden steget til 1 800 i 2010 og nesten like mange i 2011 (Figur 7.31). Mange er kommet til Norge som kvoteflyktninger, og de siste årene har innvandrere fra Eritrea vært den største gruppen blant dem som har fått opphold etter ordningen. Økningen de siste årene har sammenheng med at Eritrea befinner seg i en krigslignende tilstand med et diktatorisk regime og ekstrem fattigdom, hvilket gjør at retur til Eritrea ikke er en reell mulighet.

Utvandringen av eritreere er derfor minimal, på kun 12 promille i snitt, og den har ligget under snittet de siste par årene fordi mange nye har innvandret og svært få forlater Norge (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Den var på sitt høyeste da Eritrea fikk sin selvstendighet fra Etiopia i 1993 etter 30 år med borgerkrig (Figur 7.33).

7.9.4.5. *Etiopia*

Innvandringen fra Etiopia har steget jevnt siden 1990-tallet og nådde i 2009 en topp på litt over 700 personer som innvandret det året (Figur 7.31). Innvandringen skyldes flukt fra fattigdom etter utallige tørkekatastrofer, borgerkrig i perioden 1974-91 og krig med Eritrea rundt årtusenskiftet. Det er tegn til bedring i levekår og utvandringen blant etiopiere er høyere enn den er blant eritreere. Utvandringensraten ligger i snitt på 38 promille, men dobbelt så høy blant menn sammenlignet med kvinner (Tabell 7.1, Figur 7.33 og Figur 7.24).

7.9.4.6. *Bosnia-Hercegovina*

Før Jugoslavia ble oppløst kom innvandrerne fra dette området med jugoslavisk pass, og etter hvert som de nye republikkene oppsto, kom det innvandrere med pass fra Kroatia, Slovenia, Makedonia, Bosnia-Hercegovina, Serbia, Kosovo og Montenegro. Når vi her beskriver inn- og utvandring blant innvandrere født i Bosnia-Hercegovina gjelder dette også for perioden før landet ble selvstendig i 1992 grunnet tilbakeregistrering av fødeland. Krigen på Balkan spredte seg til Bosnia i april i 1992 (Brochmann 2003). Figur 7.32 viser at de første bosniske flyktningene kom til Norge i 1992, og flest kom i 1993 da det kom over 6 000 til Norge. Også i 1994 og 1995 kom det relativt mange, men det var også noen som flyttet fra Norge.

I 1996 økte utvandringen av personer født i Bosnia til over 900, med kun et lite innvandringsoverskudd, og både innvandring og utvandring har senere vært lav. Fra norske myndigheters side ble det satt i gang en del tiltak midt på 1990-tallet for å stimulere til tilbakevending av flyktninger fra Bosnia-Hercegovina (Brochmann 2003). Det var da utvandringensraten var på sitt høyeste, mens den siden har sunket til 10 promille i 2011 (Figur 7.34).

7.9.4.7. Kosovo

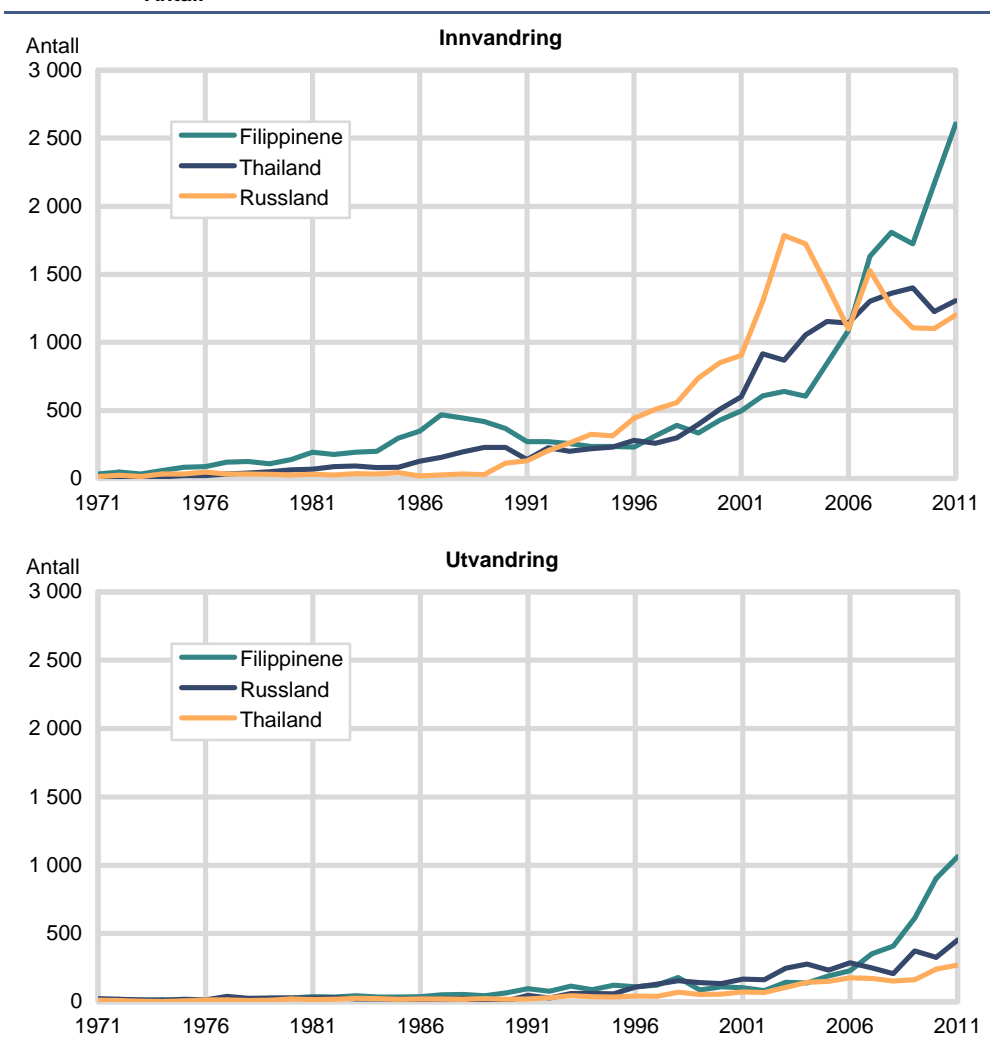
Kosovo løsrev seg fra Serbia og erklærte seg som selvstendig stat den 17. februar 2008. Figur 7.32 viser imidlertid også inn- og utvandring fra før uavhengighets-erklæringen. I 1992 kom det over 1 380 innvandrere fra Kosovo i forbindelse med Balkankrigen 1991-1995. De fleste flyktingene fra Kosovo kom imidlertid i 1999. Da kom det hele 6 000 personer, særlig albanere som flyktet i forbindelse med krigen i Kosovo. Etter dette har det årlig kommet rundt 400 fra Kosovo.

Utflyttingen fra Norge har også vært stor, slik at det enkelt år har vært flere som har flyttet ut av Norge enn til Norge. I 2001 var det rundt 1600 som vendte tilbake til Serbia og Montenegro (Kosovo), noe som må ses i sammenheng med at mange etniske albanere bare hadde fått midlertidig oppholdstillatelse i Norge, og det var også visse økonomiske tilskudd tilbudt dem som vendte tilbake (Brochmann 2003, Henriksen 2007). Utvandringsraten var det året 195 promille og har siden sunket kraftig til 12 promille i 2011 (Figur 7.34). Det er i dag svært få nye som ankommer og få som utvandrer.

7.9.5. Ekteskapsinnvandrere

Ekteskapsinnvandring fra Thailand, Filippinene og Russland økte i omfang mot tusenårsskiftet, og har siden gått noe ned. Med ekteskapsinnvandring mener vi her innvandring på grunnlag av inngåelse av ekteskap med en som er bosatt i Norge. Blant innvandrere fra Filippinene er det i tillegg mange som er kommet på grunn av arbeid, hovedsakelig sjøfolk og au pairer. Og blant innvandrere fra Russland er det også en god del tsjetsjenske flyktinger.

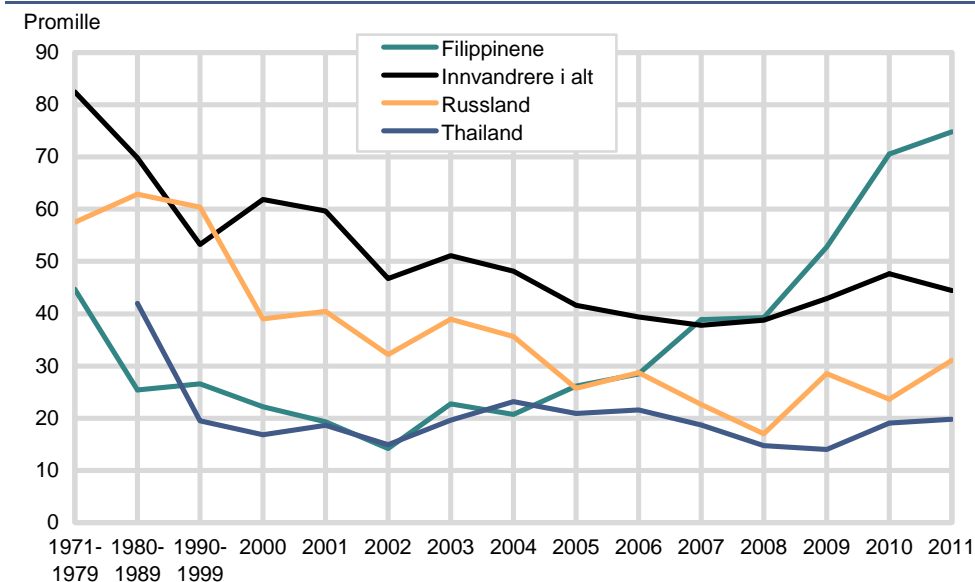
Figur 7.35. Inn- og utvandring. Personer født i Thailand, Filippinene og Russland. 1971-2011. Antall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Utvandringsraten for innvandrere fra Filippinene skiller seg fra ratene for dem fra Russland og Thailand ved at den stiger kraftig fra 2007. Dette har antagelig sammenheng med høyere utvandring blant filippinske au parirer enn familieinnvandrede. Ellers følger utvandringsratene for dem fra Russland og Thailand samme mønster over tid, selv om raten blant dem fra Russland generelt er høyere.

Figur 7.36. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere fra Thailand, Filippinene og Russland. 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.9.5.1. Thailand

Utover 1990-tallet og frem til i dag har innvandringen fra Thailand vært økende. I 1986 innvandret det drøyt 150 personer født i Thailand, og aldri har det innvandret så mange som i 2009 (1 400 personer) (Figur 7.35). Innvandrerne fra Thailand har først og fremst vært kvinner som har kommet på grunn av ekteskap med menn i den øvrige befolkningen. I tillegg har en del av disse kvinnene hatt med seg barn.

Det har vært en svak økning i antallet utvandring av innvandrere født i Thailand, til 270 personer i 2011. Utvandringsraten er i snitt 20 promille for hele perioden, og relativt stabil etter tusenårsskiftet. Det er høyere for menn enn for kvinner (Tabell 7.1, Figur 7.36 og Figur 7.24).

7.9.5.2. Filippinene

I hele perioden etter 1986 har det vært større innvandring av filippinske kvinner enn filippinske menn. I likhet med kvinner fra Thailand er det først og fremst de siste årene at innvandringen av filippinske kvinner har hatt en voldsom økning etter hvert som stadig flere har kommet til Norge gjennom ekteskap med menn i den øvrige befolkningen, eller for å arbeide som au pair. På slutten av 1980-tallet flyttet hvert år om lag 500 filippinere til Norge (Figur 7.35). Innvandringen sank så til et nivå på mellom 250 og 300 personer første halvdel av 1990-tallet, til innvandringen igjen tok seg opp fra 1997 (Henriksen 2007). Siden har det kommet stadig flere, og en foreløpig topp ble nådd i 2011 da 2 600 personer født i Filippinene innvandret til Norge. Bare siden 2007 har det vært en dobling i antallet årlige innvandring av filippinere.

Antallet som flytter ut av Norge har økt i takt med den økte innvandringen, til 1 060 i 2011, og relativt sett mer enn utvandringen blant thailendere. Blant filippinere er utvandringsraten i snitt på 37 promille, og dobbelt så høy for kvinner som for menn (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Den har økt til det dobbelte, 75 promille, siden 2007 (Figur 7.36). Noe av årsaken til at raten er høyere og økende sammenlignet med thailendere, kan være oppholdstillatelsen på maksimum to år for filippinske au parene i Norge.

7.9.5.3. *Russland*

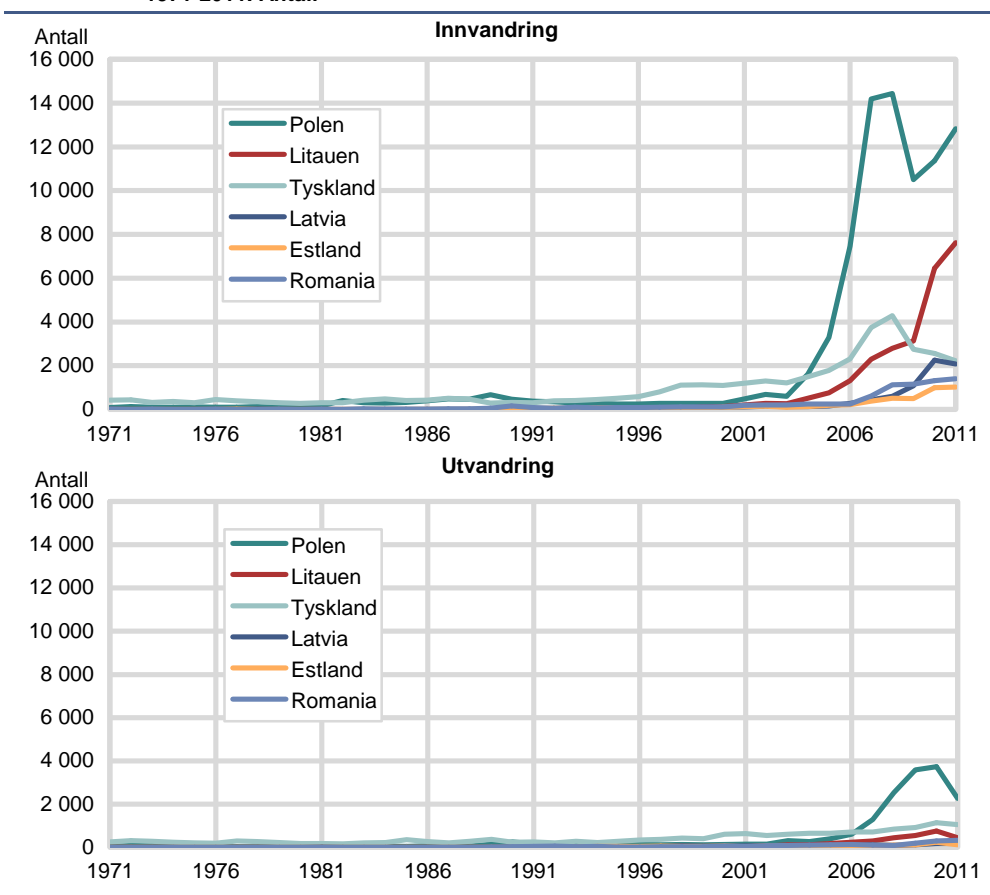
Innvandringen fra Russland og det tidligere Sovjetunionen har røtter langt tilbake i tid, blant annet på grunn av kontakten i grenseområdene i nord, slik som den utstrakte handelen frem til den russiske revolusjon i 1917. I tillegg kom mange flyktninger fra revolusjonen, senere også gjenværende krigsfanger etter andre verdenskrig. Den nyere russiske innvandringen av personer født i Russland tok til etter 1991, og Sovjetunionens oppløsning (Figur 7.35). Den omfatter to hovedgrupper; tsjetsjenske flyktninger, og nær dobbelt så mange personer som er innvandret på grunn av familie, det vil si særlig kvinner som har kommet på grunn av ekteskap med menn uten innvandringsbakgrunn. I tillegg er det noe arbeidsinnvandring. Innvandringen av personer født i Russland har økt kraftig gjennom hele perioden, og nådde en topp i 2003 da 1 800 personer innvandret til Norge. Deretter har det vært svingninger i innvandringen og den lå i 2011 på 1 200 personer.

Utvandringen har gradvis steget til 450 personer i 2011. Utvandringsraten ligger i snitt på 33 promille, 28 versus 43 promille for kvinner og menn (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Raten var dobbelt så høy før tusenårsskiftet, og var på sitt laveste i 2008 da noe under 20 promille utvandret (Figur 7.36). Tendensen er altså økt innvandring, men en utvandring som relativt sett ikke stiger like mye. Utvandringsraten ligner den vi så for Thailand.

7.9.6. *Nyere arbeidsinnvandrere*

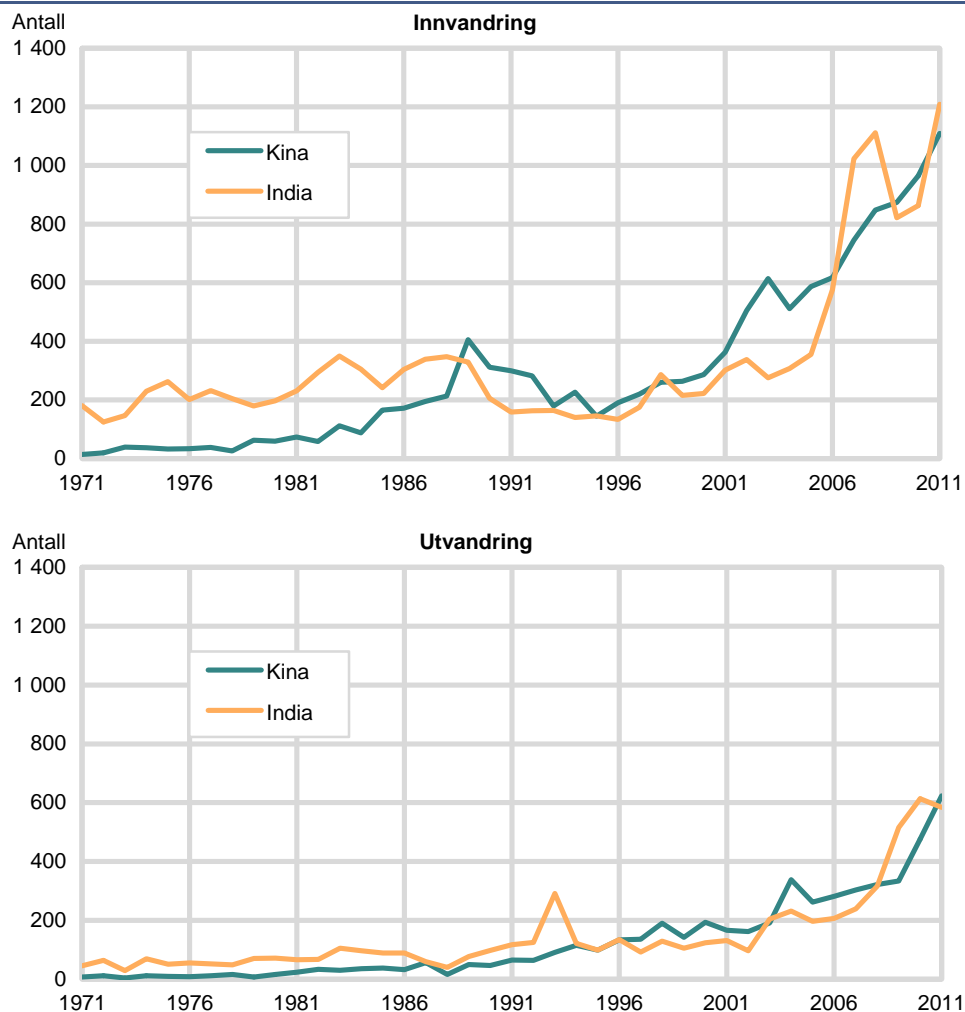
Eldre arbeidsinnvandring til Norge er omtalt i kapittel 7.9.1 og 7.9.2. I omtalen av innvandring fra Sverige i kapittel 7.9.1.1, så vi at arbeidsinnvandringen har tydelige konjunkturtrekk, ved at innvandringen øker når det er gode tider i Norge sammenlignet med andre land, etterfulgt av utvandring når konjunktorene peker nedover i Norge. De nye arbeidsinnvandringen preges i stor grad av innvandring fra EU-land som Polen, Litauen, Tyskland og fortsatt høy arbeidsinnvandring fra Sverige, men også høyt kvalifisert arbeidskraft fra India og Kina.

Figur 7.37. Inn- og utvandring. Innvandrere født i Polen, Litauen, Tyskland, Latvia og Estland. 1971-2011. Antall

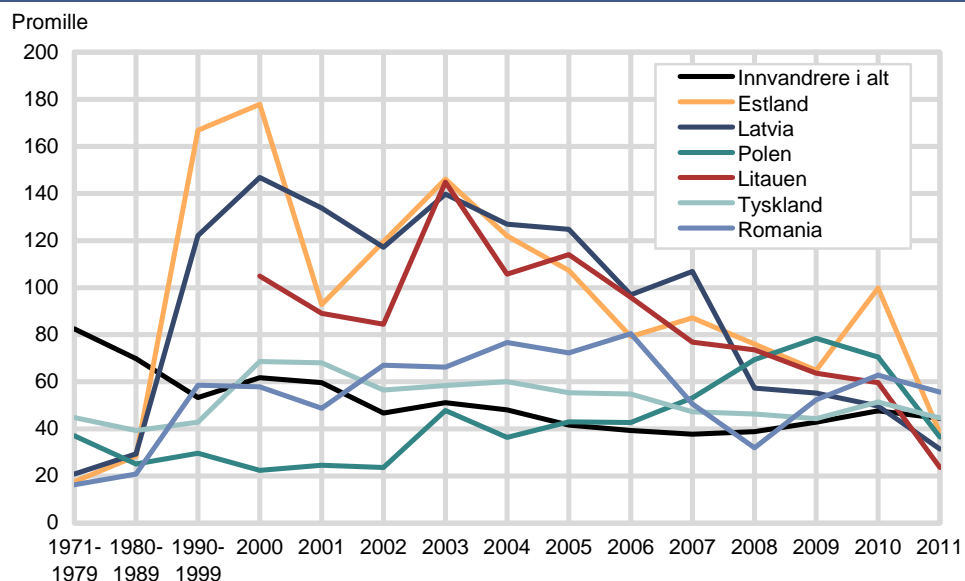
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.38. Inn- og utvandring. Innvandrere født i Kina og India. 1971-2011. Antall

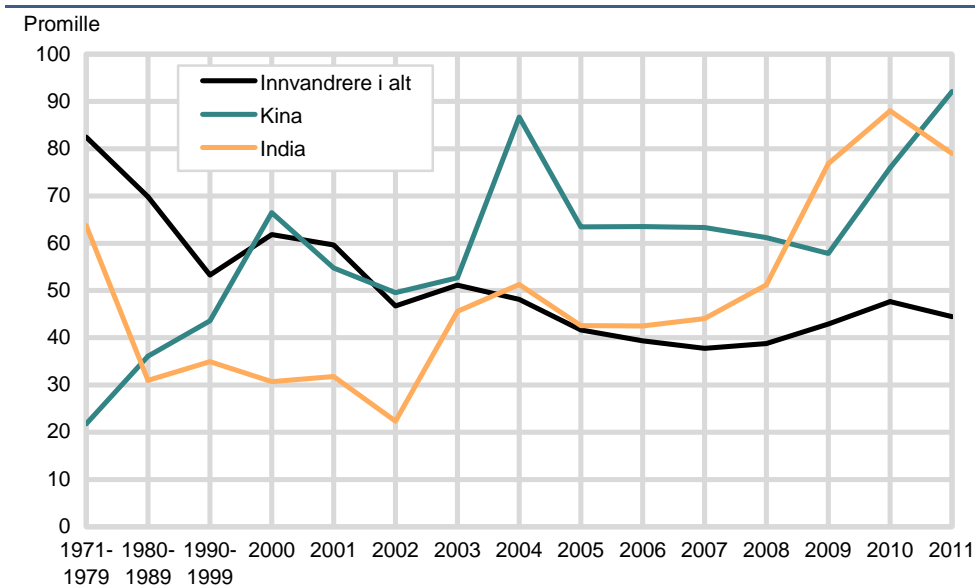

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.39. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere fra Polen, Estland, Litauen, Latvia, Tyskland og India. 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.40. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i Kina og India. 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.9.6.1. Polen

Polakker er den enkeltgruppen som siden 2005 har stått for den største innvandringen til Norge. Innvandringen til Norge fra Polen kan beskrives gjennom ulike migrasjonsstrømmer. I 1930 var det registrert i overkant av 100 polske statsborgere i Norge, mens det i 1946, etter andre verdenskrig, ble registrert 1 300 i Folke- og boligtellingsen. De var da den 5. største innvandrergruppen i Norge. Dette var personer som ble boende i Norge etter andre verdenskrig og som ikke returnerte til Polen (Tjelmeland 2003). Parallelt med dette, murens fall og fram til Polens medlemskap i EU, var det også en del familieetableringer mellom særlig polske kvinner og menn i den øvrige befolkningen, i tillegg til at det kom en del flyktninger. Dette avtok imidlertid utover 1990-tallet, og etter at Polen ble EU-medlem har innvandringen først og fremst vært arbeidsinnvandring og familiegjenforeninger og -etableringer til disse.

Innvandringen fra *Polen* har vært økende siden åpningen for arbeidsinnvandring fra de nye EU-landene i Øst-Europa i 2004. Mens den årlige innvandringen av personer født i Polen lå under 700 fram til 2003, skjøt innvandringen fart fra 2004 med over 1 600 til rekordhøyde 14 400 i 2011 (Figur 7.37). Dette gjelder de som registrerer seg i Norge. I tillegg er det, og har vært, en rekke polakker på korttidsopphold i Norge (Berge 2011). Innvandringen fra Polen gikk noe ned med 4 000 i forbindelse med den internasjonale økonomiske krisen i 2008, men har så steget igjen til 12 800 i 2011.

Utvandringen var svært beskjeden i perioden før EU-utvidelsen, med har så økt de siste årene i takt med den høye innvandringen. En foreløpig topp ble nådd i 2009 og 2010 da om lag 3 500 polske innvandrere flyttet fra Norge i etterkant av den internasjonale økonomiske krisen, som førte til noe mindre behov for arbeidskraft i bygg- og anleggsbransjen (Figur 7.39). Utvandringsraten har gradvis steget til 80 promille i 2009. I 2011 er utvandringen både i antall og som andel av polakker i Norge gått drastisk ned, til 2 200 personer og en rate på 37 promille. En del av nedgangen skyldes antagelig manglende registrering av utflytting, slik at det i realiteten er flere som har flyttet fra Norge enn det som fremkommer i statistikken. Andelen menn som utvandrer er det nesten dobbelt så høy som andelen kvinner (Tabell 7.1 og Figur 7.24).

7.9.6.2. Litauen

Innvandringen av personer født i *Litauen* har, i likhet med innvandringen fra Polen, vært økende siden åpningen for arbeidsinnvandring fra de nye EU-landene i Øst-

Europa i 2004. Året før utvidelsen var det i underkant av 300 som innvandret til Norge, mens det i 2011 var hele 7 600 personer født i Litauen som innvandret (Figur 7.37). Innvandringen er altså halvparten av den fra Polen, hvilket har sammenheng med at det bor langt færre personer i Litauen enn i Polen. I motsetning til innvandringen fra Polen, ser vi ingen vesentlig endring i innvandringsmønsteret i forbindelse lavkonjunkturen i 2008.

Utvandringen av personer født i Litauen har vært svært beskjedent men har økt i takt med økende innvandring til en foreløpig topp i 2010 på 750 personer. Utvandringsraten har derimot gradvis sunket fra 2003 til 24 promille i 2011, mer enn halvert bare siden 2010 (Figur 7.39). I likhet med innvandrere fra Polen, har altså utvandringen blant innvandrere fra Litauen gått drastisk ned det siste året, antagelig forårsaket av blant annet manglende registrering. De siste årene er raten noe lavere for innvandrere fra Litauen enn for polske innvandrere i 2011, mens det motsatte var tilfellet årene før 2008 da personer fra Litauen utvandret i langt høyere grad enn polakker. Også blant personer fra Litauen utvandrer menn i langt større grad enn kvinner (Tabell 7.1 og Figur 7.24).

7.9.6.3. *Estland, Latvia og Romania*¹⁹

Innvandringen av personer født i Estland, Latvia or Romania har vært beskjedent sammenlignet med Polen og Litauen, også etter EU utvidelsen i 2004 (Figur 7.37). Den har imidlertid tatt seg opp noe de siste årene, for så å flate ut til 2 200 for Latvia, 1 400 for Romania og 1 000 for Estland i 2011.

Utvandringen har steget i takt med øket innvandring, men det er fortsatt få og relativt sett stadig færre som utvandrer. Siden EU-utvidelsen har utvandringsraten sunket for dem fra Estland og Latvia, og kraftig det siste året, til samme nivå som Polen i 2011 (Figur 7.39). Utvandringsraten blant dem fra Romania har vært mer stabil det siste tiåret, men falt til 32 promille kriseåret 2008. Vi ser ingen lignende endring i utvandringsmønsteret for dem fra Latvia og Estland i 2008. Blant dem fra Latvia er det liten forskjell mellom kjønnene, mens kjønnsmonsteret i utvandringen blant dem fra Estland or Romania er som for dem Polen og Litauen; menn utvandrer i langt større grad enn kvinner (Tabell 7.1 og Figur 7.24).

7.9.6.4. *Tyskland*

Også fra *Tyskland* har vi sett en økende arbeidsinnvandring, med en topp i 2008 på 4 300 personer født i Tyskland som kom til Norge, etter å ha steget jevnt siden 2003 (Figur 7.37). Innvandringen er noe redusert siden toppåret, til 2 200 i 2011.

Utvandringen har ligget rundt 600 personer per år siden årtusenskiftet, med en svak økning til 1 000 personer de siste årene som en følge av økt innvandring. Utvandringsraten har vært relativt stabil og er i snitt 47 promille; noe høyere blant menn enn kvinner (Tabell 7.1, Figur 7.39 og Figur 7.24).

7.9.6.5. *India*

Inderne har vært lenge i Norge, og mange kom før innvandringsstoppen i 1975. De første gruppene kom fra den indiske delen av Punjab. Mange gikk inn som ufaglært arbeidskraft i industrien og jordbruket (Brochmann 2003). Flyttestrømmen var opprinnelig på et relativt lavt nivå, med en topp i 1983 og 1987 da litt over 400 personer født i India flyttet til Norge begge år (Figur 7.38). Deretter ble flyttingen redusert til et foreløpig bunnpunkt i 1996 da det kom under 200 indere. Fra slutten av nittitallet tok flyttingen seg opp igjen, og nådde i 2011 en ny topp på 1 200 personer. Det var imidlertid et tydelig fall i innvandringen fra India i 2009 og 2010, antagelig på grunn av den internasjonale lavkonjunkturen som begynte i 2008.

¹⁹ Romania og Bulgaria kom med i EU i 2007. Bulgaria er ikke tatt med her da det foreløpig er innvandret få personer derfra. I alt er det innvandret noe over 4 000 personer fra Bulgaria, hvorav halvparten etter EU utvidelsen i 2007. Utvandringsraten har ligget på om lag 50 promille de siste årene.

Det innvandet i 2011 nesten 500 flere fra India til Norge enn fra nabolandet Pakistan. Også i dag er det mange som kommer på grunn av arbeid eller familie i Norge, men det er i økende grad høyt kvalifisert arbeidsinnvandring som preger flyttemønsteret fra India. I forhold til bestanden er utvandringen av indiere etter 2004 relativt stor, og har på den måten et flyttemønster som likner mer på innvandrere fra Vest-Europa enn på pakistanere og de eldre arbeidsinnvandringslandene. "Hoppet" i 1993 skyldes nok først og fremst at folkeregisteret dette året hadde en opprydding i registeret.

Utvandringsraten var i snitt 64 promille på 1970-tallet, sank til litt over 30 promille på 1980 og 1990-tallet og har etter tusenårsskiftet steget til en foreløpig topp i 2010 på 88 promille (Figur 7.40). Det er de ulike innvandringsgruppene som gjenspeiles i raten; de første arbeidsinnvandrere på 1970-tallet hvor mange returnerte til India, så redusert utvandring på grunn av familiegjenforening og deretter nye grupper av unge høyt kvalifiserte arbeidsinnvandrere hvor en god del kommer for en kortere periode.

Det er fortsatt usikkert hva de mange arbeidsinnvandrene kommer til å gjøre fremover. Kommer de til å bosette seg i Norge og ta med familien hit, slik mange pakistanske innvandrere gjorde på 1970- og 1980-tallet, eller kommer de til å pendle, eventuelt utvandre i internasjonale nedgangstider, slik vi ser tegn til i 2009 og 2010.

7.9.6.6. Kina

Fra midten av 1990-tallet har inn- og utvandringen av personer født i Kina eller India ligget på omtrent samme nivå (Figur 7.38). Før dette er det imidlertid ingen likheter i årsaken til eller omfanget av innvandringen til Norge. Fra Kina kom det noen studenter og politiske flyktninger, med en topp i 1989 da det kom 400 personer. Deretter sank innvandringen for så å stige igjen fra 1995 og til 1 100 personer i 2011. Etter tusenårsskiftet er det stadig flere høyt kvalifiserte kinesiske arbeidsinnvandrere som flytter til Norge, samtidig som det fortsatt kommer en del studenter og politiske flyktninger.

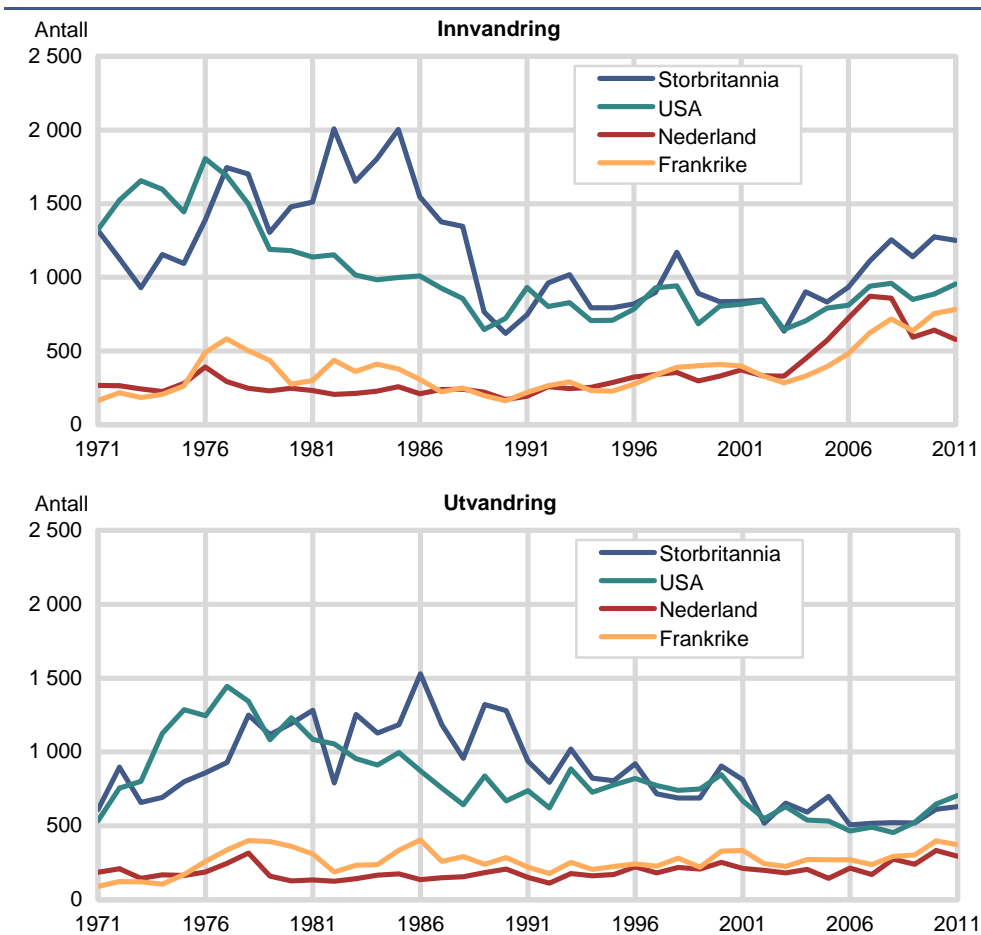
Utvandringen har vært lav men steget i takt med øket innvandring de siste årene, til en foreløpig topp i 2011 på 600 personer. Øket utvandring de siste årene kan ha sammenheng med lavkonjunktorene i 2008, slik at det er særlig arbeidsinnvandrere i utsatte internasjonale bedrifter som utvandrer. Deres utvandringmønster er distinkt annerledes enn mønsteret blant studentene og flyktningene som kom tidligere. Utvandringssraten lå på om lag 40 promille på 1980- og 1990-tallet og har så gradvis steget til dagens nivå på 92 promille (Figur 7.40). En topp ble også registrert i 2004, da raten var nesten like høy som i 2011. Raten er noe høyere for menn sammenlignet med kvinner (Tabell 7.1 og Figur 7.24).

7.9.7. Innvandrere fra USA og noen land i Vest-Europa

I hele perioden 1971-2011 har det innvandet noe færre personer fra USA og Storbritannia enn fra Danmark, og omtrent halvparten av antallet fra Sverige. Men sammenlignet med for eksempel Pakistan, et land med relativt høy arbeids- og familieinnvandring til Norge i store deler av perioden, er innvandringen fra USA eller Storbritannia nesten dobbelt så høy disse 40 årene. Men til forskjell fra de fra Pakistan og mer i tråd med adferden til innvandrere fra vestlige Europa generelt, er det mange som vandrer ut igjen i perioden.

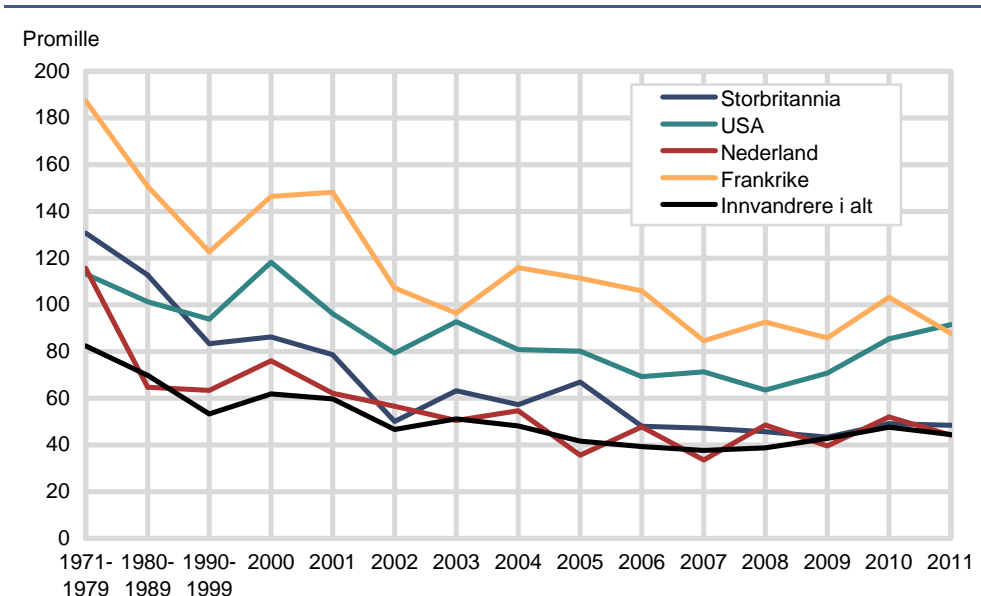
Vi har tatt med Frankrike og Nederland i denne oversikten fordi de er blant de største vesteuropeiske innvandringslandene i Norge, med stigende innvandring de seneste årene, men relativt ulikt utvandringssnivå.

Figur 7.41. Årlig inn- og utvandring. Innvandrere født i USA, Storbritannia, Frankrike og Nederland. 1971-2011. Antall

Kilde: Befolningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.42. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandlingsrate). Innvandrere født i USA, Storbritannia, Frankrike og Nederland. 1971-2011. Promille

Kilde: Befolningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.9.7.1. USA

Innvandringen fra USA var på sitt høyeste i 1976 med en topp på 1 800 personer (Figur 7.41). En del var norskættede amerikanere som flyttet til Norge, mens andre kom i forbindelse med oljeutvinningen i Nordsjøen og bosatte seg på Vestlandet. En del kom som hele familier og ble noen år, mens andre var på kortere arbeids-

opphold. Innvandringen har siden slutten av 1980-tallet i snitt ligget rundt 800 personer.

Utvandringen er relativt høy men følger utviklingen i innvandringen. En topp ble nådd i 1977 da 1 500 personer utvandret, mens 500 utvandret i 2008. Siden har utvandringen steget til 700 i 2011. Utvandringsraten har gjennom hele perioden ligget godt over snittet for alle, men nådde et bunnpunkt i 2008 på 64 promille, og har så steget til 92 promille i 2011 (Figur 7.42). Økt utvandring de siste årene kan ha sammenheng med den internasjonale lavkonjunkturen som begynte i 2008, som har hatt noe større konsekvenser for arbeidsinnvandrere enn andre personer bosatt i Norge.

7.9.7.2. Storbritannia

Innvandringen av personer født i *Storbritannia* følger i stor grad det samme hovedmønsteret som den fra USA, med unntak av 1980-tallet (Figur 7.41). Innvandringen fra Storbritannia var på sitt høyeste i 1982 og 1985 da det kom 2 000 innvandrere til Norge. Deretter sank innvandringen drastisk til 600 i 1990. Innvandringen fra Storbritannia fluktuerte på 1990 tallet og rett etter tusenårs-skiftet. Fra 2005 har innvandringen av personer født i Storbritannia øket noe og er i 2011 på om lag 1 300 personer.

Den høyeste utvandringen er registrert i 1986 da 1 500 personer født i Storbritannia utvandret fra Norge. Deretter har utvandringen variert mye fra år til år, men med en nedadgående trend til 2006-2009 (500 personer). Utvandringsraten har i snitt ligget på 89 promille i perioden 1971-2011, og siden 2002 nær snittet for alle (Figur 7.42). Raten blant dem fra Storbritannia er gjennomsnittlig langt høyere for menn sammenlignet med kvinner (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Inn- og utvandringsmønsteret for innvandrere fra Storbritannia ser ut til å være mindre preget av konjunktursvingninger enn migrasjonsmønsteret blant innvandrere fra USA og Norden.

7.9.7.3. Frankrike og Nederland

Innvandringen av personer født i *Frankrike og Nederland* følger det samme hovedmønsteret i perioden 1971-2011 (Figur 7.41). Men det kom flere født i Frankrike enn Nederland på begynnelsen av perioden, mens mønsteret er snudd mot slutten av perioden. For begge land ble en topp imidlertid nådd i 2008, da det kom 860 fra Nederland og 719 fra Frankrike. Siden er antallet fra Nederland sunket, mens det er kommet enda flere fra Frankrike i 2011. Mange fra disse landene kommer til Norge på grunn av ekteskap eller arbeid. Særlig fra Nederland er det også en del som kommer på grunn av naturen i Norge og som bosetter seg i utkantstrøk. Den internasjonale finanskrisen har truffet Frankrike hardt, og vi skal ikke se bort fra at en del franskmenn er kommet til Norge som følge av dette.

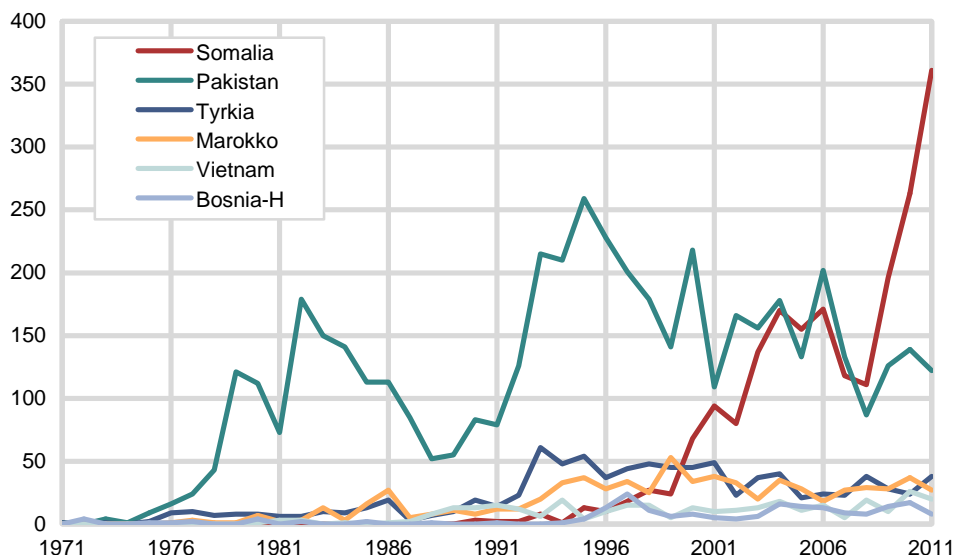
Utvandringen har vært høyere blant franskmenn enn nederlendere gjennom det meste av perioden, men variert mye fra år til år. Utvandringsraten har i snitt ligget på henholdsvis 130 og 64 promille, et årlig snitt på henholdsvis 270 og 200 personer (Figur 7.42). Nederlendere er altså langt mer bofaste enn franskmenn i Norge, og det er liten forskjell mellom kjønnene (Tabell 7.1 og Figur 7.24). Blant franskmenn er det derimot mer vanlig at menn utvandrer enn kvinner.

7.9.8. Norskfødte med innvandrerforeldre

I dette kapittelet ser vi på utvandring blant norskfødte med innvandrerforeldre etter deres foreldres fødeland. Vi viser antallet utvandring og utvandringsrater for de største landgruppene i Norge, det vil si grupper hvor det er mange nok barn født i Norge til at det gir mening å se på deres utvandringsadferd. Det gjelder norskfødte barn (noen er nå rullet å bli voksne) hvis foreldre opprinnelig kom til Norge som arbeidsinnvandrere eller flyktninger på 1970- og 1980-tallet. Det er kun for dem med bakgrunn fra Pakistan at vi viser tall tilbake til 1970. For de andre landene går vi tilbake til 1980 eller 1990. Utvandringsraten for alle norskfødte med innvandrer-

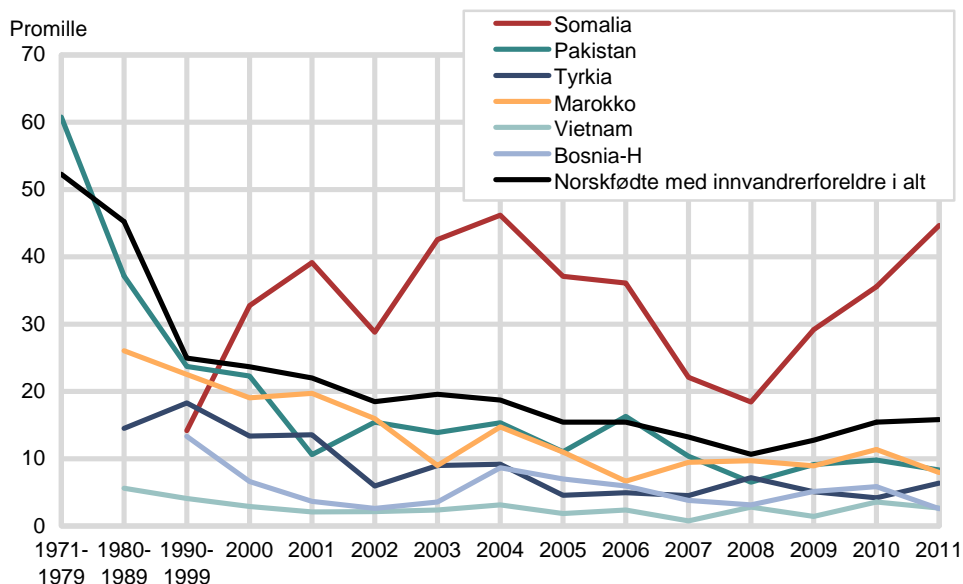
foreldre var like under snittet for innvandrere på 1970 og 1980 tallet, da en del norskfødte barn og deres foreldre sammen returnerte til blant annet Pakistan og Tyrkia, eller andre land i Europa. Siden har raten sunket og er i dag 16 promille. Det er mye som tyder på at norskfødte med innvandrerforeldre blir boende i Norge, uansett hvilken landgruppe vi ser på.

Figur 7.43. Utvandring. Norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Tyrkia, Pakistan, Vietnam, Somalia, Marokko og Bosnia-Hercegovina. 1990-2011. Antall

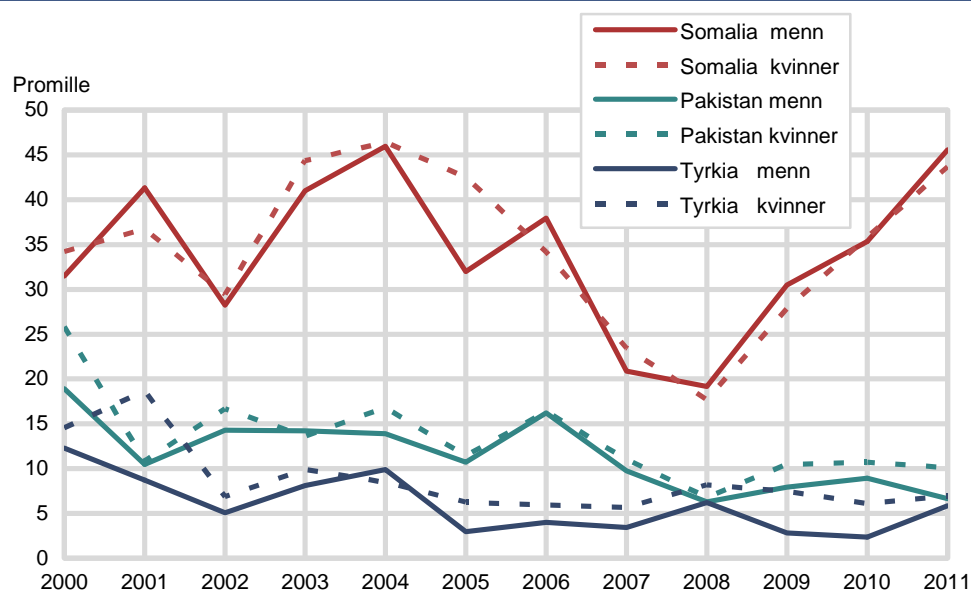
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.44. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringssrate). Norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Tyrkia, Pakistan, Vietnam, Somalia, Marokko og Bosnia-Hercegovina. 1971-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.45. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate), etter kjønn. Norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Tyrkia, Pakistan og Somalia. 2000-2011. Promille

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

I antall er det flest utvandring blant norskfødte barn av innvandrere fra Pakistan eller Somalia (Figur 7.43). Blant dem med bakgrunn fra Pakistan var det en topp i 1995 med 260 norskfødte som utvandret, like mange gutter som jenter. Siden den gang har antallet årlige utvandring variert fra år til år med en nedadgående trend, slik at antallet var 122 personer i 2011. Utvandringsmønsteret for de norskfødte er svært likt mønsteret for innvandrere fra Pakistan fordi de ofte utvandrer sammen. Utvandringsraten for de norskfødte er lik eller noe under den for innvandrere fra Pakistan, og nær eller under snittet for alle norskfødte med innvandrerforeldre (Figur 7.44). Den er bare noen få poeng høyere for jenter sammenlignet med gutter (Figur 7.45). Blant dem som utvandret i 2011 var nær halvparten under 18 år, hvorav de fleste var under ti år. Kun 9 prosent har ikke oppgitt hvilket land de flyttet til. 30 prosent flyttet til Pakistan mens ytterligere 30 prosent flyttet til Storbritannia.

Blant norskfødte barn av somaliere har utvandringen økt siden tusenårsskiftet i takt med økt innvandring til 2004. Deretter sank den til 2008, for så å stige kraftig igjen. I 2011 var det 360 personer som utvandret (Figur 7.43). Utvandringsmønsteret for de norskfødte er relativt likt mønsteret for innvandrere fra Somalia fordi de antagelig utvandrer sammen. Men i motsetning til det vi beskrev for Pakistan, er utvandringsraten for de norskfødte gjennomgående høyere enn den for innvandrere fra Somalia, og langt over snittet for alle norskfødte med innvandrerforeldre (Figur 7.44). I 2011 var utvandringsraten nesten dobbelt så høy for norskfødte sammenlignet med innvandrere med bakgrunn fra Somalia. Med noen få unntak er raten svært lik for gutter og jenter (Figur 7.45). Blant dem som utvandret i 2011 var halvparten i skolealder, det vil si aldersgruppen 6-10 år (49 prosent) og 28 prosent var under skolealder. For en tredjedel vet vi ikke hvilket land de flyttet til, mens 15 prosent flyttet til Kenya og ytterligere 15 prosent til Storbritannia. I alt flyttet 42 prosent til et land i Afrika, inklusive Midtøsten.

For de andre landene i Figur 7.43, Tyrkia, Marokko, Vietnam og Bosnia-Hercegovina, er det nesten ingen år det utvandrer over 50 norskfødte med innvandrerforeldre. Utvandringsraten er stabil eller synkende over tid, og godt under snittet for alle norskfødte med innvandrerforeldre. Blant norskfødte barn av innvandrere fra Tyrkia, er raten litt høyere blant kvinner enn menn.

8. Hva betyr botid for utvandring?

Generelt er sannsynligheten for å flytte avhengig av tid siden forrige flytting. Botid i Norge har altså mye å si for sannsynligheten for å utvandre. Utvandring fra Norge reduseres med økende botid for begge kjønn, uansett innvandringsgrunn og landbakgrunn. Det betyr at blant innvandrere som kommer til Norge et gitt år, er sannsynligheten for å utvandre størst de første årene, for så å avta med økende botid. Etter lang botid er det fortsatt innvandrere som utvandrer, men i langt mindre grad enn de første årene etter innvandring. Dette skyldes flere faktorer.

For de fleste innvandrere tar det noe tid å finne seg til rette i det nye landet – lære språket, få jobb og eventuelt etablere seg med familie. I denne innledende fasen er tilknytningen til Norge svak, og for noen vil det være aktuelt å flytte tilbake til opprinnelseslandet eller videre til et annet land hvor tilknytningen kanskje er sterkere eller hvor mulighetene synes bedre. Etter hvert som båndene til Norge styrkes, vil det oppleves som mer naturlig å bli i Norge. Men dette avhenger også av forhold i opprinnelseslandet. Flyktninger har for eksempel mindre valgmuligheter hva gjelder flytting enn arbeidsinnvandrere. Hvor stor utvandringen er de første årene kan altså variere etter innvandringsgrunn og landbakgrunn, som vi skal se i dette kapitlet.

8.1. Måling av botid i Norge

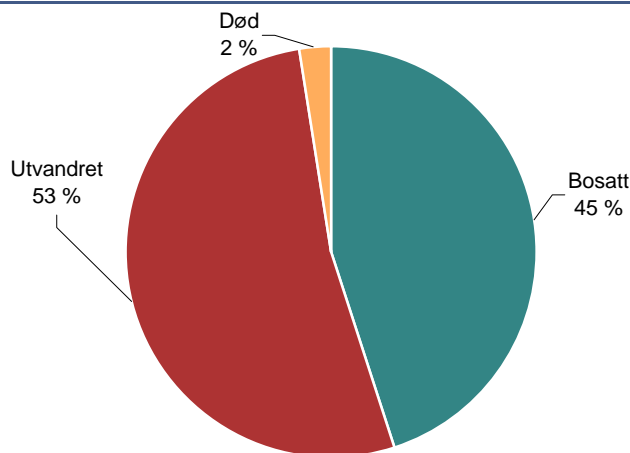
Botiden i Norge ved utvandring er her tiden mellom første registrerte innvandring og siste registrerte hendelse, der dette er en utvandring. En slik tilnærming er svært vanlig, men tar ikke hensyn til eventuelle utenlandsopphold i løpet av perioden. De fleste innvandrere har innvandret og utvandret kun én gang (se kapittel 10). For disse er en slik måte å måle botid på korrekt. Det er i tilfeller der personer utvandrer og innvandrer flere ganger at en slik måte å måle botid på kan bli feil ved at vi overestimerer deres botid i Norge. Dels fremstår de med lengre botid i Norge, og dels har de en lengre botid ved utvandring enn det som er tilfellet. Det er lite sannsynlig at de som utvandret for lenge siden vil innvandre til Norge igjen. Men jo kortere tid siden utvandringen fant sted, jo større er sjansen for tilakeflytting til Norge. Vi kan dermed si at vi systematisk undervurderer potensialet for tilbakeflytting til Norge for dem som nylig har utvandret. Men ettersom gjentatt utvandring er svært sjeldent, tar vi ikke hensyn til de få som har utvandret flere ganger i beregning av botiden i Norge. Dessuten begrenser vi oss her til alle som potensielt har kunnet bo ti år i Norge, det vil si at de innvandret til Norge i perioden 1971-2001. Vi får altså ikke med oss arbeidsinnvandrerne fra EU-land i Øst-Europa som har innvandret etter EU-utvidelsen i 2004. Vi viser til kapittel 9 for en gjennomgang av de siste årenes innvandringskohorter.

For personer som er blitt administrativt utvandret i folkeregisteret (se kapittel 4) kjenner vi ofte ikke dato for faktisk utvandring, slik at det er dato for etterregistreringen eller varigheten på den utgatte oppholdstillatelsen som blir gjeldende utvandringsdato. Det fører til at administrativt utvandrede kan stå oppført med for lang botid i Norge og at noen fremstår som eldre enn det de faktisk var ved utvandring. Det er 19 prosent av alle utvandrede innvandrere i perioden 1971-2011 som er administrativt utvandret.

8.2. Mange utvandrer i løpet av de første årene i Norge

I dette kapitlet ser vi på alle innvandrere som har innvandret til Norge i perioden 1971-2001. Blant disse er det 53 prosent som har utvandret (Figur 8.1) mens 45 prosent fortsatt er bosatt i Norge per 1. januar 2012. Kun 2,5 prosent er registrert døde i løpet av perioden. Vi har mangelfull oversikt over antallet utvandrede som er døde, eller hvem som døde mens de bodde i utlandet. De som er registrert som døde i folkeregisteret, er i hovedsak døde mens de var bosatt i Norge. Det er svært små kjønnsforskjeller i andel som er utvandret (ikke vist).

Figur 8.1. Innvandrere ankommet 1971-2001, etter registreringsstatus per 1. januar 2012. Prosent

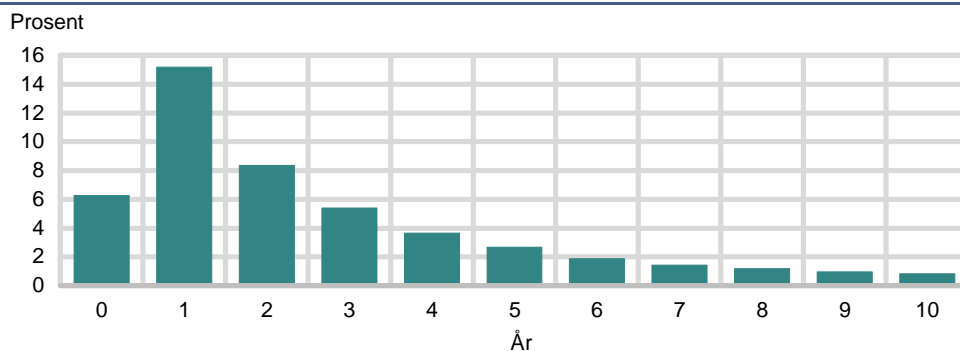

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

De fleste innvandrere som utvandrer gjør det i løpet av de første årene etter innvandring (Figur 8.2). Blant alle ankomne, var det 6 prosent som flyttet ut igjen før det var gått ett år, ytterligere 15 prosent utvandret etter ett år og 8 prosent etter to år i Norge. Deretter synker andelen med botiden i Norge, slik at det er svært få som utvandrer etter ti års botid.

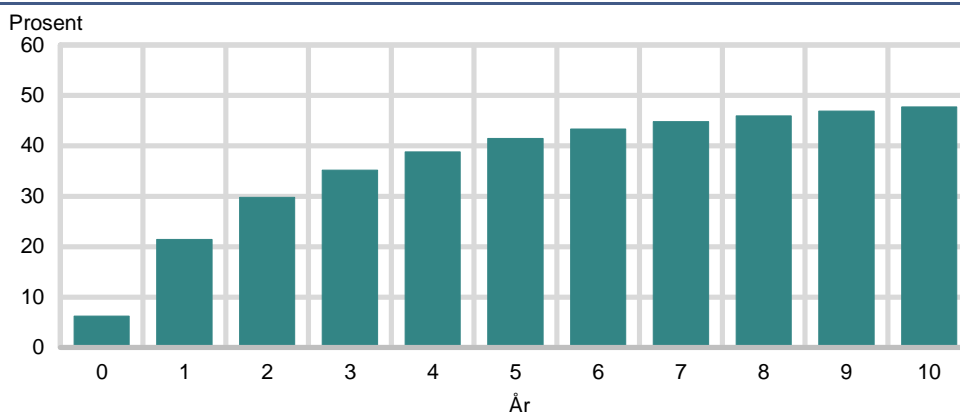
De aller fleste som utvandrer, gjør det altså innen ti år. Innen to år i Norge har nesten en tredjedel av de ankomne utvandret (Figur 8.3). Etter ti år er det 48 prosent som ikke lenger er bosatt i Norge. Som vi skal se i dette kapittelet, varierer botiden ved utvandring etter innvandringsgrunn og hvor innvandrere opprinnelig kommer fra, men i svært liten grad etter kjønn.

Figur 8.2. Innvandrere ankommet 1971-2001, etter botid ved utvandring. 1. januar 2012. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

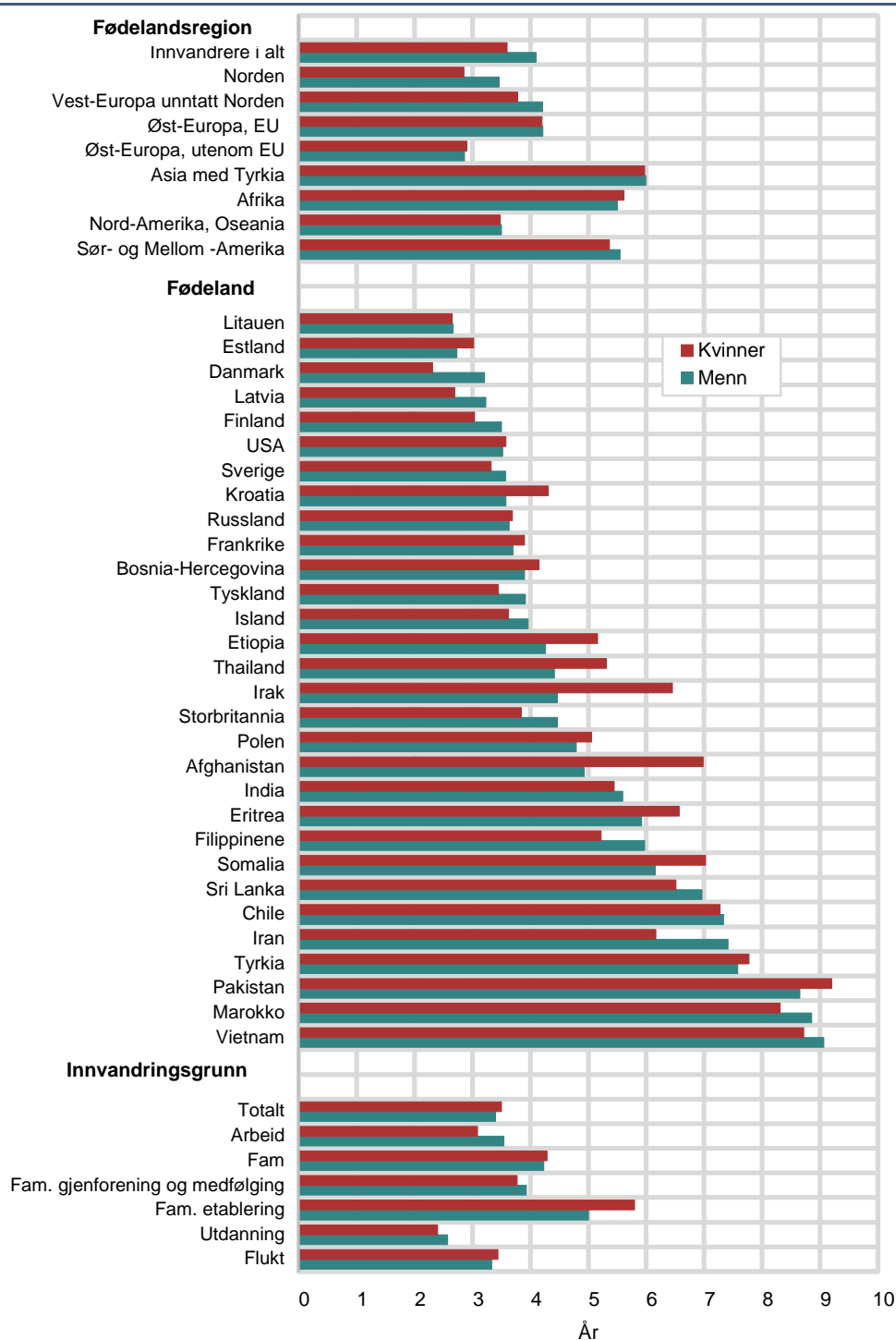
Figur 8.3. Innvandrere ankommet 1971-2001, etter botid ved utvandring. 1. januar 2012. Kumulativ prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Innvandrere som kom i perioden 1971-2001 og som har utvandret, har i snitt fire års botid i Norge ved utvandring (Figur 8.4). Kortest gjennomsnittlig botid ved utvandring har studenter og innvandrere fra Norden, Øst-Europa utenom nåværende EU. Men også en del land innenfor dagens EU har gjennomsnittlig relativt kort botid ved utvandring i denne perioden, slik som Litauen, Latvia og Estland med under tre år. Det er generelt liten forskjell mellom menn og kvinner, med unntak av en del flyktingeland, hvor kvinner i snitt venter opp mot to år lenger enn menn med å utvandre (Afghanistan, Irak).

Figur 8.4. Gjennomsnittlig botid ved utvandring, etter ulike kjennetegn. Innvandrere ankommet 1971/1990-2001. Status per 1. januar 2012. Antall år

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

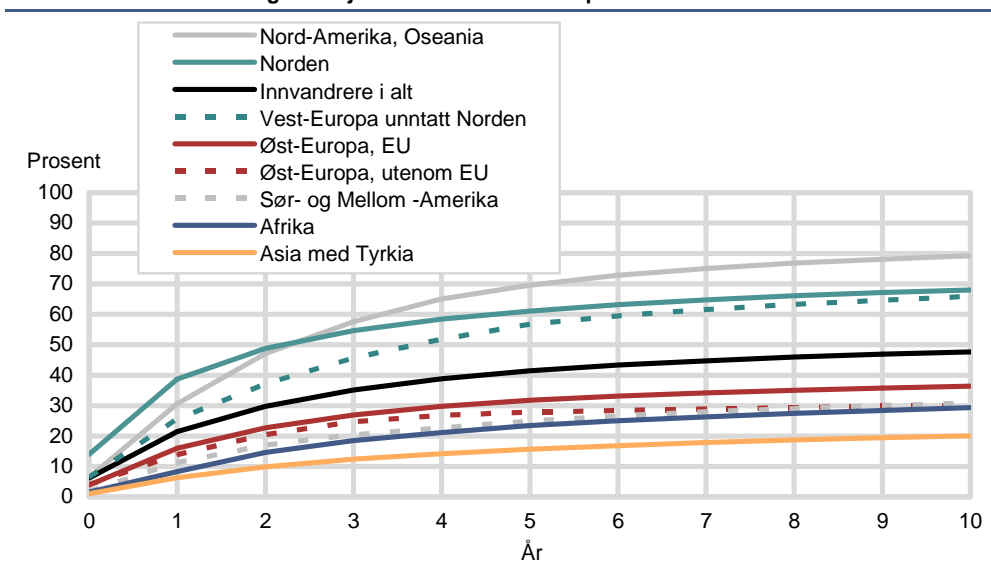
De som venter lengst før de utvandrer kommer fra land i Sør- og Mellom-Amerika, Afrika og Asia, slik som Pakistan, Marokko og Vietnam (ni år) og Tyrkia, Chile, Iran og Sri Lanka (om lag syv år). Personer som er kommet til Norge på grunn av familieetablering venter i snitt nesten to år lenger før utvandring enn de som er kommet på grunn av familiegjeningforening.

8.3. Landbakgrunn og botid ved utvandring

Det er store variasjoner i hvor raskt og hvor høy andel av innvandrere som utvandrer. Innvandrere fra Asia utvandrer i svært liten grad, og etter ti år i Norge er det kun 20 prosent som har utvandret (Figur 8.5). Blant dem som utvandrer, flytter fem prosent i løpet av ett år i Norge, og ytterligere 20 prosent året etter (Figur 8.6). Innvandrere fra resten Øst-Europa, Asia og Afrika bruker noe kortere tid på å utvandre, men etter 5-6 år stagnerer utvandringen og etter ti år er det bare mellom 30 og 36 prosent av de innvandrede fra disse regionene som har flyttet fra Norge.

Situasjonen er helt annerledes for innvandrere fra Nord-Amerika og Oseania, Norden og resten av Vest-Europa. Henholdsvis 79, 68 og 66 prosent fra disse regionene har utvandret etter ti år. Utvandringen er svært høy de første årene, henholdsvis 31, 39 og 26 prosent har utvandret i løpet av ett år i Norge. Innvandrere fra Norden er de som i størst grad utvandrer før det er gått ett år. I tillegg er det en god del som utvandrer etter noe tid, slik at andelen som har utvandret fortsetter å øke. Men etter ti år er det nesten ingen flere som utvandrer. Sannsynligheten for å utvandre etter ti år er svært liten også for disse gruppene.

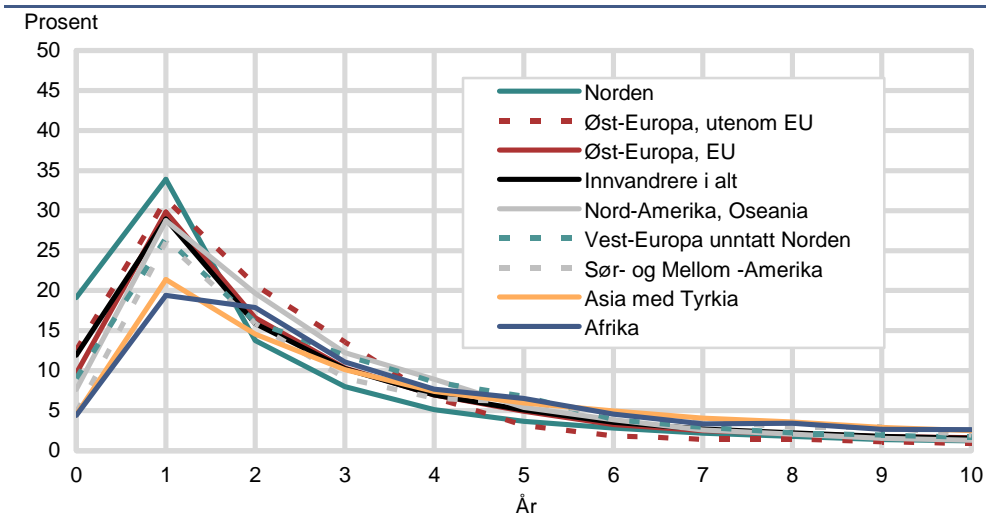
Figur 8.5. Andel utvandret blant innvandrere ankommet 1971-2001, etter botid i Norge og fødelandsregion. 1. januar 2012. Kumulativ prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

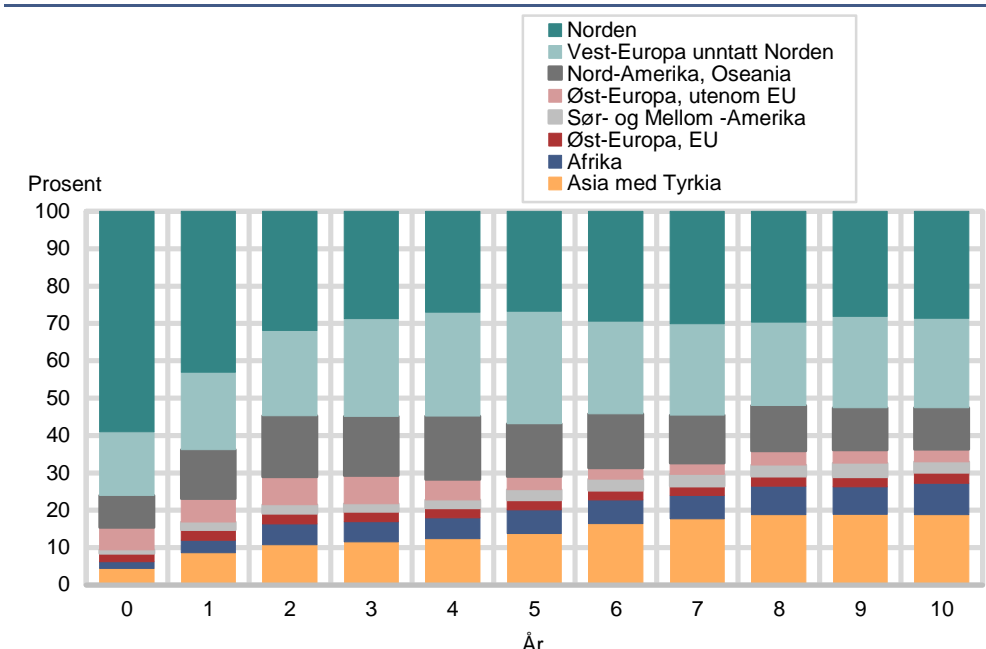
Variasjonen etter fødeland kommer også frem i Figur 8.7. Blant dem som utvandrer de første årene, er det flest fra Norden. Med noe lengre botid øker andelen fra Vest-Europa og Nord-Amerika, for så å synke noe med lengre botid. Innvandrere fra Asia med Tyrkia utgjør derimot en stadig større andel av de utvandrede ettersom botiden øker opp mot ti år.

Figur 8.6. Andel utvandret blant innvandrere ankommet 1971-2001, etter botid i Norge og fødelandsregion. 1. januar 2012. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 8.7. Utvandrede innvandrere etter botid ved utvandring og fødelandsregion. Innvandrere ankommet 1971-2011. Status per 1. januar 2012. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

8.4. Innvandringsgrunn og botid ved utvandring

Informasjon om innvandreres innvandringsgrunn finnes for ikke-nordiske innvandrere som innvandret for første gang i perioden 1990-2011 (se definisjon i kapittel 2). Blant innvandrere som ankom i perioden 1990-2001 er andelen som har utvandret etter ti år lavere enn når vi ser på hele perioden 1971-2001 (34 versus 48 prosent utvandret etter ti år), blant annet fordi de har hatt kortere tid på seg til å utvandre og at en lavere andel utvandrer innen det første året i Norge. Ellers er utvandringmønsteret etter botid svært likt for de to tidsperiodene. De fleste som utvandrer gjør det i løpet av de første par årene i Norge.

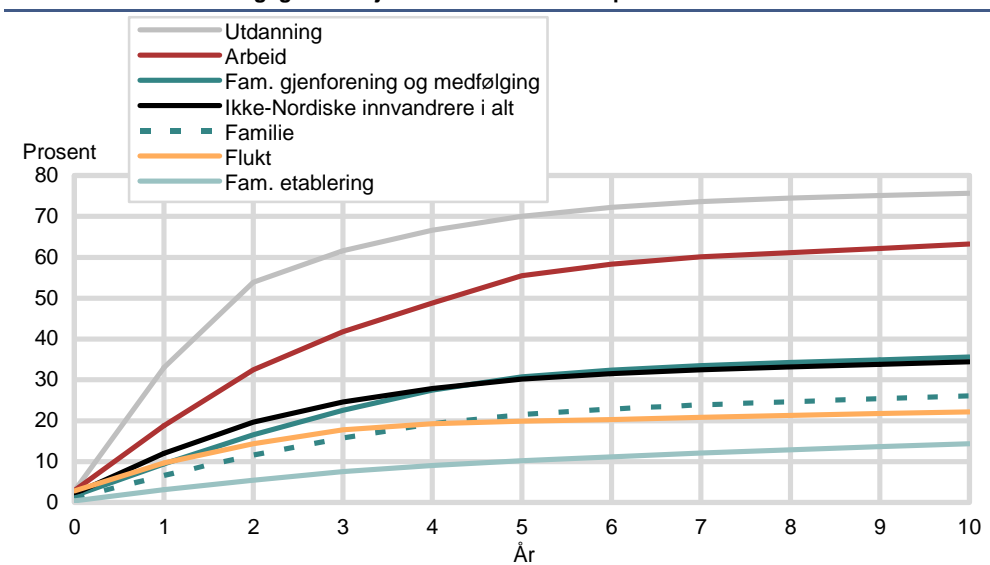
Innvandrere som er kommet på grunn av studier, inklusive au pairer, utvandrer raskere enn alle andre. Etter ett år i Norge er 33 prosent av de innvandrede utvandret, mot 12 prosent for alle. Etter ti år i Norge er 76 prosent utvandret, og det er ytterst få som utvandrer etter ti år. Men halvparten er altså i Norge i kun to år.

Arbeidsinnvandrere utvandrer ikke like raskt og ikke i like stort omfang som studenter. Etter ett år i Norge er 19 prosent av de innvandrede utvandret. Innen syv år er de fleste som forlater Norge allerede reist (60 prosent).

Innvandrere som er kommet på grunn av familiegjenforening²⁰ har et utvandringmønster etter botid som følger snittet for alle. Nesten ingen utvandrer innen ett år i Norge. Ved inngangen til det andre året er det 17 prosent som har utvandret, og deretter øker andelen gradvis slik at etter ti år er det totalt 36 prosent av de innvandrede som er utvandret.

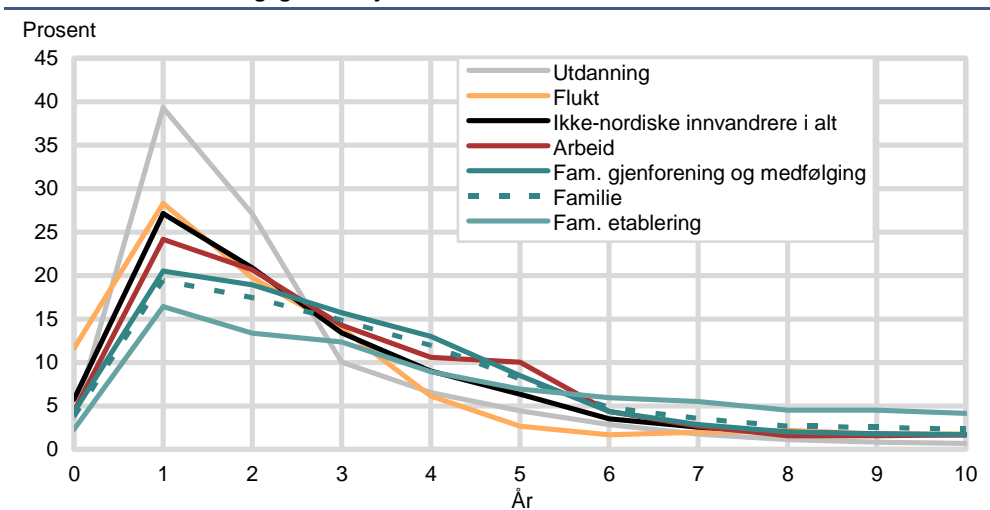
Lavest utvandring de første årene og etter ti år finner vi blant dem som er kommet til Norge på grunn av familieetablering eller flukt. Her er det kun 5 og 14 prosent som har utvandret ved inngangen til det andre året i Norge, og 14 versus 22 prosent etter ti år. Flyktninger og de som etablerer familie med noen i Norge, er altså langt mer bofaste enn andre grupper av innvandrere.

Figur 8.8. Andel utvandret blant innvandrere ankommet 1990-2001, etter botid i Norge og innvandringsgrunn. 1. januar 2012. Kumulativ prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 8.9. Andel utvandret blant innvandrere ankommet 1990-2001, etter botid i Norge og innvandringsgrunn. 1. januar 2012. Prosent

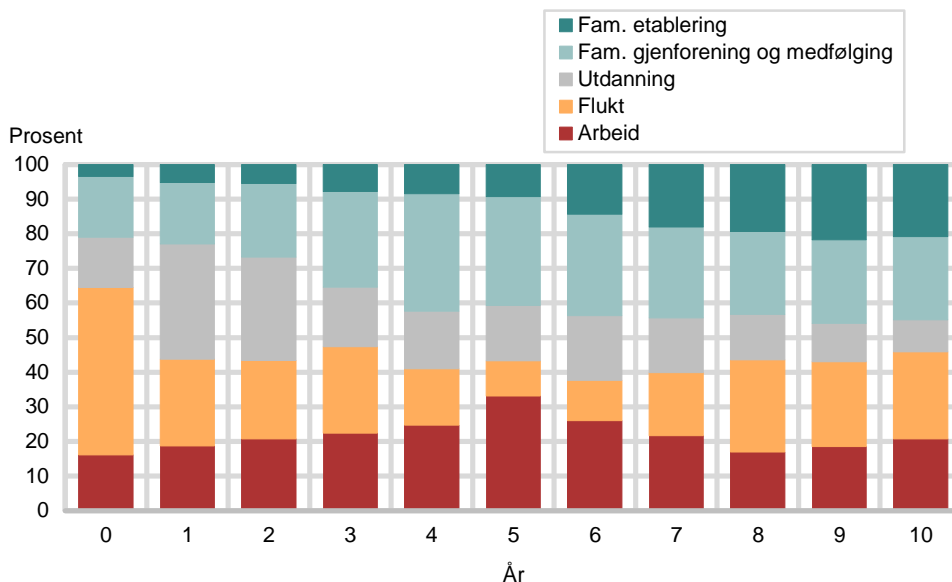

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

²⁰ Familiegjenforening er gjenforening med ektefelle, foreldre, barn eller andre familiemedlemmer, hvor familierelasjonen oppsto før referansepersonen ble bosatt i Norge. Familieetablering er et nytt ekteskap eller annen pardannelse der den ene parten ikke er bosatt i Norge og der han eller hun kan få opphold på grunnlag av familieforholdet til sin bosatte ektefelle eller samboer.

Variasjonen etter innvandringsgrunn kommer også frem i Figur 8.10. Blant dem som utvandrer det første året, er det flest flyktninger. Med noe lengre botid øker andelene arbeidsinnvandrere, studenter og familiegjennforente for så å reduseres noe. Dem som er kommet for å etablere familie, utgjør derimot en stadig større andel av de utvandrede ettersom botiden øker opp mot ti år.

Figur 8.10. Utvandrede innvandrere etter botid ved utvandring og innvandringsgrunn. Innvandrere ankommet 1990-2001. Status per 1. januar 2012. Prosent

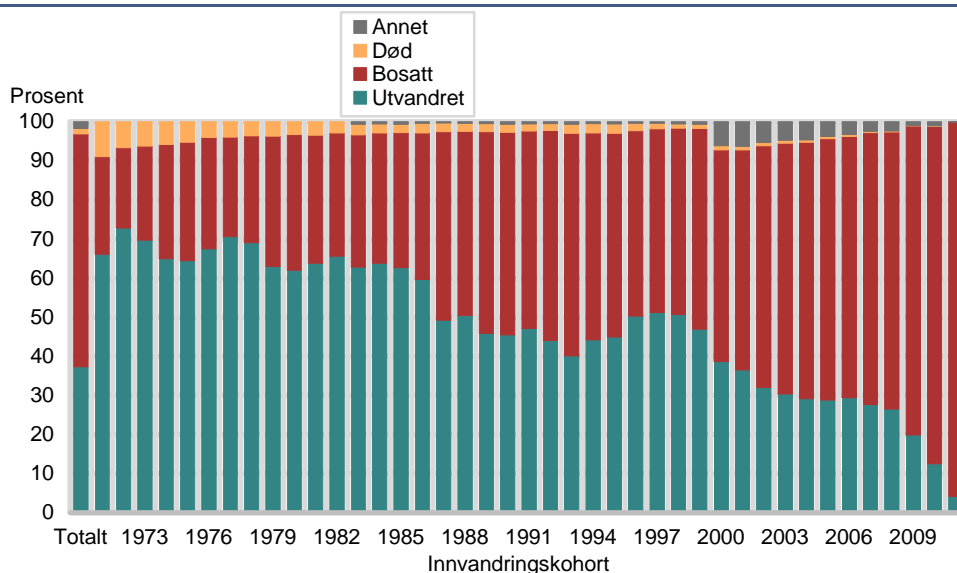

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

9. Hva betyr innvandringskohort for utvandring?

Kohort brukes her om innvandrere som har det til felles at de har innvandret til Norge i samme tidsperiode, derav *innvandringskohorter* for gitte tidsperioder.

Figur 9.1. Innvandrere, etter innvandringsår og registreringsstatus per 1. januar 2012. Prosent.¹

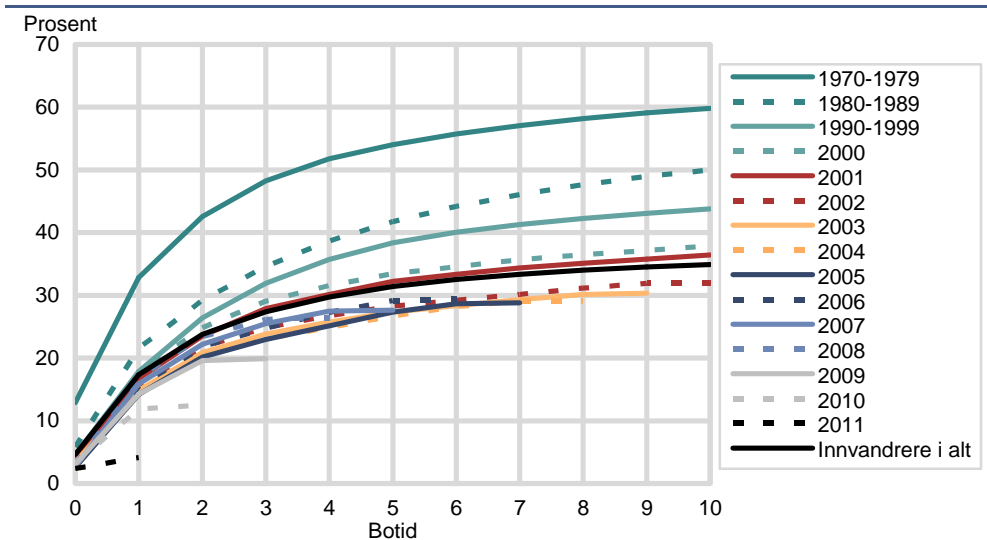

¹ Annet = forsvunnet, fødselsregistrert men ikke bosatt, annullert tilgang og uregistrert person.
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

60 prosent av dem som er innvandret til Norge siden 1971 er fortsatt bosatt, mens 37 prosent er utvandret per 1. januar 2012. Kun 1,5 prosent er registrert døde mens de var bosatt i Norge. Vi vet ikke hvor mange som er døde blant dem som er utvandret.

Figur 9.1 viser hvordan denne fordelingen varierer med innvandringskohorter. Blant dem som kom på 1970- og begynnelsen av 1980-tallet er det en høyere andel utvandrede eller døde enn for senere kohorter. Det er naturlig, ettersom de som kom for opp mot 40 år siden har hatt mange år på seg på å utvandre, og at en del er blitt gamle. Blant dem som kom på 1990-tallet er andelen utvandrede noe lavere, på tross av at disse kan ha opparbeidet 12-22 års botid i Norge. Som vi så i kapittel 8, utvandrer de fleste i løpet av de første 10 årene, slik at det her kan se ut som at denne kohorten faktisk utvandret mindre enn dem som kom før. Så synker andelen som har utvandret hvilket har sammenheng med kortere oppnådd botid blant de siste kohortene, men også manglende registrering av utvandring.

Figur 9.2. Andel utvandret blant innvandrere som er ankommet 1971-2011, etter innvandringsår og botid i Norge. 1. januar 2012. Kumulativ prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

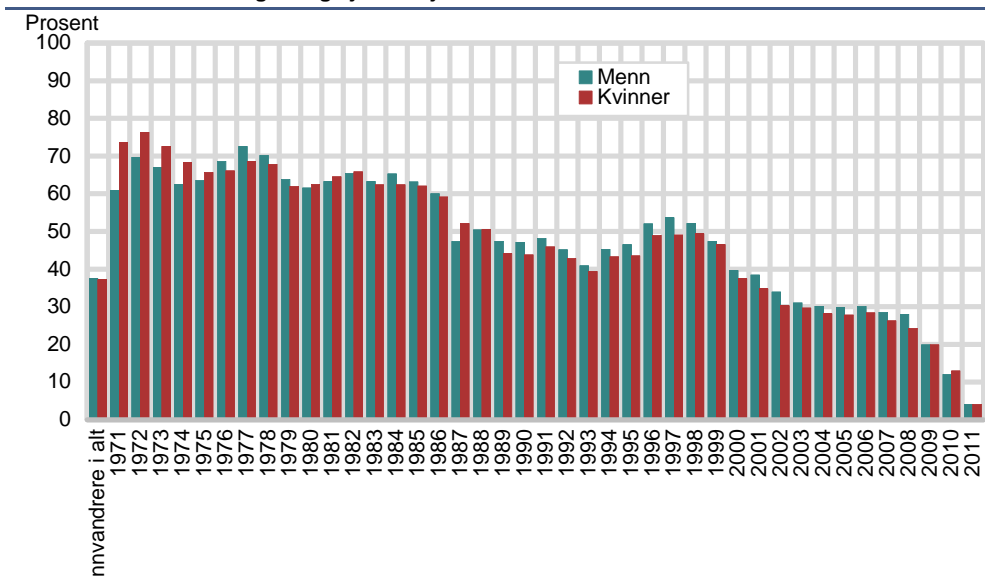
Figur 9.2 viser andel som er utvandret per 1. januar 2012 etter botid i Norge for ulike innvandringskohorter. Botiden er definert som tiden mellom første registrerte innvandring til Norge og siste registrerte hendelse per 1. januar 2012, gitt at dette er en utvandring. Personer som har innvandret igjen og er bosatt i Norge er ikke med her. Det er heller ikke tatt hensyn til eventuelle utenlandsopphold i perioden. For noen kan dermed botiden være overestimert, og noen kan nettopp ha forlatt Norge i den hensikt å komme tilbake etter kort tid.

9.1. Senere kohorter utvandrer mindre enn tidlige kohorter

Blant dem som innvandret til Norge i hele perioden 1971-2011, var 18 prosent utvandret etter et år i Norge (Figur 9.2). Så stiger andelen gradvis, slik at 35 prosent av dem som innvandret i perioden er utvandret etter ti år. Dette er en lavere andel enn vi fant i kapittel 8, fordi vi her har tatt med alle som har innvandret etter 2001, hvor en del nyankomne ikke har rukket å utvandre. Andelen som utvandrer varierer altså med botid, men også med året for innvandring, eller innvandringskohort. Vi ser to hovedtendenser i utvandringen siden 1970; at andelen utvandrede øker med botiden, og at den synker med stigende innvandringsår. Det betyr at nyere innvandringskohorter utvandrer mindre enn før og at de som har bodd i Norge lenge har mindre sannsynlighet for å utvandre enn de som har kort botid.

Blant innvandringskohortene som kom på 1970-tallet har i snitt om lag 60 prosent utvandret etter ti år, noe høyere andel blant kvinner enn menn de første årene (Figur 9.3). Det er en høyere andel enn alle senere kohorter og skyldes blant annet at mange den gangen utvandret allerede i løpet av det første året. Blant innvandringskohortene fra 1980-tallet er det om lag halvparten av alle de innvandrede som har utvandret etter ti år, og få som utvandrer i løpet av det første året. Senere kohorter utvandrer i noe mindre grad ettersom botiden øker, sammenlignet med de tidlige kohortene, slik at den totale andelen som har utvandret etter ti år er lavere.

Figur 9.3. Andel utvandret blant innvandrere som er ankommet 1971-2011, etter innvandringsår og kjønn. 1. januar 2012. Prosent

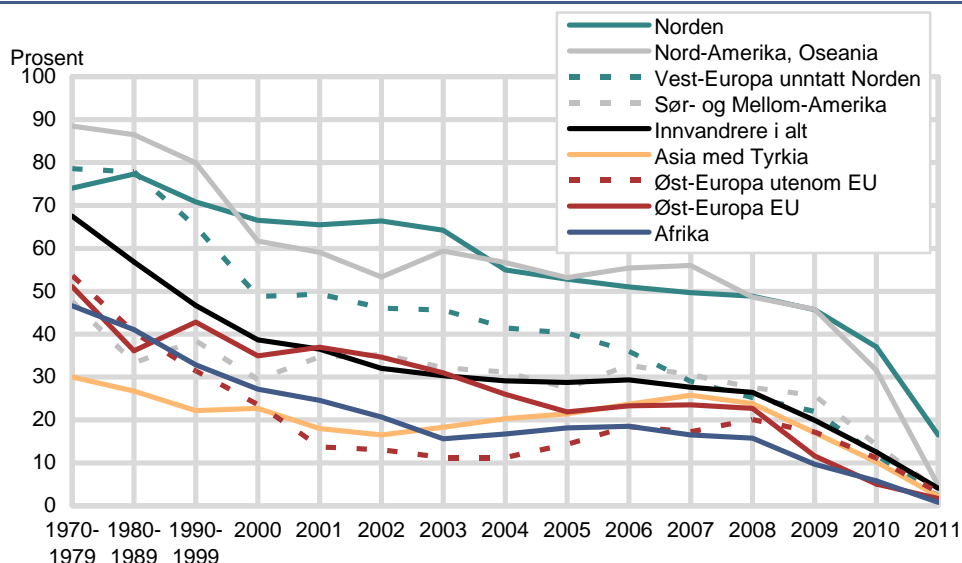

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Det kan se ut som at vi kan dele kohortene inn i tre perioder, hvor de som kom i løpet av de første to tiårene (1970-1990) har den høyeste andelen utvandrede etter ti år og hvor utvandringen stiger mer med botiden enn for senere kohorter. Som vi har sett er dette i stor grad de første arbeidsinnvandrere og deres familier fra blant annet Pakistan og Tyrkia, hvor en god del forlot Norge etter noe tid. Deretter følger en mellomperiode etter 1990 hvor utvandringen ser ut til å stagnere raskere, og den totale andelen utvandrede er lavere enn før. I denne perioden preges innvandringen i større grad av flyktninger og deres familier, som av politiske årsaker ikke har kunnet returnere. Til slutt følger det som kan se ut som en tredje periode fra 2009, med langt lavere andel utvandrede de første par årene enn det som har vært vanlig. Økningen i utvandringen det siste året er for alle tre kohorter minimal, og på tvers med det som har vært vanlig. Selv om vi har få observasjoner på disse nyankomne kohortene, kan vi allerede nå se at de har et annet utvandringmønster enn andre. Dette rimer med observasjoner i kapittel 7.7, hvor vi fant at utvandringraten for arbeidsinnvandrere har gått kraftig ned fra 2010 til 2011. Det er arbeidsinnvandringen som har preget innvandringsstrømmene de siste årene. Det er grunn til å tro at lavere utvandring også har å gjøre med manglende registreringer, som beskrevet i kapittel 4.2. I de neste avsnittene skal vi undersøke om det er variasjoner mellom kohortene etter fødeland og innvandringsgrunn. Figur 9.4 viser den totale andelen av hver kohort som har utvandret, etter fødeland. Som forventet har de tidlige kohortene høyest andel utvandrede. Så synker andelen og er relativt stabil gjennom hele 2000-tallet frem til ytterligere reduksjon fra 2008. Vi vet at færre blant de siste kohortene har rukket å utvandre, men også at raten har gått ned dramatisk det siste året, delvis på grunn av manglende registreringer.

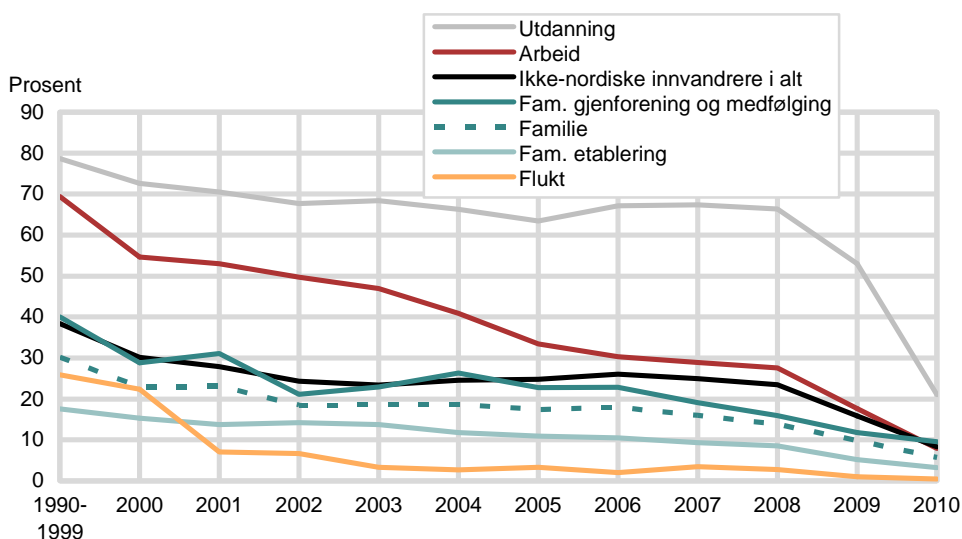
Innvandringskohortene fra alle fødelandsregionene følger dette hovedmønsteret. Men for alle kohorter er andel utvandrede høyest blant innvandrere fra Norden og Nord-Amerika og Oseania, men med kraftig redusert andel for dem som har kommet de siste par årene. Innvandrere som kom fra Vest-Europa unntatt Norden før 2007 har også utvandret i større grad enn snittet for alle.

Figur 9.4. Andel utvandret blant innvandrere som er ankommet 1971-2011, etter innvandringsår og fødelandsregion. 1. januar 2012. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 9.5. Andel utvandret blant innvandrere som er ankommet 1990-2011, etter innvandringsår og innvandringsgrunn. 1. januar 2012. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Lavest andel utvandrede finner vi for dem fra Afrika, Asia med Tyrkia, og Øst-Europa utenom EU, uansett hvilken kohort vi ser på. Den lave andelen for dem som innvandret fra Øst-Europa utenom EU etter tusenårsskiftet, skyldes urolighetene på Balkan og at mange som kom i denne perioden ikke har vendt tilbake. Figur 9.5 bekrefter at det er flyktninger som i minst grad har utvandret på 2000-tallet, mens andelen er noe høyere for dem som kom på 1990-tallet; flyktninger fra Irak og Bosnia-Hercegovina, blant annet. Uansett kohort, finner vi de nest laveste andelen utvandrede blant familieetablerte, som utvandrer i mindre grad enn familiegjengforente. Arbeidsinnvandrere og studenter har de høyeste andelen utvandrede uansett kohort, men her er det likevel betydelig endringer etter 2004 og EU-utvidelsen mot øst. Arbeidsinnvandrere som kom i 2005 eller senere utvandrer i langt mindre grad enn tidligere kohorter, selv etter potensielt åtte års botid. Blant studenter synker andelen utvandrede betydelig mer enn for andre med 2009-kohorten og senere kohorter, blant annet fordi mange ikke har rukket å slutføre studier i Norge.

10. Utvandringsmønster

I dette kapitlet skal vi undersøke hvem som har utvandringserfaring, hvem som returnerer til Norge igjen og hvem som utvandrer flere ganger. Vi skal også se på utvandringmønstre, det vil si hvor de utvandrer. Vi ser på tre ulike kjennetegn; fødeland, innvandringsbakgrunn og innvandringsgrunn.

I løpet av perioden 1971-2011, er det 9,3 prosent av alle som en gang har vært registret bosatt i Norge, som har utvandret én gang eller mer (Figur 10.1). Av disse er det om lag en tredjedel som har returnert til Norge og er bosatt per 1. januar 2012 (Figur 10.2). Resten er døde (3,3 prosent) eller fortsatt registrert som utvandret. Det er altså relativt få som har returnert til Norge.

De fleste som utvandrer gjør dette bare én gang og forblir utvandret. Gjentatt utvandring er sjeldent. Blant alle som en gang har utvandret, er det kun 9 prosent som har utvandret to ganger og ytterligere 2 prosent som har utvandret tre ganger eller mer i løpet av hele perioden 1971-2011. Høyeste antallet utvandring som er registrert er 23 ganger. Andelen som har returnert og er bosatt stiger med antallet utvandring.

Dette generelle utvandringmønsteret viser i stor grad det samme dersom vi begrenser analysen til personer bosatt i Norge i løpet av perioden 1971-2001, og dermed gir dem ti år på å utvandre og eventuelt returnere til Norge. Andelene utvandrede og returnerte for perioden 1971-2001, langs de fleste dimensjoner i dette kapitlet, ligger kun noen prosentpoeng høyere enn for hele perioden 1971-2011. I dette kapitlet viser vi derfor resultater for hele perioden 1971-2011, men nevner i tekst der nyankomne innvandringsgrupper påvirker andelene i særlig grad.

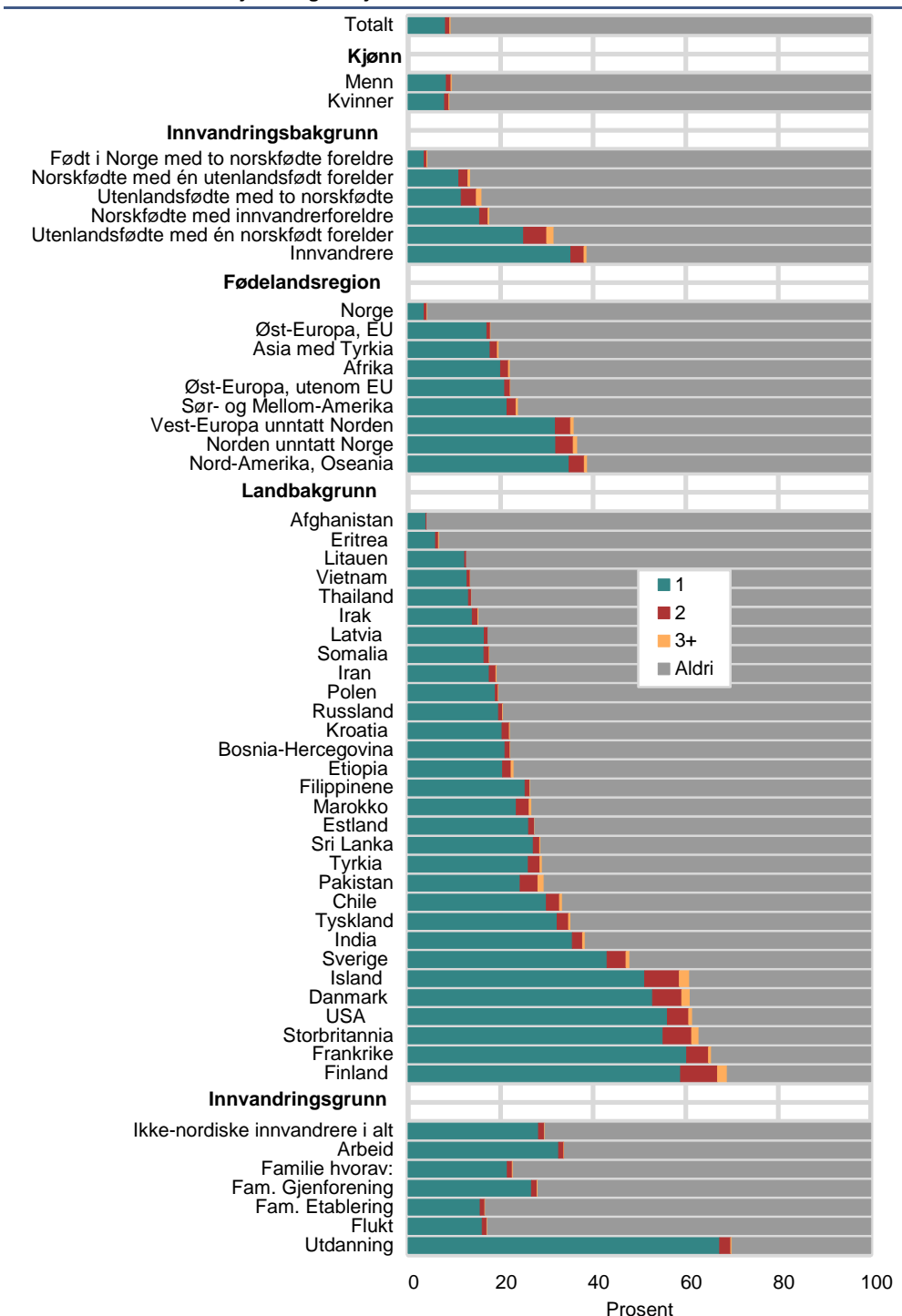
10.1. Folk flest har liten internasjonal migrasjonserfaring

Dersom vi deler befolkningen inn etter hvilket land de er født i, innvandringsbakgrunn eller innvandringsgrunn, finner vi den laveste andelen med utvandringserfaring blant dem som er født i Norge og har to norskfødte foreldre (4 prosent, Figur 10.1). Samtidig utgjør disse i antall litt under 40 prosent av dem som en gang har utvandret fra Norge i perioden 1971-2011. Andelen er høyest blant utenlandsfødte personer, og særlig dem med bakgrunn fra Norden, Vest-Europa for øvrig, Nord-Amerika og Oseania (37-39 prosent), eller som er kommet til Norge på grunn av utdanning (70 prosent).

Blant alle som en gang har vært bosatt i Norge er det altså mye mer vanlig å utvandre dersom man er født i utlandet, er innvandrere eller har foreldre som er det, sammenlignet med personer som er født i Norge uten innvandringsbakgrunn. Det å ha direkte eller indirekte boerfaring fra utlandet og særlig fra land som på mange områder ligner på Norge, øker sannsynligheten ytterligere. For innvandrere født i land i Norden ligger andelen utvandrede mellom 48 prosent for personer født i Sverige, og 69 prosent for dem som er født i Finland. 66 og 61 prosent av dem som er født i henholdsvis Frankrike eller USA har utvandret minst én gang.

Personer født i andre deler av verden, slik som Afrika, Asia og Øst-Europa, har lavere andel utvandrede i perioden, men fortsatt langt høyere enn dem som er født i Norge og har norskfødte foreldre. Blant enkeltlandene finner vi lavest andel blant flyktninger (Afghanistan 4 prosent, Eritrea 7 prosent), nyere arbeidsinnvandringsland (Litauen 13 prosent, Latvia 17 prosent), og Norge (4 prosent). At disse landene, med unntak av Norge, har lave andeler utvandrede skyldes også at det er relativt nyankomne grupper i Norge, og at de ikke har rukket å utvandre. For de østeuropeiske landene er raten utvandrede langt høyere når vi ser på gruppen som ankom i perioden 1971-2001, det vil si i større grad flyktninger og kvinner som giftet seg med menn i den øvrige befolkningen.

Figur 10.1. Antall registrerte utvandringar bland bosatte i løpet av perioden 1971/1990-2011, etter ulike kjennetegn. 1. januar 2012. Prosent

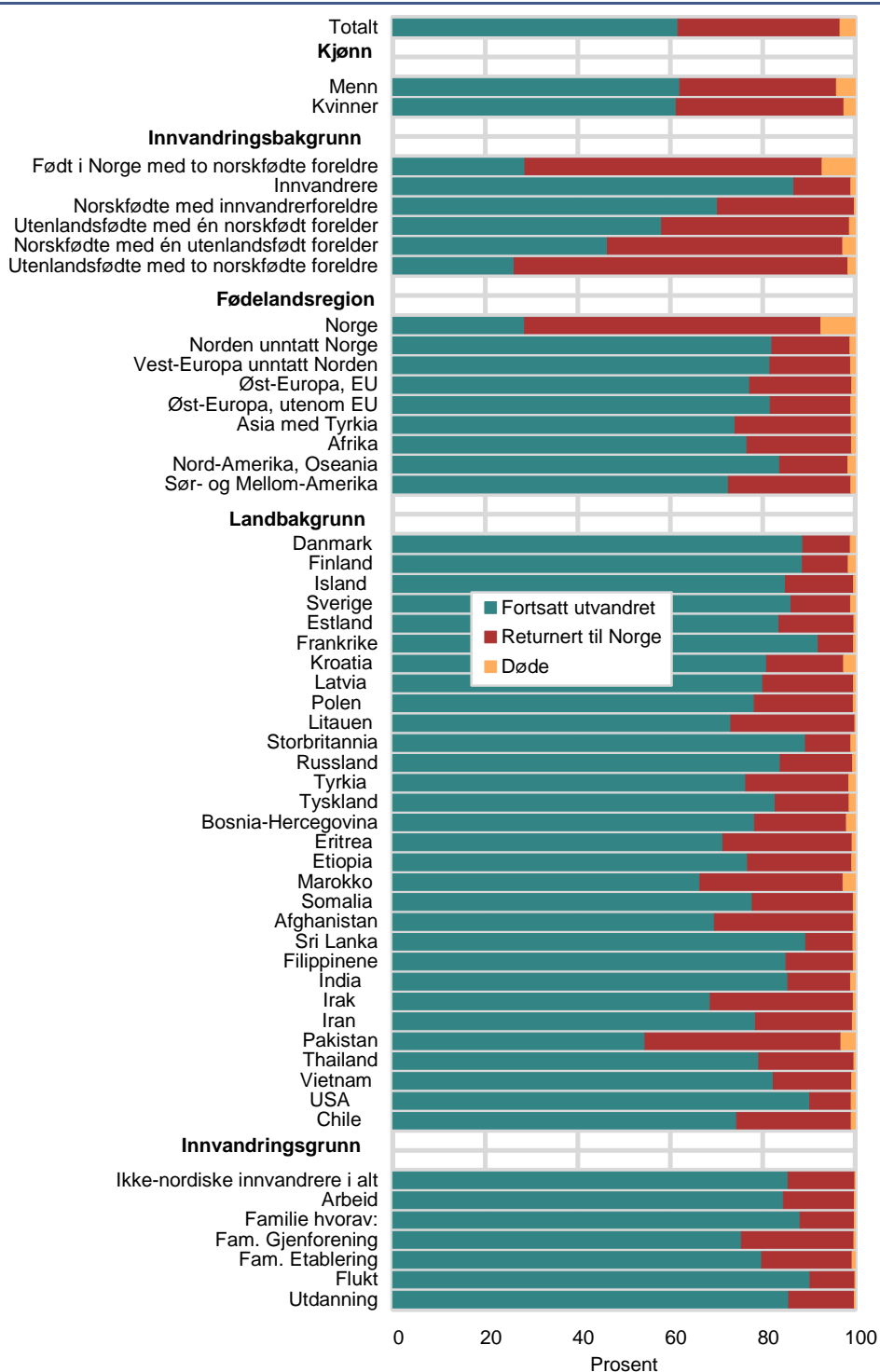
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

10.2. Få flytter tilbake til Norge

Blant dem som har utvandret én eller flere ganger, er de fleste fortsatt bosatt i utlandet (62 prosent, Figur 10.2). Det gjelder særlig innvandrere (87 prosent) fra Finland, Frankrike, Storbritannia, USA, Danmark og Sverige. Men også blant personer fra India, Tyskland og Sri Lanka er det en høy andel utvandrede fra Norge som ikke er kommet tilbake per 1. januar 2012. Ellers er det relativt liten variasjon mellom enkeltlandene. Pakistan fremstår som et unntak med ”kun” 55 prosent utvandrede som fortsatt bor i utlandet. Blant denne gruppen er det altså mange utvandrede som er returnert til Norge. Også Marokko og noen nyere flyktningland slik som Afghanistan og Irak har lavere andel utvandrede bosatt i utlandet enn de

andre landene i Figur 10.2. Men det er et gjennomgående mønster, uansett hvilken landgruppe vi ser på eller årsak til innvandringen til Norge, at innvandrere som har forlatt Norge stort sett forblir bosatt i utlandet.

Figur 10.2. Utvandrede i perioden 1971/1990-2011 etter om de fortsatt er utvandret, returnert til Norge eller døde per 1. januar 2012. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Den motsatte tendensen ser vi blant personer med to norskfødte foreldre, uansett om de selv er født i Norge eller i utlandet (27-29 prosent av de utvandrede som fortsatt bor i utlandet). Å ha foreldre fra Norge ser altså ut til å øke sannsynligheten for å returnere til Norge. Også blant norskfødte med én utenlandsfødt forelder er andelen returnerte langt høyere enn snittet (51 versus 35 prosent).

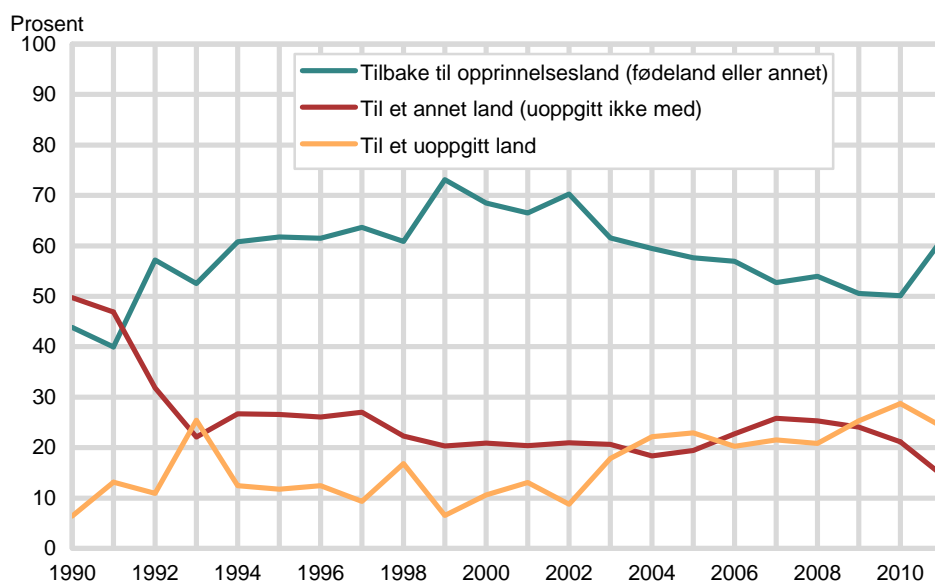
10.3. Hvor flytter innvandrere når de utvandrer?

I hvilken grad flytter innvandrere tilbake til opprinnelseslandet eller samme land som de kom fra? Hvor vanlig er det å flytte til et tredje land, som ikke er det landet de opprinnelig kom fra? Og hvor mange har flyttet uten at vi vet hvilket land de har flyttet til? Her ser vi på hele perioden 1971-2011 under ett.

Blant alle innvandrere som har utvandret, er det mest vanlig å flytte tilbake til opprinnelseslandet, enten det er fødelandet (40 prosent) eller et annet opprinnelsesland (5 prosent) (ikke vist). Mange flytter også til fødelandet selv om de ikke bodde der før de kom til Norge (19 prosent). Til sammen er det om lag 64 prosent som returnerer til opprinnelseslandet, mens 19 prosent flytter videre fra Norge til et nytt "tredjeland" (Figur 10.4). Resten, det vil si 17 prosent, har flyttet til et uoppgitt land eller blitt administrativt utvandret (se kapittel 4 for mer informasjon om uoppgitt land). Vi må tolke disse andelene med noe forsiktighet da en del som er returnert til Norge har fått tilført Norge som utflyttingsland. Blant disse vet vi ikke hvilket land de flyttet til før de returnerte til Norge, selv om de oppga dette ved utvandring²¹. Men ettersom innvandrere i liten grad flytter tilbake til Norge, er dette ikke et stort problem.

Over tid har andelen blant utvandrede som har flyttet til et uoppgitt land økt en god del, fra under 10 prosent ved årtusen skiftet, til nær 30 prosent i 2010 (Figur 10.3). I 2011 sank andelen noe. Andelen som har utvandret til et tredjeland har vært relativt stabil over tid, men sunket noe de seneste årene. Gjennom hele perioden 1990-2011 har det vært mest vanlig å returnere til opprinnelseslandet. Vi skal nå se om det er variasjoner i flyttemønsteret etter fødeland og innvandringsgrunn.

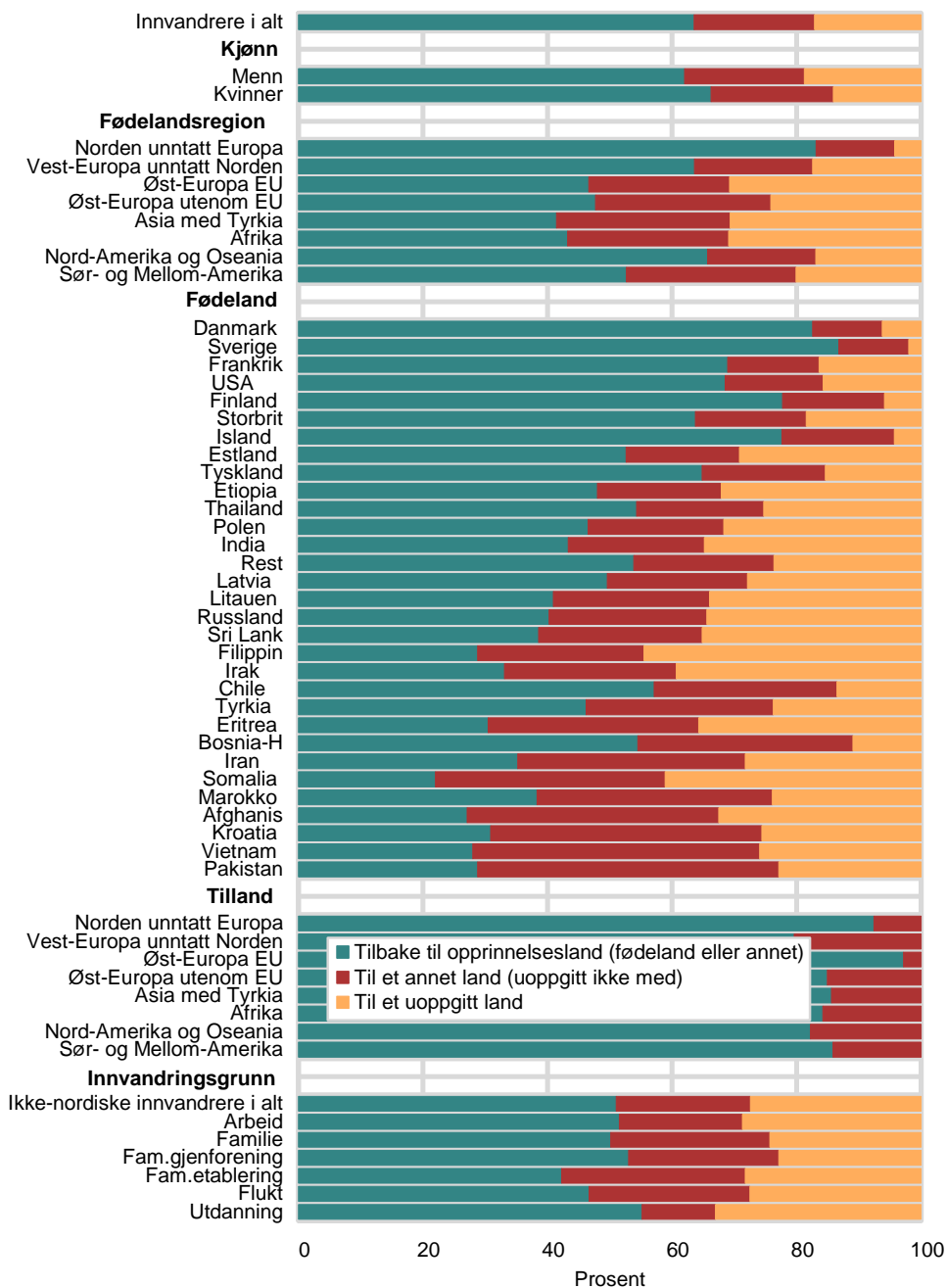
Figur 10.3. Type tilflyttingsland. Innvandrere. 1990-2011. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

²¹ Blant dem som i dag er registrert utvandret og som ikke har returnert til Norge, er det 23 prosent som har flyttet til et uoppgitt land.

Figur 10.4. Utvandrede i perioden 1971/1990-2011 etter type tilflyttingsland og ulike kjennetegn. Innvandrere. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

10.4. Mest vanlig å flytte tilbake til opprinnelseslandet

Å flytte tilbake til opprinnelseslandet er mest vanlig blant personer født i Norden (83 prosent). Og noen (19 prosent) flytter videre til et tredjeland. Som nevnt i kapittel 4 er det god oversikt over migrasjonsflyten mellom de nordiske landene, slik at andelen uoppgitt er svært lav og kvaliteten på statistikken god. Dette resultatet er dermed som forventet.

Andelen ligger rundt snittet for personer født i Vest-Europa eller i USA. For de andre verdensregionene og enkeltland i Figur 10.4 er det langt mer vanlig å utvandre til et tredjeland eller ikke melde flytting (uoppgitt land). Det gjelder særlig en del flyktningland, men også nyere arbeidsinnvandringsland. Andelen som ikke melder flytting er særlig høy blant personer født i Filippinene (45 prosent), Somalia, Irak, Eritrea, Afghanistan, Etiopia, Sri Lanka, India, Russland, Litauen og

Polen – alle over 30 prosent av personer som har utvandret minst én gang i løpet av perioden 1971-2011. Mange av disse er flyktninger, eller familiegjennforent/etablert med flyktninger, mens andre er nye arbeidsinnvandrere fra land i Øst-Europa. I disse tilfellene kjenner vi ikke tilflyttingslandet.

Å utvandre til et tredjeland fremstår i Figur 10.4 som mer vanlig for personer født i Pakistan, Afghanistan, Vietnam, Somalia, Iran og Marokko (35-50 prosent). Resultatene må tolkes med varsomhet, da tilflyttingsland ved en feil i mange tilfeller er erstattet med Norge ved tilbakeflytting til Norge. Det vi vet med sikkerhet er at de tidligere har utvandret og at de den gang oppga tilflyttingsland. Sannsynligvis vil det være en høyere andel enn den som er oppgitt som har flyttet tilbake til opprinnelseslandet. Men det er også sannsynlig at en del har flyttet til et tredjeland. Felles for de nevnte landene er at Storbritannia og USA er nest vanligste land å flytte til. Personer fra Somalia flytter også gjerne til Kenya, Etiopia eller Sverige (ikke vist).

Det er relativt små variasjoner i utvandringsmønsteret etter innvandringsgrunn. Familieetablerte flytter i noe større grad til et annet land enn opprinnelseslandet, mens dette er relativt sjeldent blant studenter.

10.5. Hvor flytter personer uten innvandringsbakgrunn når de utvandrer?

Personer uten innvandringsbakgrunn, det vil si personer født i Norge med to norskfødte foreldre, flytter til land i Norden, Vest-Europa eller Nord-Amerika. Sverige er det landet flest flytter til, deretter følger USA, Danmark, Spania, Storbritannia, Uoppgitt, Thailand og Tyskland (Tabell 10.1).

I dette kapitlet kan vi ikke benytte informasjon om tilflyttingsland blant alle som en gang har utvandret, men som i dag kan være bosatt i Norge. Det skyldes feilen med at en del som er returnert til Norge har fått tilført Norge som utflyttingsland. Blant disse vet vi ikke hvilket land de flyttet til før de returnerte til Norge, selv om de oppga dette ved utvandring. Siden det er mange født i Norge med to norskfødte foreldre som har returnert til Norge, langt høyere andel enn blant innvandrere, går vi glipp av landinformasjon for nesten halvparten. I dette kapitlet velger vi derfor å oppgi tall kun for dem som i dag er registrert utvandret og som forlot Norge i perioden 1971-2011.

Tabell 10.1. Tilflyttingsland blant norskfødte med to norskfødte foreldre som er registrert utvandret per 1. januar 2012. Absolutte tall og prosent

Tilflyttingsland	Antall			Andel		
	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt
I alt	34 852	36 551	71 403	100,0	100,0	100,0
Sverige	11 235	11 970	23 205	32,2	32,7	32,5
Danmark	4 274	6 339	10 613	12,3	17,3	14,9
USA	4 343	3 605	7 948	12,5	9,9	11,1
Storbritannia	2 097	2 857	4 954	6,0	7,8	6,9
Spania	2 385	2 252	4 637	6,8	6,2	6,5
Uoppgitt	1 955	2 242	4 197	5,6	6,1	5,9
Tyskland	847	1 121	1 968	2,4	3,1	2,8
Frankrike	490	711	1 201	1,4	1,9	1,7
Australia	557	610	1 167	1,6	1,7	1,6
Canada	602	562	1 164	1,7	1,5	1,6
Sveits	410	569	979	1,2	1,6	1,4
Thailand	868	42	910	2,5	0,1	1,3
Andre land	4 789	3 671	8 460	13,7	10,0	11,8

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Blant norskfødte med to norskfødte foreldre er det 71 403 personer som har utvandret i løpet av perioden 1971-2011 og som fortsatt er registrert som utvandret. 32 prosent er flyttet til Sverige, 15 prosent til Danmark, 11 prosent til USA og 7 prosent til Storbritannia (Tabell 10.1). Det er ikke store kjønnsforskjeller i antall,

men andelen er litt høyere blant menn som har flyttet til USA, Thailand og andre land, og noe høyere blant kvinner som har flyttet til Danmark.

I løpet av denne perioden har 6 prosent flyttet uten å melde fra, og er derfor blitt administrativt utvandret (se kapittel 4). For disse kjenner vi ikke tilflyttingslandet eller reell dato for utvandringen. Dette er en langt lavere andel enn blant innvandrere (19 prosent blant dem som er registrert utvandret). Det er interessant å merke seg at over 80 prosent av dem uten registrert tilflyttingsland utvandret på 1970-tallet, og det er i dag svært få blant utvandrede norskfødte med to norskfødte foreldre som ikke oppgir tilflyttingsland eller blir administrativt utvandret. Det er usikkert hva som er årsaken til dette, om det skyldes at denne gruppen registrer flytting i større grad enn andre eller om de ikke blir oppdaget som utvandret selv om de er det.

10.6. Sirkulær migrasjon mest vanlig blant personer med bakgrunn fra Norden

Sirkulær migrasjon er her definert som det å utvandre og så returnere til Norge (se definisjon i kapittel 2). Av i alt 7 150 000 som bor eller en gang har bodd i Norge i perioden 1971-2011, er det 660 000 personer som har utvandret minst én gang. Av disse er det 230 000 som har returnert til Norge, hvorav noen har utvandret igjen gjentatte ganger. Det betyr at 4 prosent av alle som bor eller har bodd i Norge har erfaring som sirkulære migranter med én eller flere returer til Norge.

Fordelen med å se på alle som en gang har bodd i Norge, er at vi får med personer som er døde eller ikke lenger er bosatt, men som tidligere har vandret ut og tilbake til Norge. Dersom vi kun ser på dem som er bosatt i Norge i dag, er det 4,7 prosent som har erfaring som sirkulære migranter.

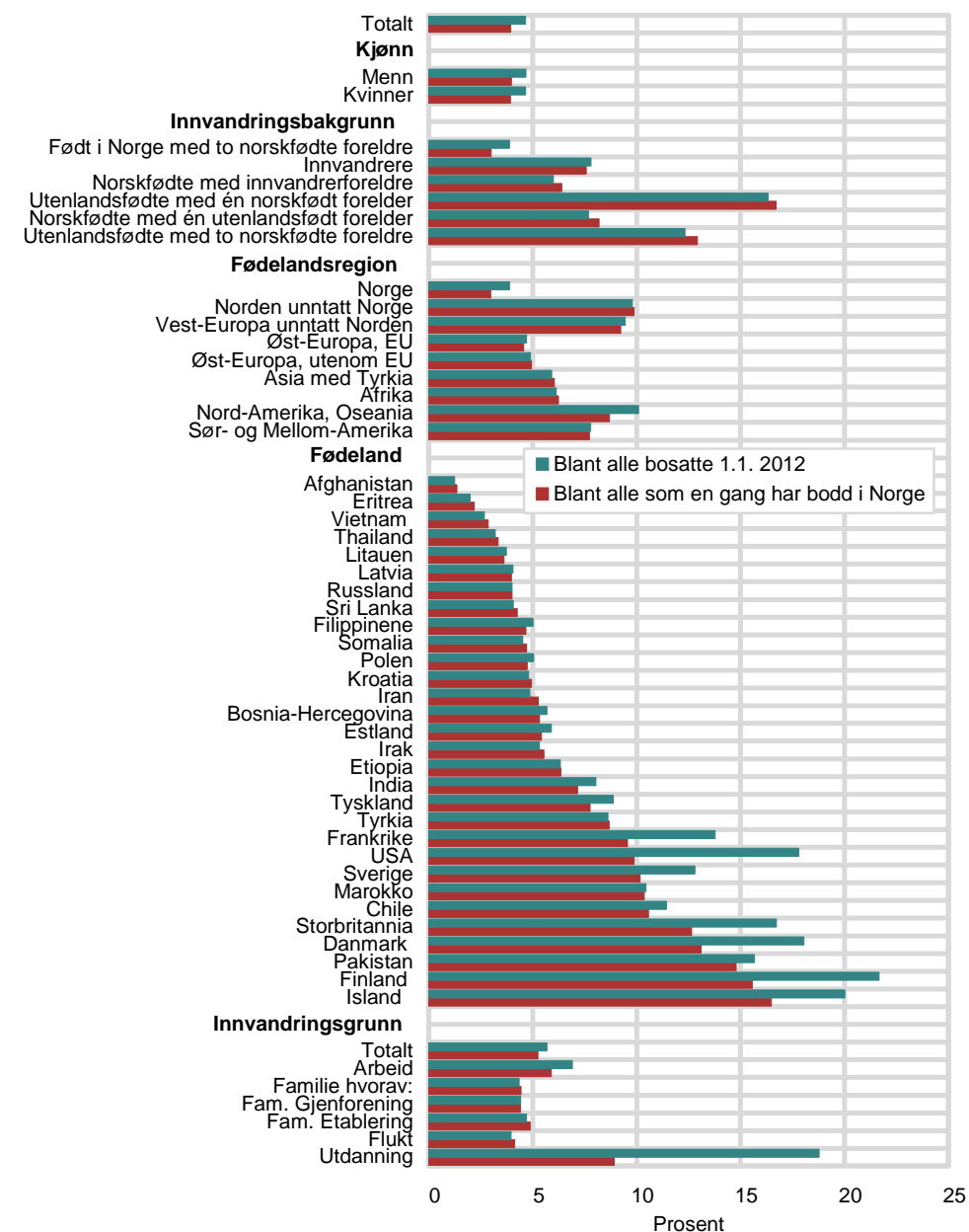
Som nevnt i kapittel 10.1 vil de som kom til Norge i perioden 1971-2001 ha en noe høyere andel returnerte til Norge (sirkulære migranter) enn for hele perioden 1971-2011, fordi de har hatt mer tid til å foreta slike forflyttinger. Men som tidligere nevnt, gjelder det i størst grad ekteskapsinnvandrere og flyktninger fra Øst-Europa, hvor andelen sirkulære migranter er over dobbelt så høy som når vi ser på hele perioden 1971-2011.

Figur 10.5 viser hvordan forekomsten av sirkulær migrasjon i perioden 1971-2011, enten vi ser på bosatte eller ikke, varierer med ulike kjennetegn. Forekomsten er generelt høyere blant bosatte enn andre fordi det blant alle som en gang har bodd i Norge er mange som er gjenutvandret og fortsatt er bosatt i utlandet. Der det er stor forskjell mellom de to andelenes er det derfor høyere hyppighet av 2. og 3. gangsutvandring (Figur 10.1). Dette gjelder særlig enkeltland i Norden, slik som Island, Finland, Danmark, og land som Storbritannia, Frankrike og USA. Mellom 13 og 22 prosent av bosatte fra disse landene har erfaring som sirkulære migranter. Blant disse er det også en høyere andel som har gjenutvandret flere ganger, enn for andre grupper (Figur 10.1). Blant land med en andel sirkulære migranter over snittet, finner vi også Pakistan (15 prosent), Chile, Marokko (begge om lag 10 prosent), Tyrkia og India (om lag 8 prosent). Dette er grupper som i snitt har bodd lenge i Norge, og hvor mange har rukket å utvandre og returnere tilbake til Norge. Gjentatt utvandring er svært lite utbredt blant disse landene, og sannsynligheten for å fortsatt være bosatt i utlandet er lavere enn for mange andre land i Figur 10.5.

Ser vi på regioner er det tydelig at ikke alle enkeltland som ble nevnt over er representative for den geografiske regionen de tilhører. Det gjelder for eksempel Pakistan, India og Tyrkia, ettersom personer med bakgrunn fra Asia i snitt har en andel sirkulære migranter som ligger nærmere snittet for alle. Som forventet er derimot andelen høyere for personer med bakgrunn fra Norden, Vest-Europa, Nord-, Mellom- og Sør-Amerika, og Oseania.

Innvandrere og deres barn født i Norge har noe høyere andel sirkulære migranter enn snittet for alle, mellom 8 og 6 prosent. Men utenlandsfødte med én eller to norskfødte foreldre har nær dobbelt så høy andel. Å ha erfaring som sirkulær migrant er altså langt vanligere blant disse enn blant innvandrere. Gjentatt utvandring er dessuten vanligere for utenlandsfødte med én norskfødte forelder enn for andre innvandringsbakgrunner, og her er det flere som fortsatt er utvandret. Å være født i utlandet og ha en utenlandsfødte forelder, men ikke være innvandrer, øker sannsynligheten for å ha utvandret flere ganger og fortsatt være bosatt i utlandet. Dette ser altså ut til å være en mer mobil gruppe enn innvandrere og personer født i Norge. Det ser altså ikke ut til at det å ha migrasjonserfaring alene øker sannsynligheten for gjentatt migrasjon. Dette koblet med en sterk tilknytting til Norge gjennom flere generasjoner øker sannsynligheten.

Figur 10.5. Sirkulær migrasjon i perioden 1970/1990-2011, etter bosattstatus og ulike kjennetegn. 1. januar 2012. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

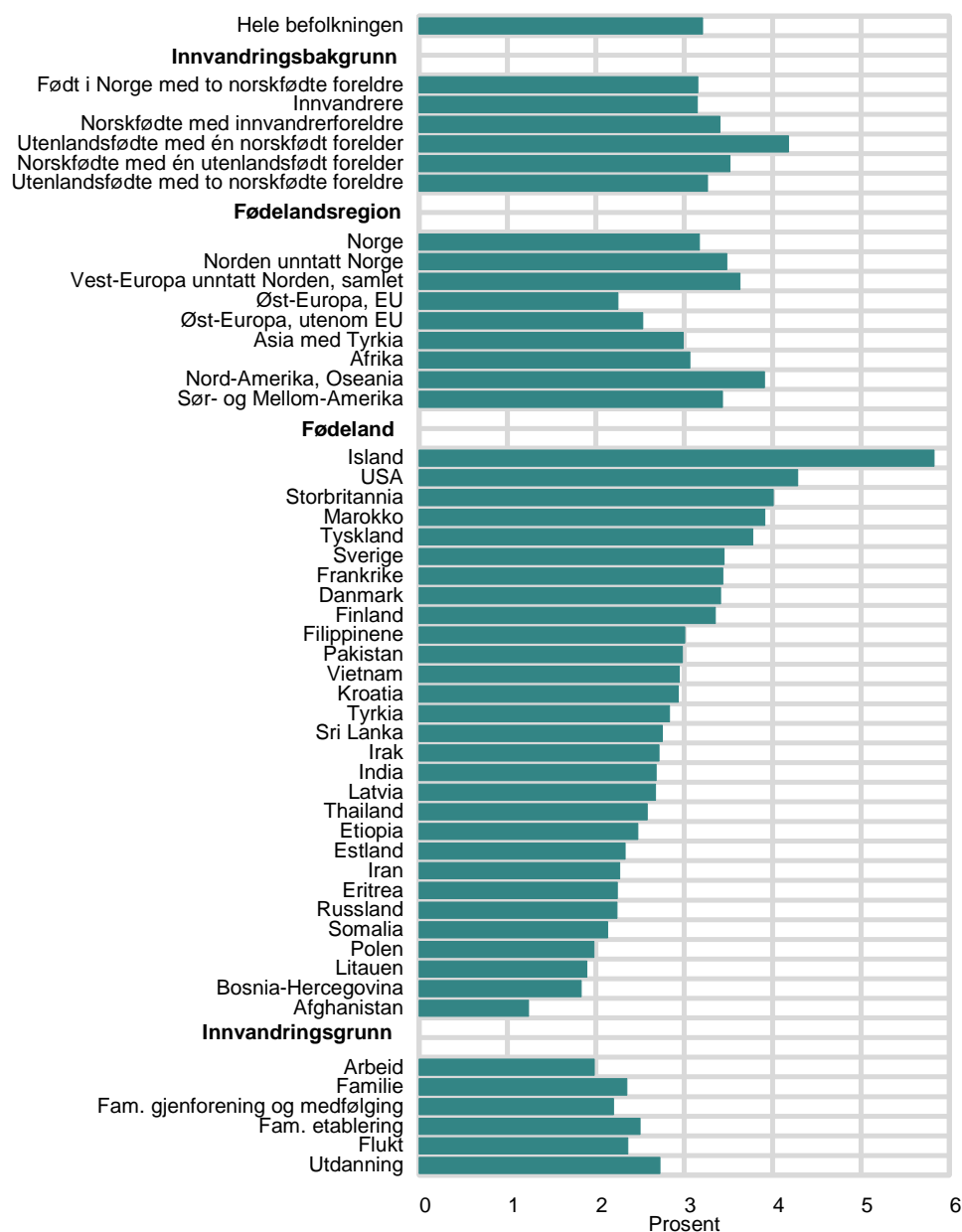
Vi har så langt omtalt særskilt grupper som har høyest andel sirkulære migranter. Lavest andel finner vi derimot blant personer som er født i Norge med to norskfødte foreldre (om lag 3 prosent), flyktninger og familieinnvandrede, slik som

personer fra Afghanistan og Eritrea (1 og 2 prosent), Vietnam og Russland (3-4 prosent), og personer fra Thailand og Filippinene som i all hovedsak er kommet til Norge på grunn av ekteskapsinnvandring. Men vi finner også en del arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa med kort botid, slik som Litauen og Latvia, hvor andelene som nevnt er langt høyere for tidligere ankomne grupper.

10.7. Botid i utlandet

Personer som har utvandret og så returnert til Norge har i snitt oppholdt seg tre år i utlandet (Figur 10.6). Det er generelt liten forskjell mellom ulike innvandringsbakgrunner eller innvandringsgrunn. Derimot betyr det mer hvor man opprinnelig kommer fra. Personer fra regioner og land som på mange områder ligner på Norge venter i snitt lengst med å returnere til Norge, slik som Nord-Amerika (USA: fire år), Norden (Island: seks år, Sverige: 3,5 år) og Vest-Europa (Storbritannia: fire år). Kortest utenlandsopphold finner vi blant arbeidsinnvandrere som opprinnelig kommer fra Øst-Europa, slik som Litauen og Polen (to år), og flyktningrelaterte innvandrere fra Afghanistan (1,2 år), Bosnia-Hercegovina, Somalia og Eritrea (to år).

Figur 10.6. Gjennomsnittlig botid i utlandet i perioden 1971/1990-2011, etter ulike kjennetegn. 1. januar 2012. Antall år

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

11. Utvandring etter oppnådd norsk statsborgerskap

Generelt er sannsynligheten for å utvandre langt høyere blant dem uten norsk statsborgerskap enn blant dem med. Det skyldes at de fleste som utvandrer har kort botid og dermed ikke oppfyller det generelle botidskravet på syv år som gjelder ved søknad om norsk statsborgerskap.

I Norge kan norsk statsborgerskap erverves ved fødsel, ved adopsjon, etter melding eller søknad (se Statsborgerloven). Det å bli født i Norge gir i seg selv ikke rett til norsk statsborgerskap. For å erverve norsk statsborgerskap ved fødsel, må en av foreldrene være norsk statsborger (ius sanguinis prinsippet). Personer som ikke har foreldre med norsk statsborgerskap kan som hovedregel søke om norsk statsborgerskap dersom søkeren har bosettingstillatelse og har vært bosatt i Norge de siste syv av ti årene og har til hensikt å fortsatt bo i Norge. Søkeren må være over 12 år. I tillegg er det krav om at identiteten er dokumentert og klarlagt, og at søkeren ikke har vært straffedømt eller dømt til tvungent psykisk helsevern eller tvungen psykisk omsorg.

Her skal vi kort undersøke omfanget av utvandring etter bytte til norsk statsborgerskap. Det er naturlig å tenke at det å få norsk statsborgerskap er et ledd i en integrerings- og etableringsprosess i Norge, og øker sannsynligheten for å bli. Samtidig vet vi fra Levekårsundersøkelsen blant innvandrere at en del bytter til norsk statsborgerskap fordi det ”Med norsk pass er (...) lettere å besøke andre land” (16 prosent) (Pettersen 2012). For innvandrere fra land utenfor EU, vil norsk statsborgerskap gi rettigheter til opphold og arbeid i hele EU-området, ikke bare Norge. Hvor vanlig er det å utvandre etter oppnådd norsk statsborgerskap?

Blant alle innvandrere som er kommet til Norge og som har byttet til norsk statsborgerskap siden 1977, er det 4 prosent som i dag er registrert utvandret (Pettersen 2012). Det betyr at en svært høy andel av dem som har byttet til norsk statsborgerskap fortsatt er registrert bosatt i Norge i dag, og at det å utvandre etter bytte er lite vanlig. Det er likevel mulig at noen har bodd perioder i utlandet og så flyttet tilbake til Norge igjen. Det er også mulig at en del ikke melder fra når de utvandrer, slik at utvandringen ikke er registrert i folkeregisteret og i de dataene som er brukt i beregningene i denne rapporten. Som vi har sett i kapittel 4 er slik uregistrert utvandring relativt vanlig, men det eksisterer rutiner for administrativ utvandring av personer som man oppdager ikke lenger er bosatt. Likevel vil det alltid være noen som ikke fanges opp, slik at andel utvandrede antagelig er noe høyere.

Blant de få som i dag er registrert som utvandret etter oppnådd norsk statsborgerskap, utvandrer de fleste i løpet av de første fem årene etter byttet (52 prosent). 46 prosent av disse hadde forrige statsborgerskap fra Asia, 26 prosent fra Afrika, og 15 prosent fra Øst-Europa. 36 prosent av de utvandrede innen fem år er kommet til Norge gjennom familieinnvandring, hvorav litt over halvparten på grunn av familiegjenforening. Blant de utvandrede er flukt nest viktigste årsak til innvandring til Norge (24 prosent). Utvandring etter oppnådd norsk statsborgerskap er altså svært sjeldent, men noe mer vanlig blant innvandrere fra Asia, flyktninger og familiegjenforente enn andre innvandrere.

12. Oppsummering

Formålet med denne rapporten er å imøtekomme mangelen på empiri og å gjennomføre en oppdatert beskrivelse av utvandringen fra Norge de siste 40 årene ved hjelp av tilgjengelig registerdata. Rapporten inneholder viktig basiskunnskap om utvandringen fra Norge i perioden 1971-2011, og vil derfor fungere som et bakteppe for videre analyser på området. Omfanget av utvandring vises gjennom utvandringsrater for innvandrere, andre med innvandringsbakgrunn og personer

uten innvandringsbakgrunn. Vi viser også utvandringsrater etter kjønn, aldersgrupper, innvandringsgrunn blant innvandrere og 33 ulike fødeland, og sammenligner raten for Norge med den for andre land i Europa. Betydningen av botid og når innvandrere innvandret til Norge tas opp særskilt. Til slutt har vi sett på hvor utvandrere bosetter seg, om noen returnerer til Norge og på omfanget av sirkulær migrasjon.

Et eget kapittel er viet kvaliteten på utvandringsstatistikken, med vekt på manglende flyttemeldinger og administrativ utvandring av personer som Skatteetaten anser som utvandret. På grunn av manglende flyttemeldinger blir tallene for flytting til utlandet for lave, og i mange tilfeller vet vi ikke når og til hvilket land utvandrere har flyttet. En følge av underrapporteringen er at antallet bosatte i Norge med lovlig opphold er overestimert, det vil si at det inkluderer personer som skulle vært utvandret. I tillegg fører det til at en del utvandrede står oppført med for lang botid i Norge og fremstår som eldre enn de faktisk var ved utvandring. Tendensen er en kraftig økning i andelen som er administrativt utvandret, fra 1 prosent på begynnelsen av 1970-tallet til noe over 20 prosent i 2011.

Innvandrere utgjør 90 prosent av dem som er administrativt utvandret. Et nytt EU-direktiv som trådte i kraft i 2009 ser ut til å særlig ramme utvandringsstatistikken for arbeidsinnvandrere fra EU-land i Øst-Europa. Resultatene i denne rapporten publiseres derfor med det forbehold at det er en del usikkerhet knyttet til kvaliteten ved utvandringsstatistikken, og at resultatene må tolkes i lys av denne usikkerheten.

Det har vært en sterk økning i antallet innvandringer siden begynnelsen av 1970-tallet, og særlig etter EU utvidelsen østover i 2004. Utvandringen har også økt i perioden, men er i antall langt lavere enn innvandringen gjennom det meste av perioden. Utvandringsraten for hele befolkningen har steget fra litt over 3 promille på begynnelsen av 1970-tallet til 6,6 promille i 2011. Det vil si at om lag syv av 1 000 bosatte utvandret dette året. Raten for 2011 og den for 1989 er de høyeste utvandringsratene som er registrert i perioden 1971-2011.

Det er innvandrere som har den høyeste utvandringsraten gjennom hele perioden 1971-2011. Men i løpet av de 40 årene vi ser på her, er utvandringsraten for innvandrere halvert fra om lag 80 promille på begynnelsen av 1970-tallet til 44 promille i 2011. Den gradvise nedgangen i raten skyldes at antallet innvandrere i Norge har økt kraftig over tid og at utvandringene ikke har økt tilsvarende. På 1970-tallet bestod innvandrere i Norge for det meste av personer fra Norden, Vest-Europa og USA som også i dag har høy utvandringsrate. De nye arbeidsinnvandrerne som kom fra Asia på 1970-tallet hadde ikke bodd i Norge lenge nok til å utvandre i særlig omfang, og mange har vist seg å bli. Dessuten har vi i dag relativt mange flere flyktninger bosatt i Norge sammenlignet med 1970-tallet. Dette er personer som grunnet sin fluksituasjon er mindre tilbøyelige til å utvandre enn for eksempel arbeidsinnvandrere.

Utvandringsraten er sterkt påvirket av internasjonale konjunkturer og den økonomiske situasjonen i Norge. I gode økonomiske tider trekkes arbeidskraft til Norge (lavere rate), mens den i noen grad forlater landet i nedgangstider (høyere rate), også blant personer uten innvandringsbakgrunn. Personer fra våre naboland har stått for mye av både innvandringen og utvandringen siden 1971. Dette er i stor grad personer som raskt kan tilpasse seg økonomiske svingninger og returnere til hjemlandet når det relativt sett ikke lenger er attraktivt å ta arbeid i Norge. I tillegg ser vi at norsk flyktningpolitikk påvirker utvandringsraten i noen grad. Når situasjonen i flyktnings hjemland forbedres og Norge tilrettelegger for retur ved hjelp av tilbakevendingsprogram, gir det seg utslag i raten enkelte år; Chile på begynnelsen av 1990-tallet, Bosnia-Hercegovina på midten av 1990-tallet, Serbia-Montenegro (Kosovo) i 2001 og Irak i 2003. Personer uten innvandringsbakgrunn er langt mer bofaste og har lavest utvandringsrate av alle, under to promille i 2011.

Til tross for en mer internasjonal verden er det altså ingen tegn til økt utvandring blant personer uten innvandringsbakgrunn i Norge, snarere tvert imot. Unntaket er enkeltåret 1989, da utvandringsraten nærmet seg 4 promille for denne gruppen og en del flyttet, særlig til Sverige, på grunn av bankkrisen og økonomiske nedgangstider i Norge. Personer uten innvandringsbakgrunn utvandrer primært til land i Norden, Vest-Europa eller Nord-Amerika.

Det er altså innvandrere som ”driver” utvandringen fra Norge. De er langt mer tilbøyelige til å flytte ut av landet enn ikke-innvandrere, uavhengig av økonomiske konjunkturer. Innvandrere utgjør en stadig større andel av de utvandrede, over 70 prosent i 2011 sammenlignet med rundt 40 prosent på begynnelsen av 1970-tallet. Dette gjenspeiler at det i dag er langt flere innvandrere i Norge enn det var for fire tiår siden, og at mobiliteten blant innvandrere er høyere enn resten av befolkningen. Den samlede utvandringsraten for hele befolkningen har derfor steget samtidig som raten for innvandrere har sunket i perioden. I tillegg finner vi at det å ha utenlandsk bakgrunn fordi man selv er født i utlandet eller har foreldre som er det øker sannsynligheten for å utvandre, sammenlignet med andre. Det å ha direkte eller indirekte boerfaring fra utlandet og særlig fra land som på mange områder ligner på Norge, øker sannsynligheten ytterligere.

Økningen i utvandringsraten de siste årene må derfor ses i sammenheng med en stadig større internasjonal og mobil befolkning i Norge som flytter noe mer på seg uavhengig av økonomiske konjunkturer. For økningen i utvandringsraten fra 2007, kommer i en tid med rekordhøy innvandring og gode økonomiske forhold i Norge sammenlignet med andre land i Europa, og skiller seg dermed fra tidligere perioder hvor en økning i raten skyldes økonomiske *nedgangstider* og utflytting av arbeidskraft. Riktignok er vi inne i en internasjonal finanskrisen som begynte i 2008/2009 og har rammet store deler av Europa hardt. Men denne har i mindre grad rammet Norge. Det norske arbeidsmarkedet har kommet seg relativt sett godt gjennom den internasjonale finanskrisen, og krisen har så langt hatt relativt liten innvirkning på utvandringsraten blant arbeidsinnvandrere. I denne perioden har det for mange vært mer attraktivt å ta arbeide og å bli i Norge enn å flytte ut. Det utelukker ikke at noen arbeidsinnvandrere i utsatte internasjonale bedrifter har måttet flytte fra Norge på grunn av nedskjæringer. En viktig unntak fra dette er arbeidsinnvandrere fra EU-land i Øst-Europa som i mindre grad utvandrer, og mange blir tilsynelatende boende i Norge. Det er sannsynlig at dette i noen grad også skyldes manglende registreringer av utvandring. Utvandringen fra EU-land i Øst-Europa har sunket så kraftig det siste året at også utvandringsraten for innvandrere synker fra 2010 til 2011, og flater ut for befolkningen sett under ett.

De kjønns- og aldersspesifikke utvandringsratene viser at kvinner generelt er noe mer tilbøyelige til å utvandre enn menn i en fase av livet som ofte er preget av å flytte hjemmefra og å etablere seg på egenhånd gjennom høyere studier, inntreden i arbeidslivet og etablering av egen familie. I senere faser av livet er det menn som har høyest utvandringsrate. Dette gjelder uansett innvandringsbakgrunn. Det er de unge som utvandrer mest, men unge norskfødte med innvandrerforeldre har langt lavere utvandringsrater enn sine foreldre. Et unntak er norskfødte barn av somaliere, hvor utvandringsraten gjennomgående er høyere enn for foreldregenerasjonen. Det viser seg også at menn og kvinner fra EU-land i Øst-Europa har svært ulikt utvandringsmønster siden EU-utvidelsen i 2004. Kvinner fra EU-land i Øst-Europa er langt mer bofaste i Norge enn menn, og de som utvandrer venter lenger enn menn med å reise. En slik markant kjønnsforskjell er tidligere kun observert for innvandrere fra Vest-Europa på 1970-tallet, hvor også menn utvandret i høyere grad enn kvinner. Høyere rate blant innvandrer menn kan ha sammenheng med at de i større grad er kommet til Norge uten familie, og at kvinner og barn oftere kommer i forbindelse med familiegjenforening og -etablering med en intensjon om å bli boende.

Utvandring fra Norge reduseres med økende botid og med nyere kohorter. Det betyr at nyere innvandringskohorter utvandrer mindre enn før og at de som har bodd i Norge lenge har mindre sannsynlighet for å utvandre enn de som har kort botid. Blant innvandrere som kommer til Norge et gitt år, er altså sannsynligheten for å utvandre størst de første årene, for så å avta med økende botid. Etter ti år i Norge er det nesten ingen som utvandrer. Det gjelder uansett når man innvandet til Norge, men for dem som kom etter 1990 ser utvandringen ut til å stagnere raskere slik at den totale andelen utvandrede er lavere enn for tidligere innvandringskohorter.

Generelt er sirkulær migrasjon og gjentatt utvandring sjeldent. Kun 4 prosent av alle som bor eller har bodd i Norge har erfaring som sirkulære migranter, det vil si at de har utvandret og så returnert til Norge igjen. Blant alle som en gang har utvandret, er det kun 11 prosent som har utvandret to ganger eller mer i løpet av hele perioden 1971-2011. Det er altså et gjennomgående mønster, uansett hvilken landgruppe vi ser på eller årsak til innvandringen til Norge, at innvandrere som har forlatt Norge stort sett forblir bosatt i utlandet. Sirkulær migrasjon og gjentatt utvandring forekommer i større grad blant andre med innvandringsbakgrunn. Å være født i utlandet og ha en utenlandsk født forelder, men ikke være innvandrer, øker sannsynligheten for sirkulær migrasjon og å utvandre flere ganger. Dette ser altså ut til å være en enda mer mobil gruppe enn innvandrere og personer født i Norge.

Vi kan oppsummere utvandringsmønsteret blant innvandrere ved å etablere to hovedgrupper. Den ene består av innvandrere fra Nord-Amerika, Norden og Vest-Europa, studenter og arbeidsinnvandrere. Disse har høyest utvandringsrate gjennom perioden 1971-2011, og de utvandrer raskest og i størst grad sammenlignet med andre innvandrergrupper i denne rapporten. Dette mønsteret holder seg uansett hvilken kohort vi ser på. Innvandrere født i disse regionene har også noe høyere forekomst av sirkulær migrasjon og gjentatt utvandring enn andre grupper, og ved utvandring returnerer de i større grad tilbake til opprinnelseslandet enn andre. Den andre gruppen består av innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Øst-Europa utenom EU, flyktninger og familieinnvandrede. De har lavest utvandringsrate gjennom perioden 1971-2011, og de utvandrer i lavere tempo og i minst grad over tid sammenlignet med andre innvandrergrupper. Dette mønsteret holder seg uansett hvilken kohort vi ser på. Innvandrere fra EU-land i Øst-Europa befinner seg i en mellomkategori ved at utvandringsraten har gått fra å være blant de laveste til de høyeste i løpet av perioden, for så å synke kraftig igjen i 2009/2010. Innvandrere i denne andre gruppen har noe lavere forekomst av sirkulær migrasjon og gjentatt utvandring enn andre grupper vi har sett på i denne rapporten, men det skyldes blant annet at det er mange nyankomne med kort botid. Ved utvandring flytter de til et ukjent land i større grad enn andre, hvilket har sammenheng med manglende registrering av utvandring.

I denne rapporten har vi sett på utvalgte demografiske kjennetegn ved utvandring. Vi har ikke undersøkt om utvandring påvirkes av sosioøkonomiske forhold slik som utdanningsnivå eller sysselsetting i Norge, ei heller familieforhold. Fremover er det særlig aktuelt å følge med på utviklingen i utvandringen blant innvandrere fra EU-land i Øst-Europa. Det er usikkert om fallet i utvandringsraten de siste par årene gjenspeiler en bosettingsstrategi, eller om mange har utvandret uten å melde fra. Og hva gjør arbeidsinnvandrere dersom etterspørselen etter arbeidskraft i Norge reduseres, og hva betyr det for utvandringsadferden å ha familie i Norge? Dette er bare noen av en rekke interessante spørsmål det er viktig å studere videre.

Referanser

ANSA Association of Norwegian Students Abroad (2013): *Melde flytting eller ikke?* Nettside 21. mai 2013.

http://www.ansa.no/For_studiene/Les_dette_for_du_drar/

Backer, Julie E. (1965): *Ekteskap, fødsler og vandringer i Norge 1856-1960*. Samfunnsøkonomiske studier nr. 13. Statistisk sentralbyrå.

Berge, Christoffer (2011): *Lønnstakere på korttidsopphold og sysselsatte innvandrere. 4. kvartal 2009. Tilpasning til arbeidsmarkedet og noen offentlige velferdsordninger*. Rapporter 2011/19. Statistisk sentralbyrå.

Brochmann, Grete (2003): Del II i K. Kjeldstadli (red.) *Norsk innvandringshistorie. I globaliseringens tid 1940-2000*. Pax forlag: Oslo.

Blom, Svein og Kristin Henriksen (red.) (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. Rapporter 2008/5. Statistisk sentralbyrå 2008.

Bratsberg, Bernt, Hege Marie Edvardsen, Oddbjørn Raaum, Kjetil Sørli (2005): *Utflytting blant innvandrere i Norge*. Søkelys på arbeidsmarkedet 2/2005. Årgang 22, side 181-192.

Daugstad, Gunnlaug (2008): *Ekteskap over landegrensene. Ekteskapsmønster og transnasjonale familieetableringer i perioden 1990-2007*. Rapporter 2008/41. Statistisk sentralbyrå.

Eika, Torbjørn (2008): *Det svinger i norsk økonomi*. Samfunnsspeilet 2008/05.

Forskrift om folkeregistrering (2007): *FOR 2007-11-09 nr 1268*

<http://www.lovdata.no/for/sf/fd/xd-20071109-1268.html>

Henriksen, Kristin (2007): *Fakta om 18 innvandregrupper i Norge*. Rapporter 2007/29. Statistisk sentralbyrå.

IOM International Organization for Migration (2010): *World Migration Report 2010*. Geneva: Switzerland.

Longva, Pål (2001): *Outmigration of immigrants: implications for assimilation analysis*. University of Oslo, Department of Economics Working Paper 4/2001.

Lovoll, Odd Sverre (1983): *Det løfterike landet. Historien om norsk-amerikanerne*. Universitetsforlaget: Oslo.

Morehouse, Christal og Michael Bloomfield (2011) *Irregular Migration in Europe*. Migration Policy Institute: Washington D.C.

Morrison, Andrew R., Maurice W. Schiff, Mirja Sjøblom (red.) (2008): *The international migration of women*. The World Bank: Washington D.C.

HELFO (2013): *Helserettigheter ved opphold i utlandet*. Nettside 21. mai 2013.

<http://www.helfo.no/privatperson/helserettigheter-ved-opphold-i-utlandet/Sider/default.aspx>

NOS VII. 25. (1921): *Utvandringsstatistikk*. Departementet for sosiale saker: Kristiania.

NOU 2011:7 *Velferd og migrasjon. Den norske modellens framtid*. Barne-, likestillings- og Inkluderingsdepartementet: Oslo.

- Pettersen, Silje Vatne (2007): *Enslige mindreårige asylsøkere og gjenforening med foreldre*. Notater 2007/58. Statistisk sentralbyrå.
- Pettersen, Silje Vatne (2012): *Overgang til norsk statsborgerskap 1977-2011*. Rapporter 25/2012. Statistisk sentralbyrå.
- Ravenstein, Ernest George (1885): *The laws of migration*. Journal of the Statistical Society, 46, 167–235.
- Runblom, Harald. (1994): Immigration to Scandinavia after World War II i Sven Tägil (red.): *Ethnicity and Nation Building in the Nordic World*, London: Hurst and Company, 282-324.
- Skatteetaten (2011): *Håndbok i folkeregistrering per 1. januar 2011*. Versjon 1.7.
- Skatteetaten (2013): *Informasjon til deg som har inntekt eller formue i utlandet*. Nettside 21. mai 2013.
<http://www.skatteetaten.no/nn/Person/Selvangivelse/Veiledning-til-selvangivelsen/Utland/Informasjon-til-deg-som-har-inntekt-eller-formue-i-utlandet/>
- SOU 2010:40 *Cirkulär migration och utveckling, – kartläggning av cirkulära rörelsemönster och diskussion om hur migrationens utvecklingspotential kan främjas*. Kommittén för cirkulär migration och utveckling. Stockholm.
- St.meld. nr. 17 (2000-2001): *Asyl- og flyktningspolitikken i Noreg*. Kommunal- og regionaldepartementet: Oslo.
- Statistisk sentralbyrå (2013): *Innvandring og utvandring, 2012. Om statistikken*. 2. mai 2013. <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvutv/aar/2013-05-02?fane=om#content>
- Statsborgerloven (2005): LOV 2005-06-10 nr 51: *Lov om norsk statsborgerskap (statsborgerloven)*. <http://www.lovdata.no/all/hl-20050610-051.html>
- Tjelmeland, Hallvard (2003): Del I i K. Kjeldstadli (red.) *Norsk innvandringshistorie. I globaliseringens tid 1940-2000*. Pax forlag: Oslo.
- Torsvik Rolf Marius (1999): *Statistikk mot år 2000: 1990-1991. Bankkrisen*. Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/bank-og-finansmarked/artikler-og-publikasjoner/bankkrisen>
- Tysse, Tone Ingrid og Nico Keilman (1998): *Utvandring blant innvandrere 1975-1995*. Rapporter 98/15. Statistisk sentralbyrå.
- UNHCR (2012): *"Hvem vi hjelper. Statsløse: på søken etter statsborgerskap"*. Nettside 1. september 2012. <http://www.unhcr.se/no/hvem-vi-hjelper/statsloese.html>
- Utenrikskomiteen (2009): *Innstilling fra utenrikskomiteen om overenskomster inngått med fremmede makter i 2007*. Innst. S. nr. 187 (2008–2009). Stortinget.
- Utlendingsdirektoratet (2007): *Endringer i statsborgerloven*. Faktaark fra 06.03.2007.
<http://www.udi.no/upload/Pub/FaktaArk/FaktaarkSTBendringerNorsk.pdf>
- Utlendingsdirektoratet (2009): *EØS-borgere trenger ikke søke oppholdstillatelse*. 22.10.2009. <http://www.udi.no/Nyheter/2008/EOS-borgere-trenger-ikke-soke-oppholdstillatelse/>

Utlendingsdirektoratet (2012): *Registreringsordningen. Oppholdsrett for borgere av EU/EØS/EFTA-land*. Faktaark. 17.07.2012.
http://www.udi.no/Global/UPLOAD/Publikasjoner/FaktaArk/Faktaark_EOS_registreringsordningen-NO.pdf

Vassenden, Kåre (red.) (1997): *Innvandrere i Norge. Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?* Statistiske analyser 20. Statistisk sentralbyrå.

Vassenden, Kåre (2012): *Hvor stor er egentlig innvandringen til Norge - nå, før og internasjonalt?* Samfunnsspeilet 2012/3. Statistisk sentralbyrå.

Westerveld, June og Sverre Stenseng (2008): *Operert uten godkjenning*. Aftenposten. 8.1.2008.

Østby, Lars (red) (2004): *Innvandrere i Norge – Hvem er de, og hvordan går det med dem? Del 1 demografi*. Notater 2004/65. Statistisk sentralbyrå.

Figurregister

4.1	Uoppgitt tilflyttingsland, etter året for utvandringen. 1971-2011. Antall og prosent.....	17
4.2	Uoppgitt tilflyttingsland, etter innvandringsbakgrunn og året for utvandringen. 1. januar 2012. Prosent	17
4.3	Uoppgitt tilflyttingsland, etter innvandreres fødeland. 1. januar 2012. Prosent.....	18
5.1	Årlig inn- og utvandring etter fødeland, tilflyttings-/raflyttingsland og statsborgerskap. Sverige. 1990-2011. Antall.....	19
5.2	Årlig inn- og utvandring etter fødeland, tilflyttings-/raflyttingsland og statsborgerskap. Somalia. 1990-2011. Antall.....	20
6.1	Registrert inn-, ut- og nettinnvandring. 1836-2011. Antall	21
6.2	Inn-, ut- og nettinnvandring. 1971-2011. Antall.....	22
7.1	Utvandringer og middelfolkemengde. 1971-2011. Antall.....	24
7.2	Middelfolkemengde etter innvandringsbakgrunn. 1971-2011. Antall	25
7.3	Middelfolkemengde etter landbakgrunn. Innvandrere. 1971-2011. Antall	25
7.4	Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate). 1971-2011. Promille	26
7.5	Registrerte utvandring blant innvandrere som andel av alle registrerte utvandring. 1971-2011. Prosent	27
7.6	Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate). Land i Norden. 1998-2011. Promille	28
7.7	Antall registrert utvandret per 1 000 (utvandringsrate). Utvalgte land i Europa. 2011. Promille*	29
7.8	Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate), etter innvandringsbakgrunn. 1971-2011. Promille	30
7.9	Årlig inn- og utvandring. Personer født i Norge med to norskfødte foreldre. 1971-2011. Antall	32
7.10	Antall registrert utvandret per 1 000 (utvandringsrate), etter innvandringsbakgrunn, kjønn og alder. Gjennomsnitt for perioden 1971-2011. Promille.....	33
7.11	Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate), etter innvandringsbakgrunn og kjønn. 1971-2011. Promille	34
7.12	Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate), etter alder. Innvandrere. 1971-2011. Promille	34
7.13	Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate), etter alder. Norskfødte med innvandrerforeldre. 1971-2011. Promille.....	35
7.14	Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate), etter alder. Personer uten innvandringsbakgrunn. 1971-2011. Promille	36
7.15	Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate) blant ikke-nordiske innvandrere, etter innvandringsgrunn. 1991-2011. Promille.....	37
7.16	Antall registrert utvandret per 1 000 (utvandringsrate) blant ikke-nordiske innvandrere, etter innvandringsgrunn og kjønn. Gjennomsnitt for perioden 1991-2011. Promille	38
7.17	Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate) blant ikke-nordiske arbeidsinnvandrere eller flyktninger, og familieinnvandrede til disse. 1991-2011. Promille	39
7.18	Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate) blant ikke-nordiske familieinnvandrede til personer uten innvandringsbakgrunn. 1991-2011. Promille.....	39
7.19	Årlig innvandring etter fødelandsregion. Innvandrere. 1971-2011. Antall	40
7.20	Årlig utvandring etter fødelandsregion. Innvandrere. 1971-2011. Antall.....	40
7.21	Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate), etter fødelandsregion. Innvandrere. 1971-2011. Promille	41
7.22	Antall registrert utvandret per 1 000 (utvandringsrate), etter fødelandsregion og kjønn. Innvandrere. Gjennomsnitt for perioden 1971-2011. Promille	42
7.23	Antall registrert utvandret per 1 000 per år (utvandringsrate), etter fødelandsregion og kjønn. Innvandrere. 1971-2011. Promille.....	42
7.24	Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate), etter fødeland og kjønn. Innvandrere. Gjennomsnitt for perioden 1971-2011. Promille	44
7.25	Årlig inn- og utvandring. Innvandrere født i Sverige, Island, Danmark og Finland. 1971-2011. Antall	45
7.26	Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i Sverige, Island, Danmark og Finland. 1971-2011. Promille	46
7.27	Årlig inn- og utvandring. Innvandrere født i Tyrkia, Marokko og Pakistan. 1971-2011. Antall	46
7.28	Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i Tyrkia, Marokko og Pakistan. 1971-2011. Promille	47
7.29	Årlig inn- og utvandring. Innvandrere født i Sri Lanka, Chile, Vietnam og Iran. 1971-2011. Antall	49
7.30	Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i Sri Lanka, Chile, Vietnam og Iran. 1971-2011. Promille	49
7.31	Årlig inn- og utvandring. Innvandrere født i Irak, Somalia, Etiopia, Eritrea og Afghanistan. 1971-2011. Antall	51
7.32	Årlig inn- og utvandring. Innvandrere født i Kosovo og Bosnia-Hercegovina. 1971-2011. Antall	52

7.33. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i Irak, Somalia, Afghanistan. 1981-2011. Promille.....	52
7.34. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i Kosovo og Bosnia-Hercegovina. 1971-2011. Promille	53
7.35. Inn- og utvandring. Personer født i Thailand, Filippinene og Russland. 1971-2011. Antall	55
7.36. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere fra Thailand, Filippinene og Russland. 1971-2011. Promille	56
7.37. Inn- og utvandring. Innvandrere født i Polen, Litauen, Tyskland, Latvia og Estland. 1971-2011. Antall	57
7.38. Inn- og utvandring. Innvandrere født i Kina og India. 1971-2011. Antall.....	58
7.39. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere fra Polen, Estland, Litauen, Latvia, Tyskland og India. 1971-2011. Promille	58
7.40. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i Kina og India. 1971-2011. Promille.....	59
7.41. Årlig inn- og utvandring. Innvandrere født i USA, Storbritannia, Frankrike og Nederland. 1971-2011. Antall.....	62
7.42. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Innvandrere født i USA, Storbritannia, Frankrike og Nederland. 1971-2011. Promille	62
7.43. Utvandring. Norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Tyrkia, Pakistan, Vietnam, Somalia, Marokko og Bosnia-Hercegovina. 1990-2011. Antall	64
7.44. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate). Norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Tyrkia, Pakistan, Vietnam, Somalia, Marokko og Bosnia-Hercegovina. 1971-2011. Promille	64
7.45. Antall registrert utvandret per 1000 per år (utvandringsrate), etter kjønn. Norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Tyrkia, Pakistan og Somalia. 2000-2011. Promille	65
8.1. Innvandrere ankommet 1971-2001, etter registreringsstatus per 1. januar 2012. Prosent	67
8.2. Innvandrere ankommet 1971-2001, etter botid ved utvandring. 1. januar 2012. Prosent	67
8.3. Innvandrere ankommet 1971-2001, etter botid ved utvandring. 1. januar 2012. Kumulativ prosent.....	67
8.4. Gjennomsnittlig botid ved utvandring, etter ulike kjennetegn. Innvandrere ankommet 1971/1990-2001. Status per 1. januar 2012. Antall år	68
8.5. Andel utvandret blant innvandrere ankommet 1971-2001, etter botid i Norge og fødelandsregion. 1. januar 2012. Kumulativ prosent	69
8.6. Andel utvandret blant innvandrere ankommet 1971-2001, etter botid i Norge og fødelandsregion. 1. januar 2012. Prosent	70
8.7. Utvandrede innvandrere etter botid ved utvandring og fødelandsregion. Innvandrere ankommet 1971-2011. Status per 1. januar 2012. Prosent	70
8.8. Andel utvandret blant innvandrere ankommet 1990-2001, etter botid i Norge og innvandringsgrunn. 1. januar 2012. Kumulativ prosent	71
8.9. Andel utvandret blant innvandrere ankommet 1990-2001, etter botid i Norge og innvandringsgrunn. 1. januar 2012. Prosent.....	71
8.10. Utvandrede innvandrere etter botid ved utvandring og innvandringsgrunn. Innvandrere ankommet 1990-2001. Status per 1. januar 2012. Prosent	72
9.1. Innvandrere, etter innvandringsår og registreringsstatus per 1. januar 2012. Prosent.	72
9.2. Andel utvandret blant innvandrere som er ankommet 1971-2011, etter innvandringsår og botid i Norge. 1. januar 2012. Kumulativ prosent	73
9.3. Andel utvandret blant innvandrere som er ankommet 1971-2011, etter innvandringsår og kjønn. 1. januar 2012. Prosent	74
9.4. Andel utvandret blant innvandrere som er ankommet 1971-2011, etter innvandringsår og fødelandsregion. 1. januar 2012. Prosent	75
9.5. Andel utvandret blant innvandrere som er ankommet 1990-2011, etter innvandringsår og innvandringsgrunn. 1. januar 2012. Prosent	75
10.1. Antall registrerte utvandringar bland bosatte i løpet av perioden 1971/1990-2011, etter ulike kjennetegn. 1. januar 2012. Prosent	77
10.2. Utvandrede i perioden 1971/1990-2011 etter om de fortsatt er utvandret, returnert til Norge eller døde per 1. januar 2012. Prosent.....	78
10.3. Type tilflyttingsland. Innvandrere. 1990-2011. Prosent	79
10.4. Utvandrede i perioden 1971/1990-2011 etter type tilflyttingsland og ulike kjennetegn. Innvandrere. Prosent	80
10.5. Sirkulær migrasjon i perioden 1970/1990-2011, etter bosattstatus og ulike kjennetegn. 1. januar 2012. Prosent.....	83
10.6. Gjennomsnittlig botid i utlandet i perioden 1971/1990-2011, etter ulike kjennetegn. 1. januar 2012. Antall år	84

Tabellregister

7.1. Inn-, ut- og nettoinnvandring og utvandringsrate, etter fødeland og kjønn. Innvandrere. For perioden 1971-2011. Antall og promille.	43
10.1. Tilflyttingsland blant norskfødte med to norskfødte foreldre som er registrert utvandret per 1. januar 2012. Absolutte tall og prosent	81

B Returadresse:
Statistisk sentralbyrå
NO-2225 Kongsvinger

Statistisk sentralbyrå

30/2013

Utvandring fra Norge 1971-2011

Avsender:
Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Kongens gate 6, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-8721-3 (trykt)
ISBN 978-82-537-8722-0 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

Pris kr 180,00 inkl. mva

ISBN 978-82-537-8721-3

9 788253 787213

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

Design: Siri Boquist